

*Міністерство освіти і науки України
Ministry of Education, Science of Ukraine*

*Херсонський державний університет
Kherson State University
(м. Івано-Франківськ)*

До 31-ї річниці незалежності України

ПІВДЕННИЙ АРХІВ SOUTH ARCHIVE

(філологічні науки)
(Philological Sciences)

Випуск — ХС
Issue

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія КВ № 23955-13795ПР, зареєстровано 26.04.2019. Збірник наукових праць «Південний архів (філологічні науки)» є фаховим виданням категорії «Б» зі спеціальності 035 «Філологія» на підставі Наказу МОН України № 409 від 17.03.2020 року (додаток № 1)
Журнал включено до наукометричної бази даних Index Copernicus (Республіка Польща)
Затверджено відповідно до рішення вченої ради Херсонського державного університету (протокол від 29.08.2022 р. № 1)

Certificate on state registration of printed mass medium, series KV № 23955-13795PР, registered on 26.04.2019. Collection of Scientific Papers “South Archive (Philological Sciences)” is a professional publication in the category “B” on the specialization 035 “Philology” under the Order of the MES of Ukraine № 409 on 17.03.2020 (Appendix № 1)
The journal is included in scientometric database Index Copernicus (the Republic of Poland)
Approved by the Decision of Academic Council of Kherson State University (protocol № 1, 29.08.2022)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Ільїнська Ніна Іллівна – доктор філологічних наук, професор, Херсонський державний університет.

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:

Олексенко Володимир Павлович – доктор філологічних наук, професор, Херсонський державний університет.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР:

Просяннікова Яна Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент, Херсонський державний університет

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бокшань Галина Іванівна – кандидат філологічних наук, доцент, Херсонський державний аграрний університет.

Бондарева Олена Євгенівна – доктор філологічних наук, професор, Київський університет імені Бориса Грінченка.

Висоцький Андрій Анатолійович – кандидат філологічних наук, доцент, Херсонський державний університет.

Вишницька Юлія Василівна – доктор філологічних наук, доцент, Інститут філології Київського університету імені Бориса Грінченка.

Зарва Вікторія Анатоліївна – доктор філологічних наук, професор, Бердянський державний педагогічний університет.

Кеба Олександр Володимирович – доктор філологічних наук, професор, Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.

Мазур Олена Вікторівна – кандидат філологічних наук, доцент, Херсонський національний технічний університет.

Набитович Ігор Йосипович – доктор філологічних наук, професор, Університет імені Марії Кюрі-Скłodовської (Люблін, Польща).

Омельчук Сергій Аркадійович – доктор педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет.

Помогайбо Юлія Олександрівна – кандидат філологічних наук, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова.

Ройтер Тільманн – доктор філологічних наук, професор, Інститут славистики Альпен-Адрія університету (Клагенфурт, Австрія).

Офіційний сайт видання: <https://pa.journal.kspu.edu>

Південний архів (філологічні науки): Збірник наукових праць. Випуск XC. – Івано-Франківськ: ХДУ, 2022. – 86 с.
© ХДУ, 2022

EDITOR DIRECTOR:

Ilinska Nina Illivna – Doctor of Philological Sciences, Professor, Kherson State University.

DEPUTY CHIEF EDITOR:

Oleksenko Volodymyr Pavlovych – Doctor of Philological Sciences, Professor, Kherson State University.

EXECUTIVE SECRETARY:

Prosiannikova Yana Mykolaivna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Kherson State University.

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Bokshan Halyna Ivanivna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Kherson State Agrarian University.

Bondareva Olena Yevhenivna – Doctor of Philological Sciences, Professor, Borys Grinchenko Kyiv University.

Vysotskyi Andrii Anatoliiovych – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Kherson State University.

Vyshnytska Yuliia Vasylivna – Doctor of Philological Sciences, Associate Professor, Institute of Philology, Borys Grinchenko Kyiv University.

Zarva Viktoriia Anatoliivna – Doctor of Philological Sciences, Professor, Berdyansk State Pedagogical University.

Keba Oleksandr Volodymyrovych – Doctor of Philological Sciences, Professor, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University.

Mazur Olena Viktorivna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Kherson National Technical University.

Nabytovych Ihor Yosypovych – Doctor of Philological Sciences, Professor, Maria Curie-Skłodowska University (Lublin, Poland).

Omelchuk Serhii Arkadiiovych – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Kherson State University.

Pomohaibo Yuliia Oleksandrivna – Candidate of Philological Sciences, Odesa I.I. Mechnikov National University.

Reuther Tilmann – Doctor of Philological Sciences, Professor, Institute of Slavonic Studies of the Alpen-Adria University Klagenfurt (Republic of Austria).

Official website of edition: <https://pa.journal.kspu.edu>

South Archive (Philological Sciences): Collected papers. Issue XC. – Ivano-Frankivsk: Kherson State University, 2022. – 86 p.
© KSU, 2022

ЗМІСТ

1. РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ

Веремчук Е. О. АКЦІОНАЛЬНИЙ МОДУС АНГЛОМОВНОЇ МОРАЛЬНОЇ КАТЕГОРІЇ CONSCIENCE.....	6
Humeniuk N. H. STYLISTIC ASPECT OF THE UK PRIME MINISTER BORIS JOHNSON’S ADDRESS TO THE NATION ON THE RUSSIAN INVASION OF UKRAINE (24.02.2022).....	12
Жуковська А. В. СПОСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОНТЕКСТІВ ІЗ НЕВЕРБАЛЬНИМ КОМПОНЕНТОМ У ТЕКСТАХ КОМЕДІЙНОГО ФЕНТЕЗИ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ ТЕРРІ ПРАТЧЕТТА «ОЗБРОЄНІ»).....	21
Казимір І. С. АСОЦІАТИВНІ ПОТЕНЦІЇ КОНТЕКСТУАЛЬНОЇ СИНОНІМІЇ НА МАТЕРІАЛІ ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	28
Карп М. А. КОНТАМІНОВАНА КОГЕЗИЯ У ФУНКЦІЇ СУМІСНОСТІ ТЕКСТОВО-РЕФЕРЕНЦІЙНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЗНАКІВ В АНГЛІЙСЬКИХ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ КАЗКАХ	36
Сидельникова Л. В. МОРФОГРАФІЯ У СИСТЕМІ ФРАНЦУЗЬКОГО ПИСЬМА ІХ–ХVІІІ СТОЛІТЬ	45

2. ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

Hrytsiv N. M., Melnychuk O. D. (RE)COGNIZING AND COMPUTERIZING THE MEANING: APPLICATION PERSPECTIVE	54
Ivanchenko M. Yu., Barnych I. I. PECULIARITIES OF APOSIOPESIS AND PARCELLING TRANSLATION IN S. KING’S NOVELS	61

3. МОВА І ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Шульська Н. М., Зінчук Р. С. МЕДІАМАНІПУЛЯЦІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ ЛОКАЛЬНИХ ЗМІ).....	68
Яців З. С. СТРУКТУРНО-КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРВ’Ю НА ВАЛЕОЛОГІЧНУ ТЕМАТИКУ В АНГЛОМОВНИХ ЖУРНАЛАХ.....	77

CONTENTS

1. ROMANCE, GERMANIC AND OTHER LANGUAGES

Veremchuk E. O. ACTION MODUS OF THE ENGLISH LANGUAGE MORAL CATEGORY CONSCIENCE.....	6
Humeniuk N. H. STYLISTIC ASPECT OF THE UK PRIME MINISTER BORIS JOHNSON’S ADDRESS TO THE NATION ON THE RUSSIAN INVASION OF UKRAINE (24.02.2022).....	12
Zhukovska A. V. WAYS OF REPRESENTING CONTEXTS WITH NON-VERBAL COMPONENT IN COMEDY FANTASY TEXTS (BASED ON TERRY PRACHETT’S NOVEL “MEN AT ARMS”)	21
Kazymir I. S. ASSOCIATIVE POTENCIES OF CONTEXTUAL SYNONYMY ON THE MATERIAL OF ENGLISH POLITICAL LEXIS	28
Karp M. A. CONTAMINATED COHESION AS A FUNCTION OF THE COMPATIBILITY OF TEXT-REFERENTIAL PROPERTIES OF SIGNS IN ENGLISH MULTIMODAL LITERARY FAIRY TALES	36
Sydelnykova L. V. MORPHOGRAPHY IN THE FRENCH WRITING SYSTEM OF IX–XVIII CENTURIES	45

2. TRANSLATION STUDIES

Hrytsiv N. M., Melnychuk O. D. (RE)COGNIZING AND COMPUTERIZING THE MEANING: APPLICATION PERSPECTIVE	54
Ivanchenko M. Yu., Barnych I. I. PECULIARITIES OF APOSIOPESIS AND PARCELLING TRANSLATION IN S. KING’S NOVELS	61

3. LANGUAGE AND MASS MEDIA

Shulska N. M., Zinchuk R. S. MEDIA MANIPULATIONS IN THE CONDITIONS OF RUSSIAN-UKRAINIAN WAR (CASE STUDY OF LOCAL MASS MEDIA)	68
Yatsiv Z. S. STRUCTURAL AND COMPOSITIONAL FEATURES OF INTERVIEWS ON VALEOLOGICAL TOPICS IN ENGLISH MAGAZINES.....	77

1. Романські, германські та інші мови

1. Romance, Germanic and other languages

АКЦІОНАЛЬНИЙ МОДУС АНГЛОМОВНОЇ МОРАЛЬНОЇ КАТЕГОРІЇ CONSCIENCE

Веремчук Ельдар Олександрович,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології
та лінгводидактики
Запорізького національного університету
eldar.veremchuk@gmail.com
orcid.org/0000-0003-2926-2090

Метою поданої праці є встановлення особливостей акціонального модусу англійської етичної категорії CONSCIENCE у контексті теорії образ-схем. Матеріалом дослідження стала вибірка контекстів із цільовою лексемою *conscience* загальної кількістю 300 одиниць. В основі відбору матеріалу покладений квалітативний параметр, що ґрунтується на показнику МІ (mutual information score), який репрезентує фактичну близькість концептів, що вербалізуються відповідними мовними одиницями. Цей параметр оприявнює концепти, які виступають найближчими доменами аналізованої категорії на асоціативному рівні мовної свідомості.

Методи. Аналіз фактичного матеріалу здійснювався із залученням таких лінгвістичних методів, як: метод контекстуального аналізу, метод семантико-когнітивної інтерпретації, метод концептуального аналізу.

Результати. У статті висвітлюються два типи образ-схем. Перший тип представлений базовими образ-схемами, які беруть безпосередню участь у концептуалізації об'єктів та явищ навколишньої дійсності. До них належать 'being' schema, 'happening' schema, 'doing' schema, 'experiencing schema', 'having schema', 'moving' schema, 'transferring' schema. Іншим типом є синтаксичні пропозиційні схеми, які класифікуються відповідно до п'яти базисних фреймів: предметного, акціонального, посесивного, компаративного та ідентифікаційного, і беруть участь в ономаціологічних моделях побудови речень. Пропонується спосіб кореляції цих двох типів схем при застосуванні контекстуально-когнітивного аналізу. У результаті дослідження було встановлено, що акціональний модус JUSTICE має активний та пасивний аспекти. Наголошується, що образ-схеми DAMAGE, COUNTERFORCE та CHANGE є характерними як для активного, так і для пасивного аспектів акціонального модусу. Отже, категорія CONSCIENCE усвідомлюється як така, що може виконувати дії відповідно до відношенню до неї.

Висновки. Результати дослідження доводять, що аналізована категорія концептуалізується у англійській картині світу крізь призму персоніфікації, оскільки в етичному контексті саме людина може вчиняти такі дії по відношенню до інших, які можуть бути вчинені по відношенню до неї.

Ключові слова: активний аспект, концептуалізація, образ-схема, пасивний аспект, пропозиція.

ACTION MODUS OF THE ENGLISH LANGUAGE MORAL CATEGORY CONSCIENCE

Veremchuk Eldar Oleksandrovysh,
PhD, Associate Professor at the Department
of English Philology and linguodidactics
Zaporizhzhia National University
eldar.veremchuk@gmail.com
orcid.org/0000-0003-2926-2090

Purpose. The submitted paper aims to establish the features of the action modus of the English-language ethical category CONSCIENCE in the context of the theory of image-schemas. The research material was

a sample of contexts with the target lexeme *conscience* totalling 300 units. The selection of material is stipulated by the qualitative parameter based on the MI (mutual information score) indicator, which represents the actual closeness of the concepts verbalized by the corresponding language units. This parameter makes it possible to identify concepts that are the closest domains of the analyzed category at the associative level of language consciousness.

Methods. The analysis of the actual material was carried out with the involvement of the following linguistic methods: the method of contextual analysis, the method of semantic-cognitive interpretation, and the method of conceptual analysis.

Results. The article highlights two types of image schemas. The first type is represented by basic image schemas, which take a direct part in the conceptualization of objects and phenomena of the surrounding reality. This type includes 'being' schema, 'happening' schema, 'doing' schema, 'experiencing schema', 'having schema', 'moving' schema, and 'transferring' schema. Another type is syntactic propositional schemas, which are classified according to five basic frames: subject, action, possessive, comparative and identification. It is noted that schemas of this type participate in onomasiological models of sentence construction. A method of correlating these two types of schemas is proposed using contextual cognitive analysis. As a result of the research, it was established that the JUSTICE action modus has active and passive aspects. It is emphasized that the image schemas DAMAGE, COUNTERFORCE and CHANGE are characteristic of both active and passive aspects of the action modus, and therefore the category CONSCIENCE is perceived as one that can perform actions that in turn can be performed in relation to it.

Conclusions. The ethical category CONSCIENCE is conceptualized in the picture of the world through the prism of personification since in the ethical context it is a person who can perform actions that can be performed in relation to them.

Key words: active aspect, conceptualization, image schema, passive aspect, proposal.

1. Вступ. Дослідження морально-етичних категорій є одним із завдань сучасної когнітивної лінгвістики, оскільки відповідно до когнітивного постулату структурна організація мови відображає організацію людської свідомості, а отже, мовні моделі є віддзеркаленням моделей пізнання. Дослідження мовних особливостей концептуалізації етичних категорій дає змогу висвітлити їх репрезентацію у когнітивній картині світу. Дослідження параметрів концептуалізації ментальних конструктів може здійснюватися в контексті певних вимірів або модусів, зокрема ідентифікаційному, структурному та акціональному. Фокусом дослідження виступає саме акціональний модус категорії CONSCIENCE, в якому вона репрезентована відносно базової образ-схеми ACTION. Іншими словами, акціональний модус дає змогу висвітлити параметри концептуалізації досліджуваної етичної категорії в діяльнісному аспекті.

Базові положення теорії категоризації та концептуалізації дійсності репрезентовано у фундаментальних працях (Mervis & Rosch 1981; Geeraerts, 1989; Johnson 1987), теоретичних засадах дослідження обра-схем (Soares da Silva, 2003; Zhabotynska, 2020). Етичні концепти та категорії неодноразово потрапляли у фокус наукових досліджень, зокрема DIGNITY (Chaban, 2019; Dacissin, 2019), JUSTICE (Байсадан, 2009). Однак, попри це, акціональний модус англomовної лінгвоетичної категорії CONSCIENCE не є висвітлений, що, зважаючи на її важливість в етичній картині світу, і складає **актуальність** поданого дослідження.

Метою праці є встановлення особливостей акціонального модусу категорії CONSCIENCE у контексті теорії обра-схем. У відповідності з метою дослідження вбачається за необхідне реалізація таких **завдань**: 1) встановлення найбільш частотних дієслівних одиниць-кологативів для цільової лексеми *conscience*; 2) визначення обра-схем, які покладені в основу концептуалізації категорії CONSCIENCE; 3) висвітлення кореляції встановлених обра-схем із пропозиційними сземами; 4) характеристика співвіднесення обра-схем із базовими подієвими схемами. **Матеріалом** дослідження стала вибірка контекстів із цільовою лексемою *conscience* загальної кількістю 300 одиниць. Аналіз фактичного матеріалу здійснювався із залученням лінгвістичних методів: метод контекстуального аналізу, метод семантико-когнітивної інтерпретації, метод концептуального аналізу.

2. Результати дослідження:

2.1 Теоретичні засади дослідження концептуальних образ-схем. Акціональний модус категорії CONSCIENCE представлений її приналежністю до подієвих схем, які концептуалізують інформацію про взаємодію об'єктів навколишнього середовища. Так, зокрема, Р. Дірвен та М. Верспур виділяють сім типів подієвих схем, які беруть участь у концептуалізації буття та взаємодії об'єктів та явищ навколишньої дійсності, зокрема: the 'being' schema, the 'happening' schema, the 'doing' schema, the 'experiencing' schema, the 'having' schema, the 'moving' schema, the 'transferring' schema (Dirven, 1998). Варто зазначити, що ці схеми відображають шаблони сприйняття та структурування дійсності, і кожна з них включає ряд більш конкретних схем, наприклад the 'doing' schema може включати більш конкретні образ-схеми, такі як DAMAGE, CHANGING, тощо.

На рівні мовного синтаксису ці ономазіологічні подієві схеми корелюють із пропозиційними схемами, які типологізовані у (Zhabotynska, 2002) у межах концепції базисних фреймів (Zhabotynska, 2020). Пропозиції базисних фреймів є подієвими схемами, які моделюють подію як «щось, що відбувається в одній точці простору в певний час» (Хокінг, 2017 : 82). Отже, обидва погляди доповнюють один одного. Образ-схема the 'being schema' включає в себе пропозиційні схеми предметного, ідентифікаційного та компаративного фреймів; образ-схеми the 'happening' schema, the 'doing' schema, the 'experiencing' schema, the 'moving' schema, the 'transferring' schema – схеми акціонального фрейму; образ-схема the 'having' schema – схеми посесивного фрейму.

2.2 Акціональний модус концепт CONSCIENCE. Як засвідчує аналіз матеріалу дослідження, за своєю структурою акціональний модус концепту CONSCIENCE представлений пропозиційною схемою дії, яка включає в себе комбінацією предметного агенсу (на рівні синтаксису вираженого підметом) та його дії (вираженої присудком), спрямованої на об'єкт (синтаксичний додаток) – пацієнс. Тобто акціональний модус реалізується у синтаксичній пропозиційній суб-схемі «Агенс дії на пацієнс». Аналіз акціонального модусу здійснювався на основі даних корпусу англійської мови (iWeb) за пошуковим запитом {/ +1-3 V + conscience} та {conscience +V /1-3 }, за якими була створена вибірка колокацій із цільовою лексею + дієслово (з віддаленістю від цільової лексеми на 1-3 одиниці) та дієсловом + цільовою лексею з тим же рівнем синтаксичної віддаленості. Потім із використанням аналітично-обрахункових алгоритмів iWeb вибірка була скорочена до колокативних одиниць, які мають індекс MI (mutual information score) ≥ 5 . Цей показник засвідчує досить високий ступінь асоціативно-концептуальної близькості відібраних одиниць із аналізованою категорією.

Результати аналізу доводять, що акціональний модус категорії CONSCIENCE представлений пасивним та активним аспектами. Слід зазначити, що подані терміни не завжди співпадають із позначенням граматичної категорії стану дієслова. Мотивація назви «активний» пов'язана з тим, що в цьому аспекті аналізований концепт «залучається» до вчинення дії, будучи її виконавцем, тобто виконує синтаксичну роль підмета, тоді як в пасивному аспекті аналізована категорія виступає об'єктом дії, тобто дія виконується над нею.

Активний аспект представлено синтаксичною пропозицією «Агент діє на пацієнс», де CONSCIENCE виступає суб'єктом дії (агенсом), а на синтаксичному рівні виконує роль підмета. У цьому аспекті аналізована категорія концептуалізується відносно таких образ-схем:

- DAMAGE – вербалізована лексемами, семантика яких виражає руйнацію чи негативний (болючий) вплив. До них належать: *prick, gnaw, smite, torment*:

1) *prick*: A man unstable in all his ways, who, being **pricked** by his evil **conscience**, had fled from the face of the king of England into France;

2) *gnaw*: His **conscience** is beginning to **gnaw** at him; he even pictures that he can make reparation;

3) *smite*: Then his **conscience smote** him, an when his company went down to this river in the dark;

4) torment: **Tormented** by his **conscience**, Tom sends Hannah a small rattle that was found with Lucy on the boat.

• COUNTERFORCE – вербалізується лексемами, котрі виражають протидію, зокрема *reproach, burden, trouble*:

1) *reproach: My heart wakes; my own **conscience reproaches** me for it, and ceases not to rouse me out of my sluggishness;*

2) *burden: And it's power to say to those who are **burdened** down with guilty **consciences**, 'What can wash away your sin?;*

3) *trouble: Hamlet is, of course, **troubled by his conscience** He is plagued by distrust of the Ghost's words and Ophelias.*

• CHANGE – об'єктивується лексемою, котра позначає перехід з одного стану в інший, зокрема *awaken*. *awaken: Conscience awakened me from my amoral life, which I was used to leading for all my life.*

Пасивний аспект представлено діями, які виконуються над аналізованою категорією, яка на синтаксичному рівні виступає пацієнсом у рамках пропозиції «Агенс діє на пацієнс». Концептуалізація категорії CONSCIENCE здійснюється відносно таких образ-схем:

• DAMAGE – вербалізована лексемами, семантика яких виражає, руйнацію чи негативний (болючий) вплив. До них належать *prick, sear, gnaw, smite, shock, torment, defile, violate*:

1) *prick: I have so many memories wasting- away in boxes, it **pricks** at my **conscience** constantly;*

2) *sear: Even worse, we can **sear** our **conscience** and become callused by repeatedly rejecting its warnings;*

3) *gnaw: Guilt **gnawing** away at his **conscience**, coupled with the effects of the signals emanating from the radio tower, broke off...;*

4) *torment: The blood crying out from the ground **tormented** his **conscience**.*

5) *shock: Vile or depraved conduct **shocks** the public **conscience**;*

6) *smite: This is the truth and it **smites** their **conscience**, if they could have a conscience;*

7) *defile: Unbelief can revive the memories of sin, and **defile** the **conscience** with dead works, and so it can create clouds between us and God;*

8) *violate: Wood Specialties, a Pennsylvania business, contend the federal regulation **violates** their owners' **consciences**.*

• RESTORATION – вербалізована лексемами, семантика яких виражає відновлення до попереднього позитивного стану, зокрема – *salve, assuage, quiet, appease, purge, sooth, cleanse*:

1) *salve: It is a platitude for someone who did not serve to **salve** their guilty **conscience**;*

2) *assuage: It merely **assuages** your **conscience**, leading you to believe that you don't desire to sin;*

3) *quiet: He seems to have **quieted** his **conscience** and kept up his self-respect and hopes to retain the respect of others;*

4) *appease: Opponents say that it may be seen as a way to **appease** a guilty **conscience** and avoid taking more direct action;*

5) *purge: Had Rebecca been content with **purging** her own **conscience**, she alone would have met the fate she had invoked;*

6) *sooth: I think that would go a long way to **soothing** the **consciences** of those who find abortion a bit backward and barbaric;*

7) *cleanse: I wish to **cleanse** and exonerate my **conscience**.*

• COUNTERFORCE – вербалізується лексемами, котрі виражають протидію, зокрема *burden, trouble*:

1) *burden: But do not **burden** your **conscience** with the thought that you have any right as Emperor over sacred things;*

2) *trouble: It does **trouble** my **conscience**, but not as much as it should, I know.*

• CHANGE – об’єктивується лексемами, котрі позначають перехід з одного стану в інший, зокрема – *awaken, arouse*:

1) *awaken: To show films that make us think, **awaken our conscience**, denounce injustice and reflect the social and cultural diversity of humanity;*

2) *arouse: Was Paul Hill really surprised when his murder failed to **arouse the American conscience**?*

Виявлені образ-схеми виступають так званим категоріальним фоном, відносно якого CONSCIENCE об’єктивовано в концептуальній картині світу. Однак ці образ-схеми концептуалізовані відносно базових (первинних) образ-схем, які є безпосередньо пов’язаними із іманентними аналітичними формами мислення. Їх кореляція подана у Таблиці 1.

Таблиця 1

Образ-схеми акціонального модусу концепту CONSCIENCE

Базова образ-схема	Образ-схема	Дієслова-колокати
активний аспект		
‘Doing’ schema	DAMAGE	prick, gnaw, smite, torment
	COUNTERFORCE	reproach, burden, trouble
	CHANGE	awaken
пасивний аспект		
‘Happening schema	DAMAGE	prick, sear, gnaw, smite, shock, torment, defile, violate
	RESTORATION	assuage, quiet, appease, purge, sooth, cleanse
	COUNTERFORCE	Burden, trouble
	CHANGE	Awaken, arouse

3. Висновки. Варто наголосити, що образ-схеми DAMAGE (*prick, gnaw, smite, torment*), COUNTERFORCE (*burden, trouble*) та CHANGE (*awaken*) з їх відповідними вербалізаторами (зазначеними у дужках) є характерними як для активного, так і для пасивного аспектів акціонального модусу. Це засвідчує той факт, що категорія CONSCIENCE здатна виконувати ті самі дії, які можуть виконуватися і над нею. Цей висновок є опосередкованою вказівкою на те, що аналізована категорія концептуалізується у картині світу крізь призму персоніфікації, що більш детально може бути розглянуте в контексті дослідження концептуальних крос-доменних проєкцій із цільовим доменом CONSCIENCE як **перспектива подальших досліджень**. Отримані результати засвідчують, що аналізована етична категорія усвідомлюється як «людина», оскільки в етичному контексті саме людина може вчиняти такі дії по відношенню до інших, які можуть бути вчинені по відношенню до неї. Цей факт вирізняє категорію CONSCIENCE з-поміж інших етичних категорій тим, що вона безпосередньо усвідомлюється як незалежний суб’єкт, виступаючи частиною свідомості, який може «обпалювати», «жалити», «пробуджувати» тощо та одночасно бути «обпаленим», «вжаленим» чи «вкусеним». Це засвідчує антропоморфний характер моральної категорії CONSCIENCE.

Література:

1. Байсан Д.В. Метафорична концептуалізація правосуддя (на матеріалі англ. JUSTICE). *Наукові записки Острозької академії*. Острог, 2010. № 13. С. 26–32.
2. Дацишин Х.П. Вербальна репрезентація концепту «гідність» як об’єкта дії (за матеріалами українськомовного сегмента Інтернету). *Теле- та радіожурналістика*. Львів, 2019. Вип. 18. С. 147–155.
3. Хокинг С. Черные дыры и молодые вселенные. Санкт-Петербург : Амфора, 2017. 166 с.
4. Чабан В.М. Вербалізація концепту dignity в англійській мові. *Вісник Львівського університету*. Львів, 2019. Вип. 70. С. 262–271.
5. Davies M. iWeb: The 14 Billion Word Web Corpus. URL: <https://www.english-corpora.org/iweb/>.
6. Dirven R., Verspoor M. Cognitive exploration of language and linguistics. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 1998. 227 p.
7. Geeraerts D. Prospects and problems of prototype theory. *Linguistics*. Berlin, 1989. P. 587–612.

8. Johnson M. *The body in the mind: The bodily basis of meaning, imagination, and reason*. Chicago : University of Chicago Press, 1987. 233 p.
9. Mervis C. B., Rosch E. Categorization of natural objects. *Annual Review of Psychology*. Washington, 1981. P. 89–115.
10. Soares da Silva A. Image schemas and coherence of the verb category: the case of the Portuguese verb deixar / ed. by H. Cuyckens, R. Dirven, J. R. Taylor. *Cognitive approaches to lexical semantics*. Berlin : Mouton de Gruyter, 2003. P. 281–322.
11. Zhabotynska S. A. Shorts, breeches, and bloomers: plurality in blends / ed. by A. Hougaard, S. N. Lund. *The way we think. Odense working papers in language and communication*. Odense : University of Southern Denmark, 2002. P. 127–142.
12. Zhabotynska S. A. The active learner's construction-combinatory thesaurues: user-driven principles of compiling (a cognitive linguistic approach). *Cognition, communication, discourse*. Kharkiv, 2020. P. 93–107.

References:

1. Baysan, D. V. (2010). Metaforichna kontseptualizatsiya pravosuddya (na materialy ang. JUSTICE) [Metaphorical conceptualization of justice (based on the material JUSTICE)]. (Issue 13), (pp. 26–32). Ostrog: Naukovi zapiski Ostrozkoyi akademiyi. [in Ukrainian].
2. Chaban, V. M. (2019). Verbalizatsiia kontseptu dignity v anhliiskii movi [Verbalization of the concept of dignity in English]. (Issue 70), (pp. 262–271). Lviv: *Visnyk Lvivskoho universytetu* [in Ukrainian].
3. Dacissin, K. (2019). Verbalna reprezentaciya konceptu 'gidnist' yak ob'yekta diyi (za materialami ukrayinskomovnogo segmenta internetu) [Verbal representation of the concept 'dignity' as an object of action (based on the materials of the Ukrainian-speaking segment of the Internet)]. (Issue 18), (pp. 147–155). Lviv: *Tele-ta radiozhurnalistika* [in Ukrainian].
4. Davies, M. IWeb: The 14 Billion Word Web Corpus. Retrieved June 20, 2022, from <https://www.english-corpora.org/iweb/>.
5. Dirven, R. & Verspoor, M. (1987). *Cognitive exploration of language and linguistics*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
6. Geeraerts, D. (1989). Prospects and problems of prototype theory. *Linguistics* (pp. 587–612). Berlin.
7. Hoking, S. (2017). *Chernyie dyiryi i molodyie vseleennyie* [Black holes and young universes]. Sankt-Peterburg: Amfora [in Russian].
8. Johnson, M. (1987). *The body in the mind: The bodily basis of meaning, imagination, and reason*. Chicago: University of Chicago Press.
9. Mervis, C. B. & Rosch, E. (1981). Categorization of natural objects. *Annual Review of Psychology* (pp. 89–115). Washington.
10. Soares da Silva, A. (2003). Image schemas and coherence of the verb category: the case of the Portuguese verb deixar / ed. by H. Cuyckens, R. Dirven, J. R. Taylor. *Cognitive approaches to lexical semantics* (pp. 281–322). Berlin: Mouton de Gruyter.
11. Zhabotynska S. A. (2002). Shorts, breeches, and bloomers: plurality in blends / ed. by A. Hougaard, S. N. Lund. *The way we think. Odense working papers in language and communication* (pp. 127–142). Odense: University of Southern Denmark.
12. Zhabotynska, S. A. (2020). The active learner's construction-combinatory thesaurus: user-driven principles of compiling (a cognitive linguistic approach). *Cognition, communication, discourse* (pp. 93–107). Kharkiv.

Стаття надійшла до редакції 15.07.2022
The article was received 15 July 2022

STYLISTIC ASPECT OF THE UK PRIME MINISTER BORIS JOHNSON'S ADDRESS TO THE NATION ON THE RUSSIAN INVASION OF UKRAINE (24.02.2022)

Humeniuk Natalia Hryhorivna,

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the English Language
and Communication Department
Borys Grinchenko Kyiv University
n.humeniuk@kubg.edu.ua
orcid.org/0000-0002-2275-1396*

Purpose. The following work deals with the research of the Expressive means and Stylistic devices within the UK Prime Minister Boris Johnson' address to the nation on the Russian invasion of Ukraine (24.02.2022) as language arsenal to realize pragma-communicative purposes of the given discourse.

Methods. The given investigation is fulfilled with the help of several methods: method of simple calculation, discourse analysis method, method of stylistic analysis, pure sampling and comparative method.

Results. The UK Prime Minister Boris Johnson' address to the nation on the Russian invasion of Ukraine (24.02.2022) is defined in given work as the political, ideological, argumentative and declarative discourse, as the politico-ideological manifesto of the followers and defenders of the free, democratic world with its values of goodness. It is stated that given message as the politico-ideological manifesto contains its mission, strategic and tactic purposes, which is given in a declarative form as a virtual monologue resembling actual communication with silent addressee. It is pointed out that Boris Johnson' address to the nation on the Russian invasion of Ukraine (24.02.2022) contains direct address to the people of the UK, Russia and Ukraine and indirect address to the allies with the purposes to express support and to give the real help to the Ukrainian people in their struggle for their independence and territory sovereignty, to condemn the Russian aggression and to stop war, to cease the European dependence on Russia, to defend the UK community and the whole democratic world from the barbarism, violence and tyranny of the Russian Federation as empire of evil. It is proved that the UK Prime Minister Boris Johnson uses a system of the Expressive means and Stylistic devices in his address to the nation on the Russian invasion of Ukraine (24.02.2022): polysyndeton, asyndeton, anticlimax, inversion, categorial transposition, epithets, metaphors, oxymoron, detachments, parenthetic sentences, parallel constructions of the anaphoric type, intensifiers, the Superlative degree of Adjectives, the modal verbs.

Conclusions. It is stated that a system of the Expressive means and Stylistic devices within the UK Prime Minister Boris Johnson' address to the nation on the Russian invasion of Ukraine (24.02.2022) is used to influence feelings and emotions of addressee, to provoke addressee's attention to the problems of the message, to fulfill pragma-communicative purposes of the given discourse by putting language units in strong position of perceiving information or by creating their unusual forms.

Key words: stylistic devices, expressive means, discourse, politico-ideological manifesto, pragma-communicative purpose.

СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ЗВЕРНЕННЯ ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА БОРИСА ДЖОНСОНА ДО НАЦІЇ З ПРИВОДУ ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ ДО УКРАЇНИ (24.02.2022)

Гуменюк Наталя Григорівна,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови та комунікації
Київського університету імені Бориса Грінченка
n.humeniuk@kubg.edu.ua
orcid.org/0000-0002-2275-1396*

Мета. Робота присвячена дослідженню виразних засобів і стилістичних прийомів у зверненні Прем'єр-міністра Сполученого Королівства Бориса Джонсона до нації щодо російського

вторгнення в Україну (24.02.2022) як мовного арсеналу реалізації прагма-комунікативних цілей цього дискурсу.

Методи. Дослідження виконане з використанням певних методів: методу простого підрахунку даних, методу дискурсного аналізу, методу стилістичного аналізу, методу суцільної вибірки та порівняльного методу.

Результати. Звернення Прем'єр-міністра Сполученого Королівства Бориса Джонсона до нації щодо російського вторгнення в Україну (24.02.2022) визначене в роботі як політичний, ідеологічний, аргументний та декларативний дискурс, як політико-ідеологічний маніфест прихильників і захисників вільного, демократичного світу з його цінностями добра. Зазначається, що це повідомлення як політико-ідеологічний маніфест містить перелік своєї місії, стратегічні й тактичні цілі, а також подане в декларативній формі як віртуальний монолог, що нагадує реальне спілкування з мовчазним адресатом. Зазначається, що звернення Бориса Джонсона до нації щодо російського вторгнення в Україну (24.02.2022) містить пряме звернення до спільноти Сполученого Королівства, Росії та України і непряме звернення до союзників із метою висловити підтримку та надати реальну допомогу українському народу в його боротьбі за незалежність і територіальний суверенітет, засудити російську агресію та припинити війну в Україні, а також зупинити залежність Європи від Росії, захистити спільноту Сполученого Королівства й увесь демократичний світ від варварства, насильства та тиранії Російської Федерації як імперії зла. Доведено, що Прем'єр-міністр Сполученого Королівства Борис Джонсон у своєму зверненні до нації щодо російського вторгнення в Україну (24.02.2022) використовує систему виразних засобів і стилістичних прийомів: полісиндетон, асиндетон, спад напруження, інверсію, категоріальну транспозицію, епітети, метафори, оксюморон, вставні слова, вставні речення, паралельні конструкції анафоричного типу, інтенсифікатори, вищий ступінь порівняння прикметників, модальні дієслова.

Висновки. Зазначено, що система виразних засобів і стилістичних прийомів у зверненні Прем'єр-міністра Сполученого Королівства Бориса Джонсона до нації щодо російського вторгнення в Україну (24.02.2022) використовується для впливу на почуття й емоції адресата з метою викликати його увагу до проблем повідомлення, для виконання прагма-комунікативних цілей цього дискурсу завдяки розташуванню мовних одиниць у межах сильної позиції сприйняття інформації або через створення їх незвичної форми.

Ключові слова: стилістичні прийоми, виразні засоби, дискурс, політико-ідеологічний маніфест, прагма-комунікативна ціль.

1. Introduction

The given article is devoted to the problems of the Expressive means and Stylistic devices usage within the UK Prime Minister Boris Johnson' address to the nation on the Russian invasion of Ukraine (24.02.2022) to provoke addressee's attention to given information, to realize pragma-communicative purposes of the given discourse.

The given work is based and fulfilled on the principles and approaches of the theory and practice of Stylistics (Barnett, 2017; Burke, 2017; Coupland, 2018; Epstein, 2013; Freeman, 2018; Harding, 2017; Iché, Sorlin, 2022; Peer, 2020; Short, 1996; Short, Leech, 2007; Wales, 2011) and makes its contribution by continuing a series of research findings dealing with the usage of the interrelated Expressive means and Stylistic devices within the different types of discourse for the realization of their pragma-communicative purposes (Гуменюк, 2014; Гуменюк, 2016; Гуменюк, 2017а; Гуменюк, 2017b; Humeniuk, 2020а; Humeniuk, 2020с; Humeniuk, 2021), as well as continuing to investigate the usage of the Expressive means and Stylistic devices by the UK Prime Minister Boris Johnson (Humeniuk, 2019; Humeniuk, 2020b). Taken into consideration, these facts make the following work acute and topical.

2. Politico-ideological manifesto of the followers and defenders of the free, democratic world

The UK Prime Minister Boris Johnson addressed nation on the Russian invasion of Ukraine on the 24-th of February, 2022, the first day of Russian aggression. This message was broadcasted by radio, TV, internet and press.

In the given work the UK Prime Minister's address to the nation is defined as a socio-communicative event in the UK, when Prime Minister informs the inhabitants of the UK on the important, crucial

and urgent problems of the nation and proposes the ways of their solving. The UK Prime Minister's address to the nation is given in a form of monologue, being a form of virtual communication and resembling actual communication in a form of dialogue with silent addressee.

The UK Prime Minister Boris Johnson's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine (24.02.2022) contains direct address of the UK Prime Minister to the people of the UK, the people of Ukraine, Russian people and indirect address to the allies. It is considered to be the political, ideological, argumentative and declarative discourse with the problems of neighboring countries, which were transformed into a sphere of nation importance, and is defined as the politico-ideological manifesto of the followers and defenders of the free, democratic world with its values of goodness, with its mission, strategic and tactic purposes, with its system of arguments and declarative form of presentation.

As the politico-ideological manifesto of the followers and defenders of the free, democratic world, the UK Prime Minister Boris Johnson's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine (24.02.2022) contains the two main ideas:

1) to fight and destroy the empire of evil – the Russian Federation:

Our mission is clear. Diplomatically, politically, economically – and eventually, militarily – this hideous and barbaric venture of Vladimir Putin must end in failure (Johnson, 2022).

2) to help the Ukraine to restore sovereignty and independence:

We will work with them – for however long it takes – to ensure that the sovereignty and independence of Ukraine is restored (Johnson, 2022).

3. Stylistic arsenal to achieve the purposes of communication

In order to convey the ideas of defending the free, democratic world and of helping the Ukrainian people to restore their sovereignty and defend their independence to the inhabitants of the UK, the Prime Minister Boris Johnson uses a system of Expressive means and Stylistic devices to provoke addressee's attention to the following ideas, to appeal to the feelings and emotions of addressee, to demonstrate the given information as of great importance for addressee.

The UK Prime Minister Boris Johnson's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine on the 24-th of February, 2022, contains Present Perfect, Present Perfect Continuous Tenses to show the urgent and emergent nature of the Russian aggression for the UK community and for the whole world as a kind of danger (1, 2, 3), to show the first immediate steps and the leading role of the UK at the early hours of Russian aggression to help the Ukrainian people to defend their country, as well as it contains Future Tense (5, 6) to propose the real steps to solve the problems of stopping the war, stopping destroying, ruining the sovereign and independent state of Ukraine by the barbaric Russia and to make safe the UK:

1. *President Putin of Russia has unleashed war in our European continent. He has attacked a friendly country without any provocation and without any credible excuse* (Johnson, 2022).

2. *Innumerable missiles and bombs have been raining down on an entirely innocent population* (Johnson, 2022).

3. *Ukraine is a country that for decades has enjoyed freedom and democracy and the right to choose its own destiny* (Johnson, 2022).

4. *Other allies have now done the same and we will do what more we can in the days ahead* (Johnson, 2022).

5. *Today in concert with our allies we will agree a massive package of economic sanctions designed in time to hobble the Russian economy* (Johnson, 2022).

6. *We will of course do everything to keep our country safe* (Johnson, 2022).

The UK Prime Minister Boris Johnson's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine on the 24-th of February, 2022, contains verbs *can* and *must* to demonstrate possibilities and actual necessary steps and measures to defend the free, democratic world of violence, tyranny and destruction from the Russian Federation:

1. *And to that end we must also collectively cease the dependence on Russian oil and gas that for too long has given Putin his grip on western politics* (Johnson, 2022).

2. *We – and the world – cannot allow that freedom just to be snuffed out* (Johnson, 2022).

The UK Prime Minister's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine on the 24-th of February, 2022, contains a great number of epithets of the adverbial (1, 2) and adjectival type (3, 4, 5) to make the given message emotional, to influence the feelings of the UK inhabitants, to convey the feelings of outrage for the Russian aggression, feelings of support to the Ukrainian people in their struggle for sovereignty and independence, and thus to determine the role of the UK in the given war conflict: to be on the side of Ukraine, to be for Ukraine, to stand with Ukraine, and to act in opposite way as for Russia: to be against Russian aggression, to be against war, to condemn the Russian invasion of Ukraine:

1. *...and all our warnings have proved tragically accuracy* (Johnson, 2022).

2. *And this is not in the infamous phrase some faraway country of which we know little* (Johnson, 2022).

3. *He has attacked a friendly country without any provocation and without any credible excuse* (Johnson, 2022).

4. *A vast invasion is underway by land by sea and by air* (Johnson, 2022).

The usage of the intensifiers *too*, *entirely*, *so* within the UK Prime Minister's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine on the 24-th of February, 2022, makes it possible to stress some ideas, to intensify the quality of the described objects. So, the usage of the intensifier *entirely* stresses the idea of hard bombing of the Ukrainian innocent population by Russian armed forces, which is forbidden according the international law practice, according to the war rules, according to the human values not to use force, weapons for people without armament:

Innumerable missiles and bombs have been raining down on an entirely innocent population (Johnson, 2022).

The usage of the Superlative degree of Adjectives fulfills the same function as intensifiers within Boris Johnson's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine on the 24-th of February, 2022, – to show the highest rank of quality of the described object:

...because our worst fears have now come true and all our warnings have proved tragically accuracy (Johnson, 2022).

The Superlative degree of Adjective “bad” in the form of *worst* is used to demonstrate the warnings and predictions about the war of Russia against Ukraine, which became tragically true.

The UK Prime Minister Boris Johnson's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine on the 24-th of February, 2022, contains metaphors to provoke imagination of the UK inhabitants by transpiring the qualities of some objects to the other objects:

1. *Innumerable missiles and bombs have been raining down on an entirely innocent population* (Johnson, 2022).

2. *And so I say to the people of Russia, whose president has just authorised a tidal wave of violence against a fellow Slavic people* (Johnson, 2022).

3. *And if the months ahead are grim, and the flame of freedom burns low I know that it will blaze bright again in Ukraine* (Johnson, 2022).

4. *because this act of wanton and reckless aggression is an attack not just on Ukraine. It is an attack on democracy and freedom in East Europe and around the world* (Johnson, 2022).

So, using metaphor, hard bombing of the Ukrainian innocent population by the Russian armed forces with the innumerable missiles and bombs (1) receives the features of strong raining, pouring. Metaphor *tidal wave of violence* (2), used for the leader of the Russian Federation Putin, makes it possible to demonstrate him as a tyrant. Within the third example, using metaphor, the freedom of Ukraine receives the features of the *flame* (3), which may be low and bright, low at these days of the Russian invasion and bright at the time of victory over these evil forces of the Russian

Federation. The fourth example contains the conceptual metaphor, when the Russian aggression receives the features of *attack* not only on Ukraine, but on democracy of the whole world.

Thus, usage of metaphors within the UK Prime Minister Boris Johnson's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine on the 24-th of February, 2022, makes it possible to influence the imaginary of the UK inhabitants by adding new and fresh vision of the commonly known features of the well-known objects.

The UK Prime Minister Boris Johnson's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine on the 24-th of February, 2022, contains oxymoron:

And this is not in the infamous phrase some faraway country of which we know little (Johnson, 2022).

The usage of the oxymoron of the type “Not + negative Adj.” with double negation has totally positive meaning. The meaning of phrase “*this is not in the infamous phrase*” has the meaning “*this is in the famous phrase*”, and Ukraine is not *faraway country* for the UK community, but the well known country for the UK, the country of the free, democratic world, the country, which struggles for its independence and sovereignty.

The UK Prime Minister Boris Johnson's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine on the 24-th of February, 2022, is characterized by the usage of the categorial transposition, when the noun “people”, normally belonging to the Plural category, but used with the article of Singular category “a” within the word combination *a free, sovereign independent European people*, makes it possible to demonstrate the European nations, the European countries as a unity, as one folk, as one *free, sovereign, independent nation* with common value and right *to choose their own future*:

This crisis is about the right of a free, sovereign independent European people to choose their own future (Johnson, 2022).

The UK Prime Minister Boris Johnson's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine on the 24-th of February, 2022, contains detachments to give some additional information of the described phenomena, to give the details of the described items:

1. *We – and the world – cannot allow that freedom just to be snuffed out. We cannot and will not just look away* (Johnson, 2022).

2. *Diplomatically, politically, economically – and eventually, militarily – this hideous and barbaric venture of Vladimir Putin must end in failure* (Johnson, 2022).

Parenthetic sentences are used with the same purpose as detachments within Boris Johnson's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine on the 24-th of February, 2022, – to give the details of the described events, to give some additional information about them:

We will work with them – for however long it takes – to ensure that the sovereignty and independence of Ukraine is restored (Johnson, 2022).

The additional information “*for however long it takes*” stresses the idea of the UK and their allies help to Ukraine up to its total territorial and sovereign restoring.

The usage of asyndeton within the UK Prime Minister address to the nation on the Russian invasion of Ukraine on the 24-th of February, 2022, makes the given informative part of message very stressed and tensed by quickening the tempo of speech without conjunctions between the enumerated parts:

We have Ukrainian friends in this country; neighbours, co-workers (Johnson, 2022).

The tension of the informative part of the described above sentence with asyndeton is increased by the usage of anticlimax within the enumerated items of the given sentence, where the first element “*friends*” has the strongest position and the last element “*co-workers*” has the lowest position of perceiving information.

Thus, by quickening the tempo of speech and stressing the elements of the enumeration, Borys Johnson successfully conveys the idea to the inhabitants of the UK that Ukraine is a friendly country starting from *co-workers* to *neighbours* and to *friends*.

The UK Prime Minister Boris Johnson's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine on the 24-th of February, 2022, is characterized by the usage of polysyndeton with the repeated

preposition *by* to slow down the tempo of speech with the purpose to make stress on the enumerated items and, thus, to provoke addressee's attention for them. So, the usage of polysyndeton within the UK Prime Minister address to the nation on the Russian invasion of Ukraine on the 24-th of February, 2022, makes it possible to demonstrate the Russian Federation aggression of Ukraine as vast invasion everywhere – *by land, by sea and by air*– as act of vast aggression, violence and destruction:

A vast invasion is underway: by land, by sea and by air (Johnson, 2022).

The UK Prime Minister Boris Johnson's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine on the 24-th of February, 2022, contains parallel constructions of the anaphoric type to stress some ideas by putting and repeating the relevant information at the initially stressed position of the sentence:

1. *We are with you. We are praying for you and your families and we are on your side* (Johnson, 2022).

2. *We – and the world – cannot allow that freedom just to be snuffed out. We cannot and will not just look away* (Johnson, 2022).

3. *We will of course do everything to keep our country safe. We are joined in our outrage by friends and allies around the world. We will work with them – for however long it takes – to ensure that the sovereignty and independence of Ukraine is restored* (Johnson, 2022).

The given examples with the anaphoric parallel constructions with the repeated element *we* are used to stress some ideas within the UK Prime Minister Boris Johnson's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine on the 24-th of February, 2022: to stress the role of the UK community for Ukrainians at the time of the Russian invasion (1), to underline the role of the UK with allies to help Ukrainian people in their struggle for independence (2), to point out the strong desire and readiness of the UK community to go ahead with the Ukrainian people, with the democratic world up to the victory over the empire of evil – the Russian Federation (3).

The UK Prime Minister Boris Johnson's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine on the 24-th of February, 2022, is characterized by the usage of inversions:

1. *Shortly after 4 o' clock this morning I spoke to president Zelenskyy of Ukraine to offer the continued support of the UK* (Johnson, 2022).

2. *Today in concert with our allies we will agree a massive package of economic sanctions designed in time to hobble the Russian economy* (Johnson, 2022).

3. *Diplomatically, politically, economically – and eventually, militarily – this hideous and barbaric venture of Vladimir Putin must end in failure* (Johnson, 2022).

4. *And to that end we must also collectively cease the dependence on Russian oil and gas that for too long has given Putin his grip on western politics* (Johnson, 2022).

Inversion, or making the unusual word order of the sentence, has the potential to provoke addressee's attention to the given information with something unusual. The variants of inversion within Boris Johnson's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine on the 24-th of February, 2022 are of the type with the adverbial modifier at the beginning of the sentence, which are used to stress some ideas: to underline the period of the earliest hours of the UK help for Ukraine at the time of the Russian invasion (1); to point out the mutual efforts of the UK and allies to help the Ukrainian people to restore their sovereignty, to defend their country from Russian aggression (2); to stress the idea of destroying the empire of evil – the Russian Federation – by using all the possible means, diplomatically, politically, economically, militarily (3); to underline the idea of the European dependence cease of Russian oil, gas and politics (4).

The usage of the shortest sentence of four words on the background of sentences with more elements makes the given one full of values:

Our mission is clear (Johnson, 2022).

The four-words sentence sounds very categorically, strong, without hesitation, underlining the mission of the followers and defenders of the free, democratic world to destroy the empire of evil – the Russian Federation.

Thus, the Expressive means and Stylistic devices of the given message are used to realize pragma-communicative purposes of the following discourse with emphasis on the factor of addressee, addressor, as well as factor of the communicative situation.

4. Conclusions

Summing up the material, we can state that the UK Prime Minister Boris Johnson's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine on the 24-th of February, 2022, as the politico- ideological manifesto of the followers and defenders of the free, democratic world with its values of goodness contains a system of the Expressive means and Stylistic devices: epithets, metaphors, oxymoron, detachments, parenthetical sentences, parallel constructions of the anaphoric type, polysyndeton, asyndeton, anticlimax, inversion, categorial transposition, intensifiers, the Superlative degree of Adjectives, the modal verbs with the purpose to influence feelings and emotions of addressee, to provoke addressee's attention to the problems of the message, to fulfill its pragma-communicative purposes by putting them in strong position of perceiving information or by creating their unusual form.

It is perspective to investigate the realization of the tactics within the UK Prime Minister Boris Johnson's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine (24.02.2022) as well as to investigate pragma-communicative peculiarities and the usage of the Stylistic devices and Expressive means within the other discourses of the UK Prime Minister Boris Johnson at the period of the Russian aggression of Ukraine, 2022.

Bibliography:

1. Гуменюк Н.Г. Політичний дискурс Б. Обама: синтаксично-стилістичний аспект (на матеріалі звернення до нації з питання Сирії, від 10.09.12). *Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти* : матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 1 квітня 2014 р. Київ : Кафедра, 2014. С. 37–39.
2. Гуменюк Н.Г. Англомовний дискурс П. Порошенка: синтаксично-стилістичний аспект (на матеріалі звернення до Конгресу США від 23.12.15 р.). *Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 21 квітня 2016 р. Київ : Кафедра, 2016. С. 35–37.
3. Гуменюк Н.Г. Передвиборчий дискурс Хілорі Клінтон: синтаксично-стилістичний аспект (на матеріалі виступу в Рено, Невада, від 25.08.16 р.). *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія «Філологічні науки»*. 2017. Кн. 1. С. 84–89.
4. Гуменюк Н.Г. Інавгураційний дискурс Д. Трампа: синтаксично-стилістичний аспект (на матеріалі виступу від 20.01.17 р.). *Науковий збірник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2017. Вип. 30. С. 45–49.
5. Barnett S. *Rhetorical Realism: Rhetoric, Ethics, and the Ontology of Things*. New York : Routledge, 2017. 242 p.
6. Burke M. *Stylistics*. London ; New York : Routledge, 2017. 346 p.
7. Coupland N. *Styles of Discourse*. London : Routledge, 2018. 334 p.
8. Epstein E.L. *Language and Style*. London : Routledge, 2013. 104 p.
9. Freeman D. *Essays in Modern Stylistics*. New York : Routledge, 2018. 426 p.
10. Harding J.R. *Similes, Puns and Counterfactuals in Literary Narrative*. New York : Routledge, 2017. 172 p.
11. Humeniuk N.H. Stylistic aspect of the Boris Johnsons' ideological discourse of his first speech as a Prime Minister, 07.24.19. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка Серія «Філологічні науки (мовознавство)»*. 2019. № 12. С. 39–42.
12. Humeniuk N.H. Stylistic aspect of the Jeremy Corbyn realization of the discrediting opponents tactics within the UK Prime Minister Question Time discourse, 09.04.19. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 30. Т. 2. С. 136–142.
13. Humeniuk N.H. Stylistic aspect of the Boris Johnsons realization of the discrediting opponent tactics within the UK Prime Minister Question Time discourse (09.04.2019). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. 2020. Т. 31(70). № 2. Ч. 2. С. 73–79.
14. Humeniuk N.H. Stylistic aspect of the Queen Elizabeth II coronavirus discourse, 04.05.20. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. 2020. Т. 31(70). № 4. Ч. 2. С. 52–55.

15. Humeniuk N.H. Stylistic Aspect of the Queen Elizabeth II Christmas 2020 Message, 12.25.2020. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 16. С. 70–74.
16. Iché V., Sorlin S. *The Rhetoric of Literary Communication. From Classical English Novels to Contemporary Digital Fiction*. New York : Routledge, 2022. 244 p.
17. Short M.H., Leech G.N. *Style in Fiction. Linguistic Introduction to English Fictional Prose*. 2nd ed. New York : Routledge, 2007. 424 p.
18. Peer W. *Stylistics and Psychology. Investigations of Foregrounding*. London : Routledge, 2020. 224 p.
19. Short M. *Exploring the Language of Poems, Plays and Prose*. London : Routledge, 1996. 416 p.
20. Wales K. *Dictionary of Stylistics*. London ; New York : Routledge, 2011. 496 p.
21. Johnson B. Prime Minister’s address to the nation on the Russian invasion of Ukraine: 24 February 2022. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/prime-ministers-address-to-the-nation-on-the-russian-invasion-of-ukraine-24-february-2022> (date of access: 15.07.2022).

References:

1. Humeniuk, N.H. (2014). Politychnyi diskurs B. Obamy: syntaksychno-stylistychnyi aspekt (na materialy zvernennia do natsii z pytannia Syrii, vid 10.09.12) [Political discourse of B. Obama: syntactic and stylistic aspect (on the material of the address to the nation on the issue of Syria, dated 09.10.12)]. *Materialy I Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii “Movy profesiinoi komunikatsii: linhvokulturnyi, kohnityvno-dyskursyvnyi, perekladoznavchyi ta metodychnyi aspekty”* [Materials of the 1st International Scientific and Practical Conference “Languages of Professional Communication: Linguistic-Cultural, Cognitive-Discursive, Translational and Methodological Aspects”] (Kyiv, April 1, 2014). Kyiv: Kafedra, pp. 37–39 [in Ukrainian].
2. Humeniuk, N.H. (2016). Anhlomovnyi diskurs P. Poroshenka: syntaksychno-stylistychnyi aspekt (na materialy zvernennia do Konhresu SShA vid 23.12.15 r.) [P. Poroshenko’s English-language discourse: syntactic and stylistic aspect (on the material of the address to the US Congress dated 12.23.15)]. *Materialy III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii “Movy profesiinoi komunikatsii: linhvokulturnyi, kohnityvno-dyskursyvnyi, perekladoznavchyi ta metodychnyi aspekty”* [Materials of the III International Scientific and Practical Conference “Languages of Professional Communication: Linguistic-Cultural, Cognitive-Discursive, Translational and Methodical Aspects”] (Kyiv, April 21, 2016). Kyiv: Kafedra, pp. 35–37 [in Ukrainian].
3. Humeniuk, N.H. (2017a). Peredvyborchyi diskurs Khilori Klinton: syntaksychno-stylistychnyi aspekt (na materialy vystupu v Reno, Nevada, vid 25.08.16 r.) [Hillary Clinton’s pre-election speech: syntactic and stylistic aspect (on the material of the speech in Reno, Nevada, dated 25.08.16)]. *Naukovi zapysky Nizhynskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykoly Hoholia. Seriiia “Filolohichni nauky” – Scientific notes of Mykola Gogol Nizhyn State University. Series “Philological Sciences”, vol. 1, pp. 84–89* [in Ukrainian].
4. Humeniuk, N.H. (2017b). Inavhuratsiinyi diskurs D. Trampa: syntaksychno-stylistychnyi aspekt (na materialy vystupu vid 20.01.17 r.) [Inaugural speech of D. Trump: syntactic and stylistic aspect (on the material of the speech from 01.20.17)]. *Naukovyi zbirnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia “Linhvistyka” – Scientific collection of Kherson State University. Series “Linguistics”, iss. 30, pp. 45–49* [in Ukrainian].
5. Barnett, S. (2017). *Rhetorical Realism: Rhetoric, Ethics, and the Ontology of Things*. New York: Routledge, 242 p. [in English].
6. Burke, M. (2017). *Stylistics*. London; New York: Routledge, 346 p. [in English].
7. Coupland, N. (2018). *Styles of Discourse*. London: Routledge, 334 p. [in English].
8. Epstein, E.L. (2013). *Language and Style*. London: Routledge, 104 p. [in English].
9. Freeman, D. (2018). *Essays in Modern Stylistics*. New York: Routledge, 426 p. [in English].
10. Harding, J.R. (2017). *Similes, Puns and Counterfactuals in Literary Narrative*. New York: Routledge, 172 p. [in English].
11. Humeniuk, N.H. (2019). Stylistic aspect of the Boris Johnsons’ ideological discourse of his first speech as a Prime Minister, 07.24.19. *Naukovyi visnyk Drohobytshkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka Seriiia “Filolohichni nauky (movoznavstvo)” – Scientific bulletin of Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University Series “Philological sciences (linguistics)”, no. 12, pp. 39–42* [in English].
12. Humeniuk, N.H. (2020a). Stylistic aspect of the Jeremy Corbyn realization of the discrediting opponents tactics within the UK Prime Minister Question Time discourse, 09.04.19. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current issues of humanitarian sciences, iss. 30, vol. 2, pp. 136–142* [in English].
13. Humeniuk, N.H. (2020b). Stylistic aspect of the Boris Johnsons realization of the discrediting opponent tactics within the UK Prime Minister Question Time discourse (09.04.2019). *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho. Seriiia “Filolohiia. Sotsialni komunikatsii” – Scientific Notes of the Taurida V.I. Vernadsky National University. Series “Philology. Social communications”, vol. 31(70), no. 2, part 2, pp. 73–79* [in English].

14. Humeniuk, N.H. (2020c). Stylistic aspect of the Queen Elizabeth II coronavirus discourse, 04.05.20. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho. Seriiia “Filolohiia. Sotsialni komunikatsii” – Scientific Notes of the Taurida V.I. Vernadsky National University. Series “Philology. Social communications”*, vol. 31(70), no. 4, part 2, pp. 52–55 [in English].
15. Humeniuk, N.H. (2021). Stylistic Aspect of the Queen Elizabeth II Christmas 2020 Message, 12.25.2020. *Zakarpatski filolohichni studii – Transcarpathian Philological Studies*, iss. 16, pp. 70–74 [in English].
16. Iché, V., Sorlin, S. (2022). *The Rhetoric of Literary Communication. From Classical English Novels to Contemporary Digital Fiction*. New York: Routledge, 244 p. [in English].
17. Short, M.H., Leech, G.N. (2007). *Style in Fiction. Linguistic Introduction to English Fictional Prose*. 2nd ed. New York: Routledge, 424 p. [in English].
18. Peer, W. (2020). *Stylistics and Psychology. Investigations of Foregrounding*. London: Routledge, 224 p. [in English].
19. Short, M. (1996). *Exploring the Language of Poems, Plays and Prose*. London: Routledge, 416 p. [in English].
20. Wales, K. (2011). *Dictionary of Stylistics*. London; New York: Routledge, 496 p. [in English].
21. Johnson, B. (2022). Prime Minister’s address to the nation on the Russian invasion of Ukraine: 24 February 2022. Retrieved from: <https://www.gov.uk/government/speeches/prime-ministers-address-to-the-nation-on-the-russian-invasion-of-ukraine-24-february-2022> [in English].

Стаття надійшла до редакції 25.07.2022
The article was received 25 July 2022

УДК 811.111'221.7'42 (045)

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2022-90-3>

СПОСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОНТЕКСТІВ ІЗ НЕВЕРБАЛЬНИМ КОМПОНЕНТОМ У ТЕКСТАХ КОМЕДІЙНОГО ФЕНТЕЗІ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ ТЕРРІ ПРАТЧЕТТА «ОЗБРОЄНІ»)

Жуковська Анна Володимирівна,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри фундаментальних

та спеціальних дисциплін

Нововолинського навчально-наукового

інституту економіки та менеджменту

Західноукраїнського національного університету

anna.zhukovska@gmail.com

orcid.org/0000-0001-6636-610X

Мета – визначення способів репрезентації контекстів із невербальним компонентом у романі Террі Пратчетта «Озброєні» як прикладу жанру комедійного фентезі.

Методи: методи текстово-інтерпретаційного аналізу та методика аналізу мовленнєвих актів, методи прагмалінгвістики, дискурсивного аналізу.

Результати. Невербальне спілкування – такий спосіб інформаційного обміну, при якому інструментом передачі інформації служить тіло людини. Засобами невербального спілкування є елементи комунікативного коду, які мають немовну (але знакову) природу і разом із засобами мовного коду служать для створення, передавання і сприйняття повідомлень. Розуміння особливостей невербальної комунікації в художньому тексті дає змогу краще зрозуміти інтенції персонажів твору, їхні думки, мотиви, внутрішні переживання, зокрема, роману Террі Пратчетта «Озброєні» як прикладу жанру комедійного фентезі, в якому невербальна поведінка персонажів містить не менше інформації, аніж вербальні жарти або змальовування комічних ситуацій. У тексті роману наявні декілька типів контекстів «вербалізації невербаліки», зокрема: дублювальний (невербальні параметри комунікації підтверджують вербальні); протиставний (невербальні параметри комунікації спростовують вербальні, суперечать їм); замісний (невербальний компонент заміщає вербальний, не протиставляючись йому); доповнювальний (невербальний компонент поширює зміст висловлювання); уточнювальний (невербальний компонент конкретизує зміст окремої частини висловлювання).

Висновки. Комунікація персонажів у текстах комедійного фентезі, зокрема романі Террі Пратчетта «Озброєні», відбувається за схемою комунікації персонажів у реальному житті. Змалювання автором невербальної поведінки персонажів – це породження нових смислів унаслідок подвійної актуалізації невербальних кодів засобами конкретної мови, що характеризується переходом особистісних смислів адресанта до їхнього втілення в значення одиниць мовного коду. У текстах комедійного фентезі Террі Пратчетта невербальні компоненти можуть вступати у різні відношення із вербальними, тобто створювати різні типи контекстів із невербальним компонентом: дублювальний, протиставний, замісний, доповнювальний та уточнювальний контексти.

Ключові слова: художній дискурс, «вербалізація невербаліки», контекст із невербальним компонентом.

WAYS OF REPRESENTING CONTEXTS WITH NON-VERBAL COMPONENT IN COMEDY FANTASY TEXTS (BASED ON TERRY PRACHETT’S NOVEL “MEN AT ARMS”)

Zhukovska Anna Volodymyrivna,
*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Fundamental and Special Disciplines
Novovolynsk Education and Research
Institute of Economics and Management
of West Ukrainian National University
anna.zhukovska@gmail.com
orcid.org/0000-0001-6636-610X*

Purpose: to determine the ways of representing contexts with non-verbal component in Terry Pratchett’s novel “Men at Arms” as an example of the comedy fantasy genre.

Methods: methods of textual and interpretive analysis and methods of speech act analysis, methods of pragmalinguistics, discursive analysis.

Results. Nonverbal communication is a method of information exchange in which the human body serves as a means for transmitting information. Means of non-verbal communication are elements of the communicative code which have a non-linguistic (but symbolic) nature and, together with the means of the language code, serve to create, transmit and receive messages. Understanding the features of non-verbal communication in the literary text allows to better understand the intentions of the characters, their thoughts, motives, inner experiences; in particular, in Terry Pratchett’s novel “Men at Arms” as an example of the comedy fantasy genre, in which the non-verbal behavior of the characters contains no less information than verbal jokes or depicting comic situations. In the text of the novel, there are several types of “verbalization of non-verbal” contexts, in particular: duplicative (non-verbal parameters of communication confirm verbal ones); oppositional (non-verbal parameters of communication refute verbal ones, contradict them); substitutive (non-verbal component replaces the verbal one without opposing it); complementary (non-verbal component extends the content of the statement); clarifying (non-verbal component specifies the content of a separate part of the statement).

Conclusions. The communication of the characters in the texts of comedy fantasy, in particular, Terry Pratchett’s novel “Men at Arms”, is similar to the context of communication among people in real life. The author’s depiction of the characters’ nonverbal behavior is the generation of new meanings as a result of the double actualization of nonverbal codes by means of a specific language, which is characterized by the transition of the addressee’s personal meanings to their embodiment in the meaning of language code units. In the texts of Terry Pratchett’s comedy fantasy, non-verbal components can enter into different relationships with verbal ones, that is, create different types of contexts with a non-verbal component: duplicative, oppositional, substitutive, complementary, and clarifying contexts.

Key words: literary discourse, “verbalization of non-verbal”, context with non-verbal components.

1. Вступ

Невербальна комунікація – це особлива мова, «мова почуттів», продукт суспільного розвитку людини, який значно підсилює ефект мовної комунікації. Невербальне спілкування відбувається, як правило, неусвідомлено, мимовільно. Хоча люди певною мірою контролюють своє мовлення, можна шляхом аналізу міміки, жестів, інтонації оцінити правильність, щирість мовної інформації (Денисюк, 2017: 35).

Міміка, жести й різноманітні рухи тіла здавна привертала увагу вчених різних галузей знань. Проте невербальні засоби комунікації почали особливо інтенсивно вивчати лише наприкінці 50-х років ХХ ст. Якщо раніше і в теоретичному, і в практичному аспекті невербальній комунікації відводилася допоміжна, другорядна роль порівняно з вербальною, то за останні

десятиріччя інтерес різних наук (лінгвістики, педагогіки, психології, соціології) до вивчення саме цього виду спілкування дедалі зростає (Вечерок та ін., 2021: 49).

У текстах художнього дискурсу невербальні компоненти можуть вступати у різні відношення із вербальними. Зокрема, вони можуть як підтверджувати, так і спростовувати слова персонажів, уточнювати, про що саме йдеться тощо. Такі відношення Т.Ф. Осіпова іменує «контекстами із невербальним компонентом» (Осіпова, 2018: 111), і виділення таких контекстів дає змогу більш ґрунтовно дослідити комунікацію персонажів кожного окремого художнього твору, зокрема роману Террі Пратчетта «Озброєні» як прикладу жанру комедійного фентезі, в якому невербальна поведінка персонажів містить не менше інформації, аніж вербальні жарти або змальовування комічних ситуацій, що і визначає **актуальність теми** дослідження.

Метою дослідження постає визначення способів репрезентації контекстів із невербальним компонентом у романі Террі Пратчетта «Озброєні» як прикладі жанру комедійного фентезі. Відповідно до мети окреслено такі завдання: 1) дослідити сутність проблеми невербальної комунікації; 2) визначити роль невербальної комунікації в художньому дискурсі; 3) типологізувати контексти комунікації із невербальним компонентом у романі Террі Пратчетта «Озброєні».

Об'єктом дослідження постає вербальна репрезентація комунікації персонажів у романі Террі Пратчетта «Озброєні». **Предмет** дослідження – типологія контекстів комунікації із невербальним компонентом у романі Террі Пратчетта «Озброєні».

У ході дослідження застосовано **методи** текстово-інтерпретаційного аналізу та методика аналізу мовленнєвих актів, методи прагмалінгвістики, дискурсивного аналізу.

Матеріалом дослідження слугують фрагменти текстів, що репрезентують комунікацію між персонажами в романі Террі Пратчетта «Озброєні» (“Men at Arms”).

2. Сутність проблеми невербальної комунікації

У сучасному мовознавстві комунікація осмислюється «у площині інтегральної тріади вербальності, паралінгвістики та невербальності». Як зазначають О.В. Максим'юк, І.М. Струк та Н.В. Максим'юк, невербальні знаки в інтеграції з вербальними сприяють адекватному порозумінню у спілкуванні. Вербальна комунікація будується на словесних знаках, символах, репрезентованих в усному та писемному мовленні. Невербальна комунікація корелює з позаалфавітними знаками та номінаціями-вербалізаторами (Максим'юк, 2021: 32).

Тож якщо вербальна комунікація – це спосіб комунікації між індивідуумами за допомогою мови, коли головним інструментом є слово, то невербальна комунікація – такий спосіб інформаційного обміну, за якого інструментом передачі інформації служить тіло людини. Невербальна комунікація – це спілкування передусім за допомогою жестів, міміки, рухів тіла й деяких інших засобів, в основному за відсутності мовних (Головешко, 2021: 436). Невербальні засоби комунікації, своєю чергою, – це «елементи комунікативного коду, які мають немовну (але знакову) природу і разом із засобами мовного коду служать для створення, передавання і сприйняття повідомлень» (Бацевич, 2006: 59).

Невербальна комунікація посідає дуже важливе місце у спілкуванні, адже, за підрахунками дослідників, на невербальні засоби (міміку, жести, рухи, погляди, посмішки) припадає 55% спілкування; на фонетичне оформлення мовлення (інтонацію, тон, тембр) – 38%; слова ж забезпечують ефективність комунікації лише на 7% (Вечерок та ін., 2021: 50). Спектр невербальних засобів широкий: допоміжні звукові елементи, що супроводжують мовлення, жести, міміка, ситуації, які супроводять спілкування і беруть участь у передаванні інформації» (Максим'юк, 2021: 33).

У процесі комунікації невербальні засоби виконують функції супроводження, підсилення та часткового або повного заміщення вербального повідомлення. При цьому вони доповнюють зміст висловлення, підкреслюють особливо важливі моменти спілкування, контролюють і регулюють процес комунікації, а інколи повністю заперечують словесну інформацію (Литвинов, 2010: 169). І якщо співрозмовник говорить одне, а міміка, жести свідчать про інше, тобто

вербальні й невербальні сигнали не є конгруентними, порушується критерій істинності, можна припустити, що мовець щось приховує або просто говорить неправду (Волощук, 2009: 74).

За О.О. Литвиновим, застосування невербальних засобів комунікації здебільшого зумовлено імпульсами підсвідомості, що зменшує можливість їх фальсифікації та, як наслідок, неадекватної їх інтерпретації адресатом, і забезпечує більший ступінь довіри до цих засобів у порівнянні із суто словесним повідомленням (Литвинов, 2010: 169).

3. Роль невербальної комунікації в художньому дискурсі

Художній дискурс є розумово-комунікативною взаємодією адресанта-письменника та адресата-читача, заглибленою в контекст епохи, культури, соціуму, закоріненою на ідеях, переконаннях, світоглядних орієнтирах адресанта, зорієнтованою на регулювання ідей, переконань, світоглядних орієнтирів адресата та об'єктивованою текстами художніх творів (Фролова і Омєцинська, 2018: 54). Його докорінна відмінність від інших культурно визначених дискурсів полягає у його вторинності відносно первинних жанрів мовлення та у здатності до творення багаторівневої структури смислів на засадах валоризації механізмів означення. Його інгерентним конструктором є оповідний дискурс, маніфестований у тексті двома дискурсними сферами – наратора і персонажів (Бехта, 2010: 9–10), що передбачає опис не лише основного сюжету твору, а і найтонших аспектів взаємодії між персонажами, що робить невербальний компонент комунікації між персонажами таких творів невід'ємною частиною оповіді.

Вербальна репрезентація невербальної комунікації, або, за Т.Ф. Осіповою, «вербалізація невербаліки» – це процес і явище водночас, що відзначається взаємодією вербальних і невербальних складників комунікації та розглядається як «породження нових смислів унаслідок подвійної актуалізації невербальних кодів засобами конкретної мови, що характеризується переходом особистісних смислів адресанта до їхнього втілення в значення одиниць мовного коду» (Осіпова, 2019: 71).

У сучасних дослідженнях простежується тенденція до розгляду невербальних компонентів комунікації як функціонально необхідних компонентів художнього твору (Жуковська, 2021: 94). Невербальне спілкування в художніх творах сприяє кращому розумінню тексту, причин дій тих чи інших вчинків героїв, емоційних станів. Цей вид комунікації допомагає в розумінні поведінки не тільки між людиною і людиною, але також між людиною і твариною. Невербальна комунікація допомагає людям посилити або змінити те, що сказано словами, дає змогу замінити або доповнити словесну комунікацію (Бровкіна і Щербак, 2021: 70). Номінативні одиниці на позначення невербальної поведінки персонажа здатні виконувати в номінативному просторі англійського художнього дискурсу низку прагматичних функцій, таких як дейктична, адаптивна, регулятивна, емотивна, іллокутивна та когнітивна функції, вони здатні реалізовувати прагматичний зміст повідомлення в художньому тексті (Жуковська, 2021: 97).

4. Контексти комунікації із невербальним компонентом у романі Террі Пратчетта «Озброєні»

У художній прозі Террі Пратчетта можна виділити такі типи контекстів вербалізації комунікативних ситуацій, способів «уплетення» в поетичне мовлення вербальних і невербальних параметрів: 1) дублювальний; 2) протиставний; 3) замісний; 4) доповнювальний; 5) уточнювальний.

Розглянемо, які з контекстів реалізуються в аналізованому творі. Зокрема, дублювальний контекст (невербальний компонент повторює зміст вербального повідомлення) (Осіпова, 2018: 111) передбачає, що невербальний компонент може передувати вербальному або використовуватися після нього, однак у таких випадках невербальний контекст є прямою репрезентацією того, що говорить персонаж, наприклад: *He sniffed. “I can smell fireworks,” he said. “Could be from the forge,” said Carrot. “Anyway, trolls and dwarfs have been letting fireworks off all over the city.” Vimes nodded. “All right,” he said, “so what can we see?”* (Pratchett, 2010: 110). У цьому

випадку невербальний компонент повністю відповідає вербальному – після вдихання персонаж говорить про те, які запахи відчуває, а згода підтверджується киванням головою.

Наступний контекст – протиставний, у якому спостерігається протилежність вербального та невербального параметрів комунікації (Осіпова, 2018: 111). Зокрема, коли один із персонажів занадто старанно повторює принципи служіння варті, інший персонаж не може втриматися від сміху, однак ситуація субординації не дозволяє прямо розсміятися: *They chorused a reply. Angua tried not to laugh. “...do solemnly swear by square bracket recruit’s deity of choice square bracket...” Angua couldn’t trust herself to look at Carrot’s face. “...to uphold the Laws and Ordinances of the city of Ankh-Morpork, serve the public trust comma and defend the subjects of His stroke Her bracket delete whichever is inappropriate bracket Majesty bracket name of reigning monarch bracket...” Angua tried to look at a point behind Carrot’s ear* (Pratchett, 2000: 36). Тож, намагаючись не засміятися, Ангва в цьому випадку імітує зацікавленість та зоровий контакт, насправді розглядаючи інші частини голови співрозмовника.

Під час реалізації замісного контексту невербальний компонент заміщає вербальний (Осіпова, 2018: 111), але не протиставляється йому: *“You found the murderer’s face in there?” “Yes.” Carrot opened his hand. It contained a bare egg. “He looks like this,” he said. “He didn’t have a face?”* (Pratchett, 2000: 240). У наведеному фрагменті персонаж не розповідає іншому, що показав допитуваному, а просто показує цей об’єкт.

У доповнювальному контексті невербальний компонент поширює зміст висловлювання (Осіпова, 2018: 111), наприклад: *“It’s here! All of it, sire! Evidence! Edward was stupid, he thought it was all crowns and ceremony, he had no idea what he’d found! And then, last night, it was as if–” “I’m not interested,” mumbled Vimes* (Pratchett, 2010: 240). У наведеному фрагменті персонаж виражає свою незацікавленість висловлюванням іншого персонажа не лише вербально, але й тоном голосу, що дає змогу описати не лише ставлення до висловлюваного, а і ставлення до співрозмовника в цілому.

Останній з розглянутих контекстів – уточнювальний – передбачає ситуацію, коли невербальний компонент конкретизує зміст окремої частини висловлювання (Осіпова, 2018: 111): *“Are you Watchmen?” he said. “I’m Lance-Constable Cuddy and this,” said Cuddy, gesturing upwards, “is Lance-trying-to-be-Constable Detritus – don’t salu-oh...” There was a thump, and Detritus slumped sideways* (Pratchett, 2010: 119). У такому випадку персонаж прямо номінує особу, що представляє, однак для уточнення також показує на неї ще і жестом.

5. Висновки

Невербальне спілкування – такий спосіб інформаційного обміну, за якого інструментом передачі інформації служить тіло людини. Засобами невербального спілкування є елементи комунікативного коду, які мають немовну (але знакову) природу і разом із засобами мовного коду служать для створення, передавання і сприйняття повідомлень. Невербальна комунікація посідає дуже важливе місце у спілкуванні, і тому її розуміння важливе як для розуміння співрозмовника у реальному житті, так і для розуміння думок і мотивів персонажів у художньому тексті, де автор здійснює «вербалізацію невербаліки» – породження нових смислів унаслідок подвійної актуалізації невербальних кодів засобами конкретної мови, що характеризується переходом особистісних смислів адресанта до їхнього втілення в значення одиниць мовного коду. У текстах художнього дискурсу невербальні компоненти можуть вступати у різні відношення із вербальними, тобто створювати різні типи контекстів із невербальним компонентом. Зокрема, в комедійному фентезі Террі Прагчетта це такі контексти: 1) дублювальний (невербальні параметри комунікації підтверджують вербальні); 2) протиставний (невербальні параметри комунікації спростовують вербальні, протирічать їм); 3) замісний (невербальний компонент заміщає вербальний, не протиставляючись йому); 4) доповнювальний (невербальний компонент поширює зміст висловлювання); 5) уточнювальний (невербальний компонент конкретизує зміст окремої частини висловлювання).

Проведене дослідження дозволило виявити такі перспективи дослідження контекстів із невербальним компонентом у текстах художнього дискурсу: аналіз засобів вербалізації невербаліки в кожному типі контексту із невербальними компонентами; дослідження специфіки перекладу контекстів із невербальними компонентами; подальше визначення особливостей взаємодії вербальних та невербальних засобів спілкування у текстах, що належать до різних типів дискурсів, та доповнення представленої типології контекстів із невербальними компонентами.

Література:

1. Бацевич Ф.С. Вступ до лінгвістичної генології. Київ : Академія, 2006. 247 с.
2. Бехта І.А. Оповідний дискурс в англійській художній прозі: типологія та динаміка мовленнєвих форм : автореф. дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук : 10.02.04 «Германські мови» ; Київський національний університет ім. Т. Шевченка. Київ, 2010. 38 с.
3. Бровкіна О.В., Щербак Д.С. Особливості використання невербальних компонентів в англійських художніх текстах. *Розвиток філологічних наук: європейські практики та національні перспективи: Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 22-23 жовтня 2021 року*. Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2021. С. 68–70.
4. Вечерок О.М., Трусова Л.В., Скальська С.А. Невербальна комунікація в контексті міжкультурного спілкування. *Реалії, проблеми та перспективи вищої медичної освіти: матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 25 березня 2021 р.* Полтава, 2021. С. 49–50.
5. Волощук І.І. Номінація невербальних засобів на позначення іронії в англійському художньому дискурсі. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. 2009. № 2. С. 74–78.
6. Головешко Л.С. Параметри невербальної комунікації в афористичній Г. С. Сковороди. *Modern Aspects of Science and Practice: Abstracts of XI International Scientific and Practical Conference (Melbourne. Australia November 30 – December 03, 2021)*. Melbourne : International Science Group, 2021. С. 436–438.
7. Денисюк С.Г. Комунікологія : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2017. 102 с.
8. Жуковська А.В. Прагматичні функції такесичних номінацій в англійському художньому дискурсі. *Нова філологія*. 2021. № 84. С. 91–98.
9. Литвинов О.О. Зорова поведінка. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 22-23 квітня 2010 року «Міжкультурна комунікація: мова – культура – особистість»*. Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія». 2010. № 16. С. 168–177.
10. Максим'юк О.В., Струк І.М., Максим'юк Н.В. Невербальні засоби комунікативного акту відмови у драматичному тексті українських письменників кінця XIX – початку XX ст. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. Т. 32(71). № 3. Ч. 1. С. 32–38.
11. Осіпова Т. Невербальні засоби комунікації: комплексна методика опису й лексикографування. *Studia Ukrainica Posnaniensia*. 2018. № 6. С. 107–113.
12. Осіпова Т.Ф. Невербальна комунікація та своєрідність її омовлення в українському дискурсі: феномен вербалізації невербаліки : монографія / наук. ред. проф. Т.А. Космеда. Харків : Вид-во Іванченка І.С., 2019. 388 с.
13. Фролова І.Є., Омецинська О.В. Специфіка художнього дискурсу та його аспектів. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Іноземна філологія*. 2018. № 87. С. 52–61.
14. Pratchett T. *Men at Arms*. New York : HarperTorch, 2000. 336 p.

References:

1. Batsevych, F. S. (2006). *Vstup do lnhvistychnoi henolohii [Introduction to linguistic genology]*. Kyiv: Akademiia [In Ukrainian].
2. Bekhta, I. A. (2010). *Opovidnyi dyskurs v anhlomovnij khudozhnij prozi: typolohiia ta dynamika movlennievnykh form [Narrative discourse in English fiction: typology and dynamics of speech forms]*. Synopsis diss. Cand. Of Phil. Sciences: 10.02.04. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv [In Ukrainian].
3. Brovkina, O. V., Scherbak, D. S. (2021). *Osoblyvosti vykorystannia neverbalnykh komponentiv v anhlomovnykh khudozhnykh tekstakh [Peculiarities of the use of non-verbal components in English literary texts]. Rozvytok filolohichnykh nauk: yevropejski praktyky ta natsionalni perspektvy: Mizhnarodna naukovopraktychna konferentsiia, m. Odesa, 22–23 zhovtnia 2021 roku [Development of philological sciences: European practices and national perspectives: International Scientific and Practical Conference, Odesa, October 22-23, 2021]* (pp. 68-70). Odesa: South Ukrainian organization “Center for Philological Research” [In Ukrainian].

4. Vecherok, O. M., Trusova, L. V., Skalska, S. A. (2021). Neverbalna komunikatsiia v konteksti mizhkulturnoho spilkuvannia [Non-verbal communication in the context of intercultural communication]. *Realii, problemy ta perspektyvy vyshchoi medychnoi osvity: materialy navch.-nauk. konf. z mizhnar. uchastiu, m. Poltava, 25 bereznia 2021 r. [Realities, problems and prospects of higher medical education: educational and scientific materials. conf. from international participation, Poltava, March 25, 2021]* (pp. 49-50). Poltava [In Ukrainian].
5. Voloshchuk, I. I. (2009). Nominatsiia neverbalnykh zasobiv na poznachennia ironii v anhlovnomu khudozhnomu dyskursi [Nomination of nonverbal means to denote irony in English literary discourse]. *Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholia [Scientific notes of Mykola Hohol Nizhyn State University]*, 2, 74–78 [In Ukrainian].
6. Holoveshko, L. S. (2021). Parametry neverbalnoi komunikatsii v aforystytsi H. S. Skovorody [Parameters of non-verbal communication in the aphorisms by H. S. Skovoroda]. *Modern Aspects of Science and Practice: Abstracts of XI International Scientific and Practical Conference (Melbourne. Australia November 30 – December 03, 2021)* (pp. 436-438). Melbourne: International Science Group [In Ukrainian].
7. Denysiuk, S. H. (2017). *Komunikolohiia: navchalnyi posibnyk [Communicology: a study guide]*. Vinnytsia: VNTU [In Ukrainian].
8. Zhukovska, A. V. (2021). Prahmatychni funktsii takesychnykh nominatsii v anhlovnomu khudozhnomu dyskursi [Pragmatic functions of tacesic nominations in English literary discourse]. *Nova filolohiia [New philology]*, 84, 91-98 [In Ukrainian].
9. Lytvynov, O. O. (2010). Zorova povedinka [Visual behavior]. *Materialy mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii 2223 kvitnia 2010 roku "Mizhkulturna komunikatsiia: mova – kultura – osobystist"* (pp. 168–177). Ostroh: Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia", 16 [In Ukrainian].
10. Maksymiuk, O. V., Struk, I. M., Maksymiuk N. V. (2021). Neverbalni zasoby komunikatyvnoho aktu vidmovy u dramatychnomu teksti ukrainskykh pysmennykiv kintsia XIX – pochatku XX st. [Non-verbal means of the communicative act of refusal in the dramatic text of Ukrainian writers of the late 19th and early 20th centuries]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Filolohiia. Zhurnalistyka [Scholarly notes of V. I. Vernadskyi TNU. Series: Philology. Journalism]*, 32 (71), no. 3, 32-38 [In Ukrainian].
11. Osipova, T. (2018). Neverbalni zasoby komunikatsii: kompleksna metodyka opysu y leksykohrafuvannia [Nonverbal means of communication: a complex description and lexicography technique]. *Studia Ukrainica Posnaniensia*, 6, 107-113 [In Ukrainian].
12. Osipova, T. F. (2019). *Neverbalna komunikatsiia ta svoieridnist yii omovlennia v ukrainskomu dyskursi: fenomen verbalizatsii neverbaliky: monohrafiia [Non-verbal communication and the uniqueness of its verbalization in Ukrainian discourse: the phenomenon of verbalization of non-verbal communication: monograph]*. Kharkiv: Ivanchenko I. S. Publishing [In Ukrainian].
13. Frolova, I. Y., Ometsynska, O. V. (2018). Spetsyfika khudozhnoho dyskursu ta yoho aspektiv [Specificity of literary discourse and its aspects]. *Visnyk KhNU im. V. N. Karazina. Inozemna filolohiia [V. N. Karazin Kharkiv National University Bullentin. Foreign philology]*, 87, 52-61 [In Ukrainian].
14. Pratchett, T. (2000). *Men at Arms*. New York: HarperTorch [In English].

Стаття надійшла до редакції 27.07.2022
The article was received 27 July 2022

АСОЦІАТИВНІ ПОТЕНЦІЇ КОНТЕКСТУАЛЬНОЇ СИНОНІМІЇ НА МАТЕРІАЛІ ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Казимір Ірина Сергіївна,

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри англійської мови

*Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка*

kazymir.iryana@kpnu.edu.ua

orcid.org/0000-0002-0230-4281

Мета. Статтю присвячено вивченню асоціативно-семантичного поля того чи того стимулу в межах контекстуальної синонімії на матеріалі політичної лексики англійської мови.

Методи. У статті використовуються загальнонаукові методи синтезу та аналізу; лінгвістичні, а саме – описовий метод для трактування категорії контекстуальної синонімії, компонентний метод – для визначення лексичних значень контекстуально-синонімічних одиниць; метод контекстуального аналізу – для витлумачення суб'єктивного трактування об'єктивного світу; метод вільного асоціативного експерименту – для формування асоціативного поля в межах категорії контекстуальної синонімії. Вільний асоціативний експеримент проводиться з допомогою веб-сервісу “STIMULUS” (<http://stimulus.tools/en>), розроблений О.Ф. Загородньою та к.т.н., доц. Ю.В. Загороднім мовою програмування Delphi 7; статистичний метод – для обчислення кількості реакцій в межах асоціативного поля контекстуальної синонімії; методи зображення статистичних даних – для уявлення мовленнєвої структури асоціативних реакцій.

Результати. Результати дослідження засвідчили, що асоціативність в лексичній системі є продуктивним способом нарощення нових значень та смислів лексичних одиниць, які базуються на здатності ментального лексикону відтворювати асоціативні зв'язки під дією певних чинників. Визначено ядро та периферію асоціативних полів політичного змісту таких стимулів: BORIS JOHNSON, WAR, EMANUEL MACRON, TORIES, BIG DOG, PUTIN'S INVASION, WAR. Встановлено, що сучасний психолінгвальний контекст зумовлює низку реакцій носіїв мови щодо політичної особи чи явища. Асоціативний експеримент показав, що ядерна зона стимулу EMANUEL MACRON містить лише тематичні реакції, а ядерна зона стимулу BORIS JOHNSON містить емоційно-оцінні реакції. Стимули TORIES та PUTIN'S INVASION складаються лише з ядерної зони.

Висновки. Явище контекстуальної синонімії з опорою на суспільно-політичний контекст актуалізується в залежності від конотативних зв'язків лексичної системи, фонових знань, актуальної політичної ситуації у світі, гендерної приналежності, віку, професійної зорієнтованості та асоціативно-психологічного підґрунтя того чи того респондента.

Ключові слова: асоціативна реакція, асоціативно-семантичне поле, психолінгвальний контекст, індекс яскравості.

ASSOCIATIVE POTENCIES OF CONTEXTUAL SYNONYMY ON THE MATERIAL OF ENGLISH POLITICAL LEXIS

Kazymir Iryna Sergiivna,

Candidate of Philological Sciences,

Senior Lecturer at the Department

of the English Language

Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University

kazymir.iryana@kpnu.edu.ua

orcid.org/0000-0002-0230-4281

Introduction. This article is aimed at studying the associative and semantic fields in terms of contextual synonymy, based on the material of the political lexis.

Methods. The article uses general scientific methods of synthesis and analysis, linguistic methods, namely the descriptive method for interpreting the category of contextual synonymy, the component method for determining the lexical meanings of contextual synonymy units; method of contextual analysis – for figuring out sub-individual interpretation of objective world; method of integral associative experiment – for forming associative field within the category of contextual synonymy. The free associative experiment is carried out with the help of the web-service “STIMULUS” (<http://stimulus.tools/en>), developed by O.F. Zagorodnia, Ph.D. in Law, Associate Professor Y.V. Zagorodni using Delphi 7 programming language; statistical method – to calculate the number of reactions within the associative field of contextual synonymy; methods of statistical data representation – to specify the behavioral structure of associative reactions.

Results. The results of the research reveal that associativity in the lexical system is a productive way of creating new meanings of the lexical units, which are based on the ability of the mental lexicon to create associative links under the influence of certain factors. The core and periphery of associative fields of political content of such stimuli were determined: BORIS JOHNSON, WAR, EMANUEL MACRON, TORIES, BIG DOG, PUTIN’S INVASION, WAR. It has been found that the current psycho-linguistic context causes a large number of reactions to the political person or phenomenon. Associative experiment in the study of contextual synonymy showed that the EMANUEL MACRON stimulus nuclear zone has only thematic reactions, while the BORIS JOHNSON stimulus nuclear zone has evaluative states. The TORIES and PUTIN’S INVASION stimuli are composed only of the nuclear zone.

Conclusions. The phenomenon of contextual synonymy with a reference to the socio-political context is actualized depending on the lexical system’s connotative links and background knowledge, current political situation in the world, gender identity, age, professional orientation and socio-psychological background of the respondent.

Key words: associative reaction, associative-semantic field, psycholinguistic context, index of brightness.

Вступ. Модерне мовознавство сьогодні активізує посилений інтерес до вивчення семантики слова в аспекті його близькості чи тотожності крізь призму його емоційно-оцінної характеристики з опорою на психолінгвальні та когнітивістські складові. Так, сучасне мовознавство орієнтується на контекстуальну зумовленість через індивідуальний стиль розуміння навколишньої дійсності. Значеннева суміжність та ситуативна зумовленість мовленневих одиниць активізує процес вивчення денотативної структури оказіональних феноменів через визначення ядерних та периферійних асоціатів стимула із визначенням індексів яскравості. **Мета** – проаналізувати результати асоціативного експерименту на матеріалі явища контекстуальної синонімії британського ментального лексикону. Поставлена мета передбачає виконання таких **завдань**: обґрунтувати доцільність розгляду явища контекстуальної синонімії в руслі психолінгвістичної парадигми; розглянути поняттєво-термінологічний апарат дослідження; проаналізувати результати асоціативного експерименту носіями мови з опертям на інформаційно-аналітичну систему *STIMULUS*. **Об’єкт** дослідження – контекстуально-синонімічні асоціати-стимули. **Предмет** дослідження – психолінгвістичні характеристики контекстуально-синонімічних асоціатів-стимулів на матеріалі політичної лексики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Синонімія є давнім аспектом вивчення науки семасіології, утім, актуальним сьогодні, вважаємо, є звернення сучасної мовознавчої науки до вивчення проблеми зближення значень на теренах маргіальності, зокрема в аспекті психології, когнітології чи філософії. Контекстуальна синонімія представлена працями в галузі україністики на матеріалі вивчення жіночої сучасної прози (Семак, 2021); на матеріалі німецької мови знаходимо дослідження функційного аспекту контекстуальних синонімів-прикметників на матеріалі художнього дискурсу (Суддя, 2014). Асоціативна лінгвістика характеризується активним імплементаванням асоціативних експериментів в аналізі когнітивних, психолінгвістичних і лінгвокультурних явищ (Терехова, 2000; Загородня, 2018; 2013 Залевська 1990). Н.М. Алексеева досліджує асоціативний потенціал англомовних гіпонімів в ментальному лексиконі в аспекті гіпонімного субфрейму на матеріалі власних назв племінних коней (Алексеева,

2020). Проте натепер відсутні асоціативні дослідження категорії контекстуальної синонімії в мовленнєвій свідомості на матеріалі англістики.

1. Асоціативно-семантична структура контекстуальних синонімів.

Відомо, що асоціативна структура слова є фрагментом семантичної структури слова, який репрезентується мережею найбільш частотних асоціацій, які складають ядро асоціативного поля. Асоціативна структура слова є інваріантним асоціативно-смысловим комплексом, закріпленим за словом і сформованим на підставі наявної в суспільстві традиції його вживання (Селіванова, 2007: 42). Асоціативне поле – це сукупність асоціативів, реакцій на слово-стимул, виявлених шляхом асоціативного експерименту. Асоціативне поле містить ядро та і периферію (Селіванова, 2007: 42). Асоціація є засобом експлікації внутрішнього лексикону і організації його вербальної мережі при актуалізації безсвідомого. Основоположником категорії асоціативного поля вважають Ш. Баллі, який трактує асоціативне поле як особливу структуру, якій притаманна ситуативність і суб'єктивність (Баллі, 1961: 151). Асоціативне поле у рамках нашого дослідження розуміється як зовнішнє вираження образів у вигляді потенційних контекстуальних синонімів у мовній свідомості на певний стимул. Асоціативне поле характеризується чіткою організацією, де реакції до певного стимулу містять асоціативні зв'язки за тематичною та синтагматичною організаціями (Терехова, 2000). Асоціативно-семантичне поле містить не лише узуальні, як зазначає Марфіна, а й **оказіональні (ситуативні, контекстуальні)** зв'язки лексеми, які актуалізуються за певних умов і набувають вторинно-значеннєвих нарощень (Марфіна, 2004: 7). В умовах нашого дослідження важливо прослідкувати мовленнєву свідомість асоціативно-семантичного поля на матеріалі частотних випадків контекстуально-синонімічних лексем на позначення політичної особи, ситуації чи явища.

2. Індекс яскравості політичних асоціатив-реакцій

Інформаційно-аналітична система STIMULUS (Загородня, 2018; 2013) уможлиблює процес вивчення асоціативно-семантичних полів контекстуальної синонімії шляхом опрацювання результатів експерименту. На практичному етапі спершу ми послуговувалися процедурою вибірки найчастотніших контекстуально-синонімічних одиниць на матеріалі газетного дискурсу політичної тематики. Другий етап ознаменувався внесенням асоціату (реакції респондентів) на стимул.

Релевантними параметрами й показниками, що надає система, є індекс яскравості реакцій (асоціатив) респондентів. Й.А. Стернін визначає індекс яскравості як відношення кількості респондентів, які актуалізували певну сему в своїй реакції на заданий нами стимул, до загальної кількості респондентів (Стернін, 2011: 101). Заданий стимул і отримана реакція носіями мови в результаті є проявом контекстуальної синонімії. Індекс є важливим показником ваги семантичного компонента, оскільки він транслює реальне місце останнього в значенні слова-стимулу в мовній свідомості респондента, виражає ступінь його актуальності для мовця. Цей коефіцієнт прийнято обчислювати за формулою:

$$K = n - 1 \frac{n-1}{N},$$

Н де n – загальне число вживань певної реакції респондента, а N – число респондентів, що дали таку реакцію на стимул (Апресян, 1963: 129–130).

Межою відображення обчисленого індексу Апресяна є три цифри після коми в асоціативному полі (АП) стимулу. На основі ранжування індексів яскравості (індексу Апресяна) реакцій на стимул (R) за спадним принципом (від більшого до меншого) у КС «STIMULUS» можна визначити ядро і периферію АП, де межу між ядерними і периферійними реакціями обчислено за формулою $n/2$, де n – верхня межа частотності певної реакції (R) на певний стимул (St) (Клименко 1970: 6). Отримане асоціативне поле є процесом вторинного номінування подій,

дій, осіб чи явищ, де перифрастичні номінації є контекстуальними синонімами до первинної назви її денотата.

Дослідження проводилось серед носіїв англійської мови у Великобританії. У вигляді стимулів виступили контекстуальні синоніми суспільно-політичної тематики загальною кількістю 11. Було опитано 31 респондентів різного віку, професії та статі (15 – жінки, чоловіки – 16). Унаочнимо детальніше розподіл за освітою та професіями:

Рис. 1. Розподіл за професіями

Рис. 2. Розподіл за освітою

Розглянемо стимули та їх асоціати на позначення політичної особи Стимул **EMANUEL MACRON** містить ядро (*france – 0.2000; French President – 0.1667; French – 0.1333*) і периферію (*solon – 0.0333; investment banker – 0.0333; centrist- 0.0333; frog – 0.0333, leader – 0.0333, pillock – 0.0333, future president – 0.0333, adult in the room – 0.0333, needs to win election – 0.0333, baguette – 0.0333, posh – 0.0333, sanders – 0.0333, election- 0.0333, president – 0.0333*).

Стимул **BORIS JOHNSON** містить ядро (*prime minister – 0.0968; cunt – 0.0645 liar – 0.0645; idiot – 0.0645, twat – 0.0645; partygate – 0.0645; humorous – 0.0645*) і периферію (*british prime-minister – 0.0323; scum – 0.0323; partygate – 0.0323; brexit- 0.0323; blonde hair- 0.0323; disgrace – 0.0323; bad haircut – 0.0323; hairstyle – 0.0323; unpredictably – 0.0323; lies – 0.0323; humorous – 0.0323; twit – 0.0323; russian asset and untrustworthy liar – 0.0323; England clown blond – 0.0323; Britain – 0.0323; hypocrite – 0.0323*). Як бачимо, контекстуальні синоніми як засоби вторинної номінації виражають нейтральну та негативну оцінку стимулу на позначення політичної особи. Припускаємо, що отримані асоціати є потенційним корпусом категорії контекстуальної синонімії як прояв перифрастичної номінації. Стимул на позначення політичної партії **TORIES** налічує 29 реакцій, де знаходиться лише ядро:

twats – 0.0690, political parties -0.0690; brexit – 0.0345; elections – 0.0345; political – 0.0345; selfish- 0.0345; disgusting bunch not fit to govern – 0.0345; blue – 0.0345; criminals – 0.0345; trustworthy – 0.0345; better than alternative – 0.0345; rich – 0.0345; have ruined the UK – 0.0345; cunts – 0.0345; political parties supporter – 0.0345; red – 0.0345; conservative – 0.0345; scum – 0.0345 – 0.0345; whigs – 0.0345; pretentious – 0.0345; geese – 0.0345; greedy – 0.0345; brexit – 0.0345; parties – 0.0345. Стимул **Tories** містить 2 випадки стилістично заниженої лексики (*twats, cunts, scum*), розкриваючи особисте ставлення особи до політичної партії. Можемо прослідкувати також варіації нейтральних (*red, blue, whigs, rich, political parties, political, brexit, better than alternative, supporter, elections*), позитивних (*trustworthy*) та негативних відгуків (*criminals, pretentious, twats, cunts, scum, have ruined the UK*). Наступні стимули унаочнимо у вигляді таблиць:

Індекс Апресяна частотних асоціатів на стимул **Boris Johnson**

Boris Johnson		
Загальна кількість реакцій	31	
Загальна кількість різних реакцій	23	
Асоціат	Кількість реакцій	Яскравість
prime minister	3	0.0968
liar	2	0.0645
idiot	2	0.0645
twat	2	0.0645
cunt	2	0.0645
partygate	2	0.0645
humorous	2	0.0645
Blonde hair	1	0.0323
disgrace	1	0.0323
Bad haircut	1	0.0323
hairstyle	1	0.0323
unpredictably	1	0.0323
lies	1	0.0323
twit	1	0.0323
england	1	0.0323
russian asset and untrustworthy liar	1	0.0323
Britain	1	0.0323
clown	1	0.0323
blond	1	0.0323
British prime minister	1	0.0323
scum	1	0.0323
brexit	1	0.0323
hipocrite	1	0.0323

Стимул на позначення політичної особи викликає в респондентів неоднозначні реакції, більшою мірою негативні з яскравою стилістичною забарвленістю. Знаходимо реакції на позначення:

- 1) зовнішності: *blonde hair, Bad haircut, blond, hairstyle*;
- 2) політичної приналежності: *British prime minister; brexit, partygate*,
- 3) абстрактних понять: *lies, twit*;
- 4) країни (топонім): *England, Britain*;
- 5) оцінки: *clown, twit, unpredictably; hipocrite; humorous; idiot; twat; cunt*.

Переважаючим відтінком із наведених асоціатів-реакцій є негативна

Запропонований стимул-персоналія **Big Dog** містить асоціати оніми на позначення політичної особи: *Big Dog – BorisJohnson, Johnson*; мероніми – *Hasky, great Dane, dalmatian, st. Bernard, Alsatian, clifford the big red dog*. Реакція *shepherd* асоціативно синонімізується із стимулом **Big Dog** з опорою на його конотативне значення, якщо великий, то – мужній, сильний, і володіє організаційними здібностями.

Зустрічаємо випадок прихованої перифрастичної номінацій в особі Бориса Джонсона, який негативно характеризується як «актив» російського очільника сьогодні: *Russian asset*.

Таблиця 2

Індекс Апресяна частотних асоціатів на стимул Big Dog

Big Dog		
Загальна кількість реакцій	29	
Загальна кількість різних реакцій	26	
Асоціат	Кількість реакцій	Яскравість
beer	3	0.1034
little dog	2	0.0690
important	1	0.0345
husky	1	0.0345
German shepherd	1	0.0345
friend	1	0.0345
Boris Johnson	1	0.0345
Clifford	1	0.0345
alsatian	1	0.0345
clifford the big red dog	1	0.0345
oligarons having boots confiscated	1	0.0345
mine	1	0.0345
fear	1	0.0345
Majestic breed	1	0.0345
power	1	0.0345
bully	1	0.0345
boris	1	0.0345
shepherd	1	0.0345
st. bernard	1	0.0345
Russian asset	1	0.0345
dangerous	1	0.0345
great Dane	1	0.0345
frightening	1	0.0345
dalmatian	1	0.0345
Husky, so cute	1	0.0345

Таблиця 3

Індекс Апресяна частотних асоціатів на стимул Putin's invasion

Putin's invasion		
Загальна кількість реакцій	16	
Загальна кількість різних реакцій	15	
Асоціат	Кількість реакцій	Яскравість
evil	2	0.1250
false	1	0.0625
insane	1	0.0625
brutal	1	0.0625
crying	1	0.0625
Little man complexes	1	0.0625
shock	1	0.0625
anger	1	0.0625
detestable	1	0.0625
genocide	1	0.0625
Putin's and his helpers' invasion	1	0.0625
barbaric	1	0.0625
unbelievable	1	0.0625
power	1	0.0625
injustice	1	0.0625

Стимул на позначення діяльності політичної особи у вигляді перифрастичної номінації (Казимір, 2022: 117) **PUTIN’S INVASION** містить лише ядро, здебільшого це негативні конотації щодо неправомірних дій із боку російського очільника.

Стимул **WAR** налічує 15 реакцій, загальна кількість різних реакцій – 12. До ядерних асоціатів відносимо: Ukraine – 0.2000 (3 реакції); bad (2 реакції) – 0.1333. Асоціати периферійної зони: (tears – 0.0667; unnecessary – 0.0667; death – 0.0667; horrible – 0.0667; aggression – 0.0667; unimaginable – 0.0667; awful – 0.0667; violence – 0.0667; never surrender – 0.0667; shameful – 0.0667). Як бачимо, три реакції на позначення сучасного політичного контексту активізують появу контекстуально-синонімічної пари **WAR-UKRAINE**. Периферійна зона характеризується іменниковими та ад’єктивними реакціями з негативними конотаціями.

Висновки. З опертям на асоціативний експеримент можна вважати, що категорія контекстуальної синонімії актуалізує близькість значень лише в межах окремого психолінгвального контексту, а тому характеризується контекстуально-ситуативною обумовленістю і унікальністю семантики, яка не кодується словниками. **Перспективу** подальших досліджень складає типологічний аналіз вивчення частотних асоціатів на політичну лексику.

Література:

1. Алексеева Н.М. Асоціативний потенціал англійських гіпонімів. *Записки з ономастики*. 2020. № 23. С. 3–30.
2. Апресян Ю.Д. Современные методы изучения значений и некоторые проблемы структурной лингвистики. *Проблемы структурной лингвистики*. Москва, 1963. С. 102–149.
3. Балли Ш. Французская стилистика. Москва, 1961. 394 с.
4. Загородня О.Ф. Асоціативні поля суспільно-політичної лексики в мовній картині світу українців : автореф. дис. ... канд. філ. наук : 10.02.21. Київ, 2018. 22 с.
5. Залевская А.А. Слово в лексиконе человека : психолінгвістическое исследование. Воронеж, 1990. 208 с.
6. Казимір І.С. Перифрастичні номінації як прояв контекстуальної синонімії в сучасному газетному дискурсі. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород, 2022. Вип. 22(1). С. 114–118.
7. Клименко А.П. Вопросы психолінгвістического изучения семантики. Минск, 1970. 208 с.
8. Марфіна Ж.В. Асоціативно-образне поле назв спорідненості в мові поезії ХХ століття : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01. Київ, 2004. 370 с.
9. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
10. Семак Л. Семантико-стилістичний аспект контекстуальної синоніміки сучасної української жіночої прози. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 28, т. 3. С. 77–82.
11. Суддя А.М. Функціонування контекстуальних синонімів-прикметників у німецькомовному художньому дискурсі : когнітивний та прагматистичний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2014. 20 с.
12. Стернин, И.А., Рудакова, А.В. Психолінгвістическое значение слова и его описание. Saarbrücken : LAP Lambert Academic Publishing. 2011, 192 с.
13. Терехова Д.І. Типологія вербальних асоціацій у вільному асоціативному експерименті. *Наукові записки. (Мовознавство)*. Кіровоград. 2000. Вип. XXVI. С. 236–246.
14. Терехова, Д.І. Етнопсихолінгвістичний аналіз асоціативного поля стимулу «БОРОДА» в українській та російській мовах. *Науковий вісник Ізмаїльського державного педагогічного інституту*. 2000. Вип. 9. С. 179–187.
15. Nelson, D.L., McEvoy, G.L., Schreiber, T.A. (1998). The University of South Florida word association, rhyme, and word fragment norms. URL: <http://w3.usf.edu/FreeAssociation/> (дата звернення: 02.06.2022).
16. Deese J. Structure of associations in language and thought. Baltimore – Maryland : Johns Hopkins Press, 1990. 216 p.

References:

1. Aleksieieva N. (2020). Asotsiatyvnyi potentsial anhlomovnykh hiponimiv. *Zapysky z onomastyky*. [Associative potential of English hipponyms]. *Zapysky z onomastyky*. 2020. № 23. С. 3–30.
2. Апресян, Ю. Д. (1963). *Sovremennyye metody izuchenija znachenij i nekotorye problemy strukturnoj lingvistiki*. Moskva : Nauka. [In Russian].
3. Balli Sh. (1961) *Frantsuska stylistyka*. [French stylistics]. Moskva, 1961. P. 394.

4. Zahorodnia O. (2018). Asotsiatyvni polia suspilno-politychnoi leksyky v movnii kartyni svitu ukrainsiv [Associative fields of social and political lexis in the Ukrainian language world view (computer processing of the psycholinguistic experiment results)] (Avtoreferat dysertatsii kandydata filolohichnykh nauk). Kyiv [in Ukrainian].
5. Zalevskaya, A. (1990). Slovo v leksikone cheloveka: psiholingvisticheskoe issledovanie [The word the human lexicon: Psycholinguistic study]. Voronezh : Izd-vo Voronezh. un-ta [in Russian].
6. Kazymir, I. (2022). Peryfrastychni nominatsii yak proiav kontekstualnoi sinonimii v suchasnomu hazetnomu dyskursi [Periphrastic nominations as a sign of contextual synonymy in modern newspaper discourse]. Zakarpatski filolohichni studii. Uzhhorod, Ch. 22 (1). С. 114-118.
7. Klimenko A. (1970). Voprosy psiholingvisticheskogo izucheniya semantiki [Issues in the psycholinguistic study of semantics] Minsk [in Russian].
8. Marfina Zh. (2004) Asotsiatyvno-obrazne pole nazv sporidnenosti v movi poezii KhKh stolittia [Asociative and imaginative field of the name of controversy in the language of the twentieth]. Diss. Cand. of Phil. Sciences: 10.02.04. Kyiv. 370 p. [in Ukrainian].
9. Nelson, D.L., McEvoy, G.L., Schreiber, T.A. (1998). The University of South Florida word association, rhyme, and word fragment norms. ULR: <http://w3.usf.edu/FreeAssociation/> (дата звернення 02.06.2022).
10. Selivanova, O. (2006). Suchasna lnhvistyka : terminolohichna entsyklopediia (Contemporary Linguistics: terminological encyclopedia). Poltava: Dovkillia-K, 716 p.
11. Semak, L.A. (2021). Leksychna Sinonimika v suchasni ukrainskii zhinochii prozi (funktsionalno-semantychnyi aspekt) [Lexical Synonymy in Modern Ukrainian Female Prose (functional and semantic aspect)] (Avtoreferat dysertatsii kandydata filolohichnykh nauk). Dnipro [in Ukrainian].
12. Suddia, A. M. (2014). Funktsionuvannya kontekstualnykh sinonimiv-prikmetnykh u nimetskomovnomu khudozhnomu diskursi: kognitivnyi ta pragmatylichnyi aspekti [Functioning of contextual synonyms-adjectives in the German-language artistic discourse: cognitive and pragmastylistics aspects] (Avtoreferat dysertatsii kandydata filolohichnykh nauk). Zaporozhye. 20 p. [in Ukrainian].
13. Sternin, I.A., Rudakova, A.V. (2011). Psiholingvisticheskoe znachenie slova i ego opisanie. Saarbrücken : LAP Lambert Academic Publishing [In Russian].
14. Terehova, D. (2000). Etnopsycholinhvistychnyi analiz asotsiatyvnoho polia stymulu “BORODA” v ukrainskii ta rosiiskii movakh [Ethnopsycholinguistic analysis of the associative field of the stimulus “BORODA” in the Ukrainian and Russian languages] Naukovi visnyk Izmailskoho derzhavnogo pedahohichnho instytutu. № 9. pp. 179-187 [in Ukrainian].
17. Terekhova D. (2000). Typolohiia verbalnykh asotsiatsii u vilnomu asotsiatyvnomu eksperymenti [Typology of Verbal Associations in the Vital Associations Experiment] Naukovi zapysky (Movoznavstvo). Kirovohrad. 2000. Vyp. XXVI. pp. 236 – 246.
18. Deese J. Structure of associations in language and thought / J. Deese. – Baltimore – Maryland : Johns Hopkins Press, 1990. – 216 p.

Стаття надійшла до редакції 15.07.2022
The article was received 15 July 2022

КОНТАМІНОВАНА КОГЕЗІЯ У ФУНКЦІЇ СУМІСНОСТІ ТЕКСТОВО-РЕФЕРЕНЦІЙНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЗНАКІВ В АНГЛІЙСЬКИХ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ КАЗКАХ

Карп Марта Андріївна,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Національний університет «Львівська політехніка»
martha24@ukr.net
orcid.org/0000-0002-7332-7739

Дослідження присвячено встановленню засобів когезії в англійських мультимодальних літературних казках (АМЛК) Філіпа Арда та їхній семіотико-нарративній інтерпретації. **Метою** дослідження є вияв і характеристика структурно-семіотичних і нарративних аспектів категорії когезії англійських мультимодальних літературних казок, що визначають її текстотвірний характер. **Методика** дослідження ґрунтується на загальних положеннях методології функціоналізму з використанням *структурно-семіотичного, нарративного, поетико-інтерпретаційного аналізу* із залученням *GeM model* для синхронного аналізу вербальних і невербальних складників у багаторівневій структурі АМЛК. *Кількісний аналіз* проведено з метою з'ясування та встановлення тенденцій взаємозалежності вербальної й іконічної, параграфемної, графічної складових частин в оповідних структурах АМЛК. У відсотковому співвідношенні мультимодальні засоби контамінованої референції (засіб контамінованої когезії) за ознакою мікро-, мезо- та макровкраплень у тексті АМЛК Філіпа Арда **реалізуються** так: мікровкраплення (69%), мезовкраплення (24%) та макровкраплення (7%). **Отже**, ідентифікація теми у структурі змісту надфразових єдностей АМЛК уможлиблює виокремлення антецедента та постцедента, необхідних для визначення особової, вказівної, порівняльної лінгвальної та контамінованої референції. Визначення сегментних одиниць вербального складника у риторичній структурі надфразових єдностей АМЛК передбачало виокремлення анафори або катафори і детальний опис вербального складника (ВС), іконічного складника (ІС) та за наявності параграфемного складника (ПС) для встановлення характерної для них кореляції – переважно паралельної. Анафоричний та катафоричний дійсний зв'язок між ВС та ІС може не збігатися з анафорою чи катафорою лінгвальної референції. Розташування ВС та ІС не є закономірним у структурі макету надфразових єдностей АМЛК. У лінгвістичній структурі надфразових єдностей АМЛК аналіз лінгвальної референції підтвердив наявність контамінованої когезії, актуалізованої за допомогою використання переважно повторювальних, адитивних та виокремлювальних ілюстрацій, а також супраграфеміки ПС.

Ключові слова: мультимодальний художній прозовий текст, вербальний складник, невербальний складник, іконічний складник, параграфемний складник, графічний складник, *GeM model*.

CONTAMINATED COHESION AS A FUNCTION OF THE COMPATIBILITY OF TEXT-REFERENTIAL PROPERTIES OF SIGNS IN ENGLISH MULTIMODAL LITERARY FAIRY TALES

Karp Marta Andriivna,

Ph. D. in Philology, Docent,
Associate Professor at the Department
of Applied Linguistics
Lviv Polytechnic National University
martha24@ukr.net
orcid.org/0000-0002-7332-7739

The research focuses on the semiotic and narrative interpretation of modes of cohesion in English multimodal literary fairy tales written by Philip Ardagh. **The purpose** of the study is to identify and characterize the structural-semiotic and narrative aspects of the category of cohesion of multimodal literary fairy tales

that determine its text-forming nature. **The research methodology** is based on the general provisions of the functionalism methodology with the use of *structural-semiotic, narrative, and poetic-interpretive analyses* with the involvement of the *GeM model* for the simultaneous analysis of verbal and nonverbal components in the multi-level structure of modern literary fairy tales. *Quantitative analysis* has been carried out with the aim of clarifying and establishing trends in the interdependence of verbal and iconic, paragraphemic, and graphic components in the narrative structures of fairy tales. In the percentage ratio, the multimodal modes of contaminated reference (modes of contaminated cohesion) according to micro-, meso-, and macro inclusions in the text of tales by Philip Ardagh **are realised** as follows: micro inclusions (69%), meso inclusions (24%), and macro inclusions (7%). **Therefore**, the identification of the topic in the structure of the content of supra-phrasal units of English multimodal literary fairy tales makes it possible to distinguish the antecedent and postcedent necessary for the determination of personal, indicative, comparative lingual, and contaminated reference. The determination of the segmental units of the verbal component in the rhetorical structure of the supra-phrasal units of multimodal literary fairy tales involves the selection of anaphora or cataphora and a detailed description of the verbal component (VC), iconic component (IC), and, if there is a paragraphemic component (PC), in order to establish their characteristic correlation – mostly parallel. The anaphoric and cataphoric deictic relationship between VC and IC may not coincide with the anaphora or cataphora of the linguistic reference. The arrangement of VC and IC is not regular in the structure of the layout of supra-phrasal units of literary fairy tales. In the linguistic structure of supra-phrasal units of fairy tales, the analysis of linguistic reference has confirmed the presence of contaminated cohesion, actualized through the use of mainly repetitive, additive, and isolating illustrations, as well as supragraphemics of PC.

Key words: multimodal fictional (prose) text, verbal component, nonverbal component, iconic component, paragraphemic component, graphic component, *GeM model*.

1. Вступ.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що вперше здійснено комплексний аналіз текстотвірної категорії когезії у сучасній англійській мультимодальній літературній казці (далі – АМЛК) з оперттям на методологічну парадигму функціоналізму, котра охоплює структурно-семіотичний та нарративний аспекти. За результатами дослідження **вперше:** здійснено всебічний аналіз засобів вираження когезії як текстотвірної категорії в АМЛК; розроблено типологію вербальних і невербальних (іконічних, параграфемних/графічних) складників когезії в АМЛК; виявлено специфіку вербальних та невербальних складників у формуванні контамінованої когезії як текстотвірної категорії АМЛК; системно охарактеризовано текстотвірний потенціал контамінованих форм категорії когезії у багатомасштабному розгляді АМЛК Філіпа Арда.

Актуальність дослідження зумовлена потребою комплексного розкриття текстотвірних механізмів когезії в організації мультимодальної літературної казки з позицій функційної парадигми сучасних мовознавчих студій та з урахуванням здобутків семіотики, наратології, текстолінгвістики, дискурсної стилістики. Актуальність праці увиразнюється застосуванням структурно-семіотичного й нарративного підходів до аналізу вербальних і невербальних засобів когезії з метою виявлення їхньої текстотвірної специфіки на етапах формування і функціонування англійської мультимодальної літературної казки, системний опис текстотвірних механізмів якої дотепер перебував поза увагою лінгвістів.

Метою дослідження є вияв і характеристика структурно-семіотичних і нарративних аспектів категорії когезії англійських мультимодальних літературних казок, що визначають її текстотвірний характер.

Досягнення окресленої мети передбачає необхідність вирішення таких **завдань:** охарактеризувати текстотвірну категорію когезії у системі сучасного мовознавства; розробити семіотико-нarrативний підхід до аналізу засобів когезії в англійських мультимодальних літературних казках Ф. Арда; описати види зв'язків контамінованої когезії в англійських мультимодальних літературних казках Ф. Арда; проаналізувати вербальну й невербальну взаємодію складників контамінованої когезії у структурі аналізованих літературних казок; висвітлити текстотвірний потенціал контамінованої когезії в аналізованих літературних казках; установити домінуючі структурно-семіотичні й нарративні риси творення контамінованої когезії у літературних казках.

Методика дослідження ґрунтується на загальних положеннях методології функціоналізму з використанням *структурно-семіотичного* (для розгляду сучасного художнього прозового тексту як

мультимодального структурного утворення, сформованого на основі зв'язку вербальних і невербальних складників), *наративного* (для вияву структурних ознак мультимодального художнього прозового тексту і внутрішніх механізмів дієвості сучасних літературних казок), *поетико-інтерпретаційного аналізу* (для тлумачення змісту казок на основі розкриття структурно-семантичних зв'язків мультимодальних засобів когезії) із залученням *GeM model* (Delin, 2002: 140–155) для синхронного аналізу вербальних і невербальних складників у багаторівневій структурі АМЛК. Висвітлення аспектів структури, семантики, функції АМЛК у ракурсі вивчення семіотико-нарративного потенціалу текстотвірної категорії когезії акцентовано крізь призму семіотики знака і його функційного тлумачення. *Кількісний аналіз* проведено з метою з'ясування та встановлення тенденцій взаємозалежності вербальної й іконічної, параграфемної, графічної складових частин в оповідних структурах АМЛК.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Контамінована когезія художнього прозового тексту англійської мультимодальної літературної казки виявляється в інтегральному потенціалі вербального та невербального складників (далі – ВС та НС), тобто іконічного складника (далі – ІС), параграфемного складника (далі – ПС) та графічного складника (далі – ГС) (Bateman, 2014; Kress, 1996) й актуалізується на змістовому, змістово-мовному, змістово-композиційному рівнях. На змістовому рівні між ВС та ІС є пряма й опосередкована денотативна співвіднесеність. На змістово-мовному рівні між ВС та ІС встановлюється експліцитно або імпліцитно виражений зв'язок. На змістово-композиційному рівні – внутрішня або зовнішня співвіднесеність.

Для АМЛК, де спільний смисл тексту утворюється завдяки взаємодії вербального складника автора (першого адресанта) Філіпа Арда та іконічного складника художника-ілюстратора (другого адресанта) Джима Пейлота чи Джеффа Данбара, засоби ІС встановлюють семіотичний (синтаксичний, семантичний, прагматичний) зв'язок із графемою, морфемою, лексемою, синтаксемою, надфразовою єдністю, фрагментом мультимодального художнього прозового тексту (далі – МХПТ) (Anderson, 1998; Baldry 2006; Iedema, 2003: 29–57; Jewitt, 2009; Kress, 2009; Leeuwen, 2004; Lemke 1998: 283–301; O'Halloran, 2011; Royle, 2013; Page, 2010; Ventola, 2004; Unsworth, 2008: 48–80; Unsworth, 2011).

Роль вербальних і невербальних засобів важлива в реалізації єдиного змісту художнього прозового тексту АМЛК. Так створюється контамінована когезія та когерентність художнього прозового тексту, що виявляється у смисловій, структурній і функційній єдності.

2. Текстуальна референція як засіб лінгвальної когезії

Соціальні функції сумісності референційних властивостей знаків контамінованої когезії полягають у вираженні пізнавального, інформаційного, комунікативного та культурологічного значення для отримання, зберігання і передачі інформації в процесі сприйняття тексту АМЛК. Нагадаємо, що для англійської мови характерна особова, вказівна та порівняльна текстуальна референція як засіб лінгвальної когезії. Текстуальна референція / ендофора відноситься до предмета ідентифікованого в тексті, елементом якої є пресупозиція. Ендофора поділяється на анафору (співвідношення з вербальним антецедентом, який міститься в попередньому контексті) та катафору (співвідношення з вербальним постцедентом, який є в наступному контексті).

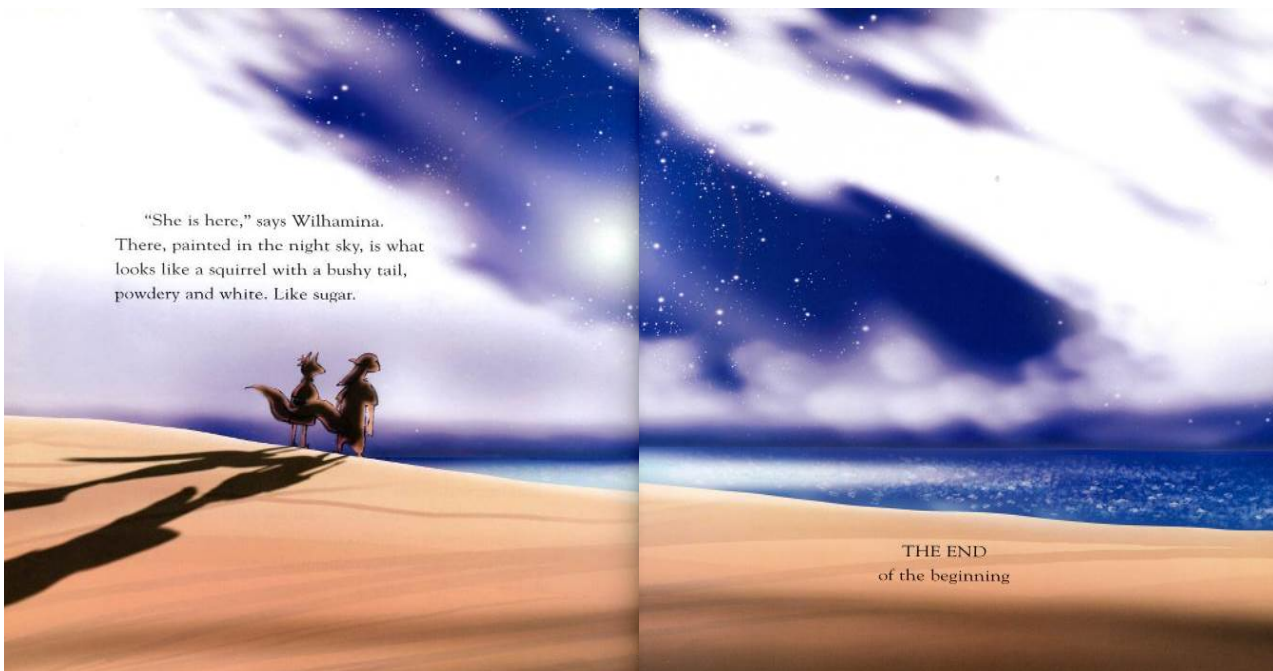
Структура словосполучення як засіб пояснення граматики текстуальної референції являє собою модифікацію (head+modifier), яка охоплює премодифікатор або постмодифікатор. Одиниці субмодифікації (прислівники) видозмінюють модифікатор (артикл, числівник, прикметник, іменник, прийменник). Особова референція вміщує особові займенники, присвійні прикметники. Вказівна референція позначає референта шляхом використання означеного артикля (*the*), вказівних займенників (*this, that, these, those*), прислівників місця (*here, there*) та прислівників часу (*now, then*). Порівняльна референція поділяється на дейктичну (порівняльні прикметники і прислівники) та недейктичну (ступені порівняння прикметників і прислівників) (Halliday, 2013: 31–87; Abbot, 2010; Engelkamp, 2013).

3. Контамінована текстуальна референція

Розглянемо ВС, ІС і ПС контамінованої текстуальної референції у семантичному аспекті семіотики, для якої характерні такі види кореляції між ВС та ІС щодо їх референційної співвіднесеності, як способи реалізації контамінованої когезії: *паралельна* (зміст ІС та ВС повністю збігається); *комплементарна* (ІС та ВС доповнюють один одного); *субститутивна* (ІС заміщує ВС); *інтерпретативна* (зв'язок між ІС та ВС встановлюється на асоціативному підґрунті) (Sauerbier, 1978: 27–93). За співвідношенням інформації, що передається засобами ВС та ІС, розмежовують такі зображення у МХПТ: повторювальні, адитивні, виокремлювальні, опозиційні, інтегративні, зображально-центричні.

4. Контамінована особова референція

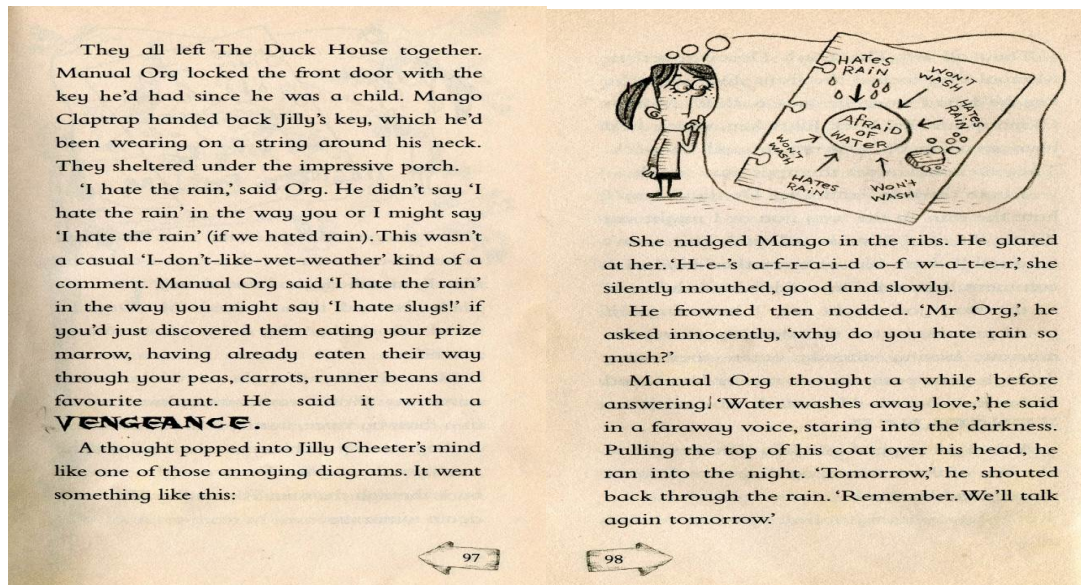
Наведемо приклад особової референції (*she* ← *a squirrel with a bushy tail*) як засобу контамінованої когезії у надфразовій єдності АМЛК “High in the Clouds” (Ardagh, 2005: 92–93). У структурі змісту надфразової єдності виокремлюємо тему *a squirrel with a bushy tail*. У риторичній структурі надфразової єдності визначаємо сегментні одиниці *she, sugar*. Зміст ВС *she* ← *a squirrel with a bushy tail* → *sugar* повністю збігається зі змістом ІС – візуалізовано білочку з пухнастим хвостом кольору рафінаду. У структурі макету надфразової єдності розміщений ліворуч ВС є наявною інформацією на протиположності ІС, розташованому праворуч, що є носієм нової інформації. У цьому прикладі наявний дейктичний катафоричний зв’язок між ВС та ІС. Оскільки ВС та ІС, що репрезентують контаміновану когезію, розміщені вгорі сторінки, то асоціюються з ідеалом: АМЛК “High in the Clouds” має щасливий кінець *THE END of the beginning*. Загалом ілюстрація за розміром домінує над засобами ВС та являє собою макровкраплення, яке послужило тлом для надфразової єдності АМЛК. У лінгвістичній структурі надфразової єдності наявна катафорична особова референція, репрезентована катафорою *she* у першому реченні, яка співвідноситься з постцедентом *a squirrel with a bushy tail*, репрезентованим у другому реченні. Контаміновану когезію реалізовано способом паралельної кореляції між ВС та ІС, в якій повторювальна ілюстрація дублює засоби ВС.

5. Контамінована вказівна референція

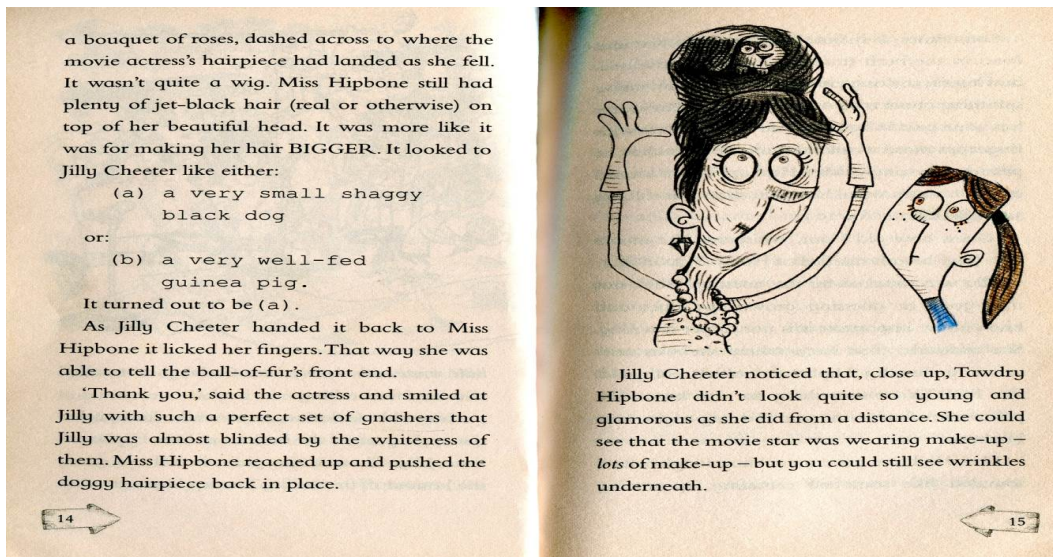
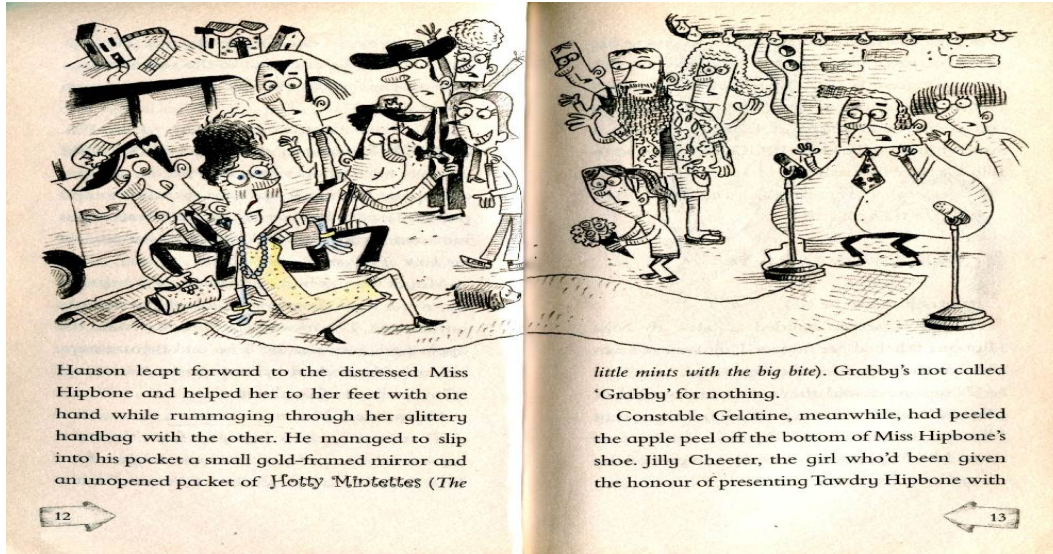
Розглянемо приклад вказівної референції (*a thought* → *one of those annoying diagrams* → *this*) як засобу контамінованої когезії у надфразовій єдності (третій абзац + ілюстрація) АМЛК “Stinking Rich aNd Just Plain StiNky or A Diamond As Big As His Head” (Ardagh, 2009: 97–98). У структурі змісту надфразової єдності наявна тема *a thought*. У риторичній структурі надфразової єдності словосполучення *Jilly Cheeter’s mind* та *one of those annoying diagrams* є сегментними одиницями, що корелюють паралельно з адитивною ілюстрацією, яка містить додаткову інформацію *AFRAID OF WATER*. ВС інтегровано в ІС: капіталізовані словосполучення *AFRAID OF WATER, HATES RAIN, WON’T WASH* вписані в зображену діаграму, що раптово виникла в думках протагоніста Джілі Чітер (Jilly Cheeter). На діаграмі стрілки (паралінгвістичний засіб) вказують на *a thought* дівчинки *AFRAID OF WATER*, окреслену колом. Капіталізація ВС (супраграфемний засіб ПС) привертає увагу адресата та спонукає до ознайомлення зі змістом ІС. У структурі макету ВС надфразової єдності є носієм наявної реальної інформації; ілюстрація ІС, яка є мезовкрапленням, репрезентує нову ідеальну інформацію. У лінгвістичній структурі наявна подвійна анафорична вказівна референція: словосполучення *one of those annoying diagrams* вказує на перший антецедент *a thought*; вказівний займенник *this* замінює другий

антецедент *one of those annoying diagrams*. Контаміновану когезію реалізовано шляхом встановлення катафоричного дейктичного зв'язку між ВС та ІС, в якому вказівна лінгвальна референція вказує адресату на засоби ІС.

6. Контамінована порівняльна референція

Цікавим виглядає приклад порівняльної референції (*the movie actress's hairpiece* → *it ... BIGGER*) як засобу контамінованої когезії у надфразовій єдності (*Constable Gelatine...*) АМЛК "The WroNg End of the Dog or The Pedal-Bin Pelican" (Ardagh, 2010: 12–15). У структурі змісту надфразової єдності словосполучення *the movie actress's hairpiece* являє собою тему. У риторичній структурі надфразової єдності сегментними одиницями теми є *wig*, *plenty of jet-black hair*, *it was for making her hair BIGGER*, *black dog*, *guinea pig*. У смисловому відношенні ілюстрації взаємодіють з фрагментом АМЛК, в якому виокремлюємо й аналізуємо цю надфразову єдність. Ілюстрації характеризують мікротему *the movie actress's hairpiece* у надфразовій єдності, вкраплюючи в неї додаткові деталі: *the movie actress's hairpiece* – це дуже маленький чорний пудель, що живе у волоссі актриси Тодрі Гіпбоун/Tawdry Hipbone (другорядний персонаж) та робить її зачіску об'ємнішою. Словосполучення з лексемою, виокремленою шрифтовим акцентом (капіталізацією) *it was for making her hair BIGGER*, візуалізовано на другій ілюстрації. На перший погляд, зміст ІС не повністю збігається зі змістом ВС, оскільки не зображено *wig* і *guinea pig*. Проте синтаксема *It wasn't quite a wig* вказує на відсутність перуки; синтаксема *It looked to Jilly Cheeter like either:* пропонує альтернативу, виокремлену супраграфемним засобом параграфеміки (шрифтовим варіюванням) (a) ...*black dog* or: (b) ...*guinea pig*, на яку дає відповідь наступна синтаксема *It turned out to be (a)*, тобто зображена собачка на двох ілюстраціях. Другий адресант (ілюстратор Джим Пейлот/Jim Paillot) зображає стверджувальну інформацію ВС. Сміслового акцентування ВС досягнуто капіталізацією *BIGGER* та шрифтовим варіюванням (a) ...*black dog*, (b) ...*guinea pig*, (a). У структурі макету надфразової єдності ВС передає нову реальну інформацію, ІС (макрівкраплення) передає наявну і нову ідеальну інформацію, оскільки розташована вгорі на двох сторінках (Ardagh, 2010: 12–13). Ідеальність цієї ілюстрації полягає в тому, що вона віддзеркалює зміст ВС, який займає шість сторінок (Ardagh, 2010: 9–14). На наступних сторінках (Ardagh, 2010: 14–15) ВС є носієм наявної ідеальної інформації: адресат довідується про смисл лексеми *the movie actress's hairpiece*; ІС (мезовкраплення) – носій нової ідеальної інформації: візуалізовано смисл словосполучення *it was for making her hair BIGGER*. У лінгвістичній структурі наявна анафорична порівняльна референція: антецедент *the movie actress's hairpiece* співвідноситься з недейктичною анафорою *it was for making her hair BIGGER*. Контаміновану когезію актуалізовано способом часткової паралельної кореляції між ВС та ІС з використанням двох виокремлюваних ілюстрацій, які у своєму змісті порівнюють візуалізовану лексеми *BIGGER*. Встановлено анафоричні (перша ілюстрація) та катафоричні (друга ілюстрація) зв'язки між ВС та ІС.

У відсотковому співвідношенні мультимодальні засоби контамінованої референції (засіб контамінованої когезії) за ознакою мікро-, мезо- та макровкраплень у тексті АМЛК Філіпа Арда реалізуються так: мікрівкраплення (69%), мезовкраплення (24%) та макровкраплення (7%) (див. рис. 1).

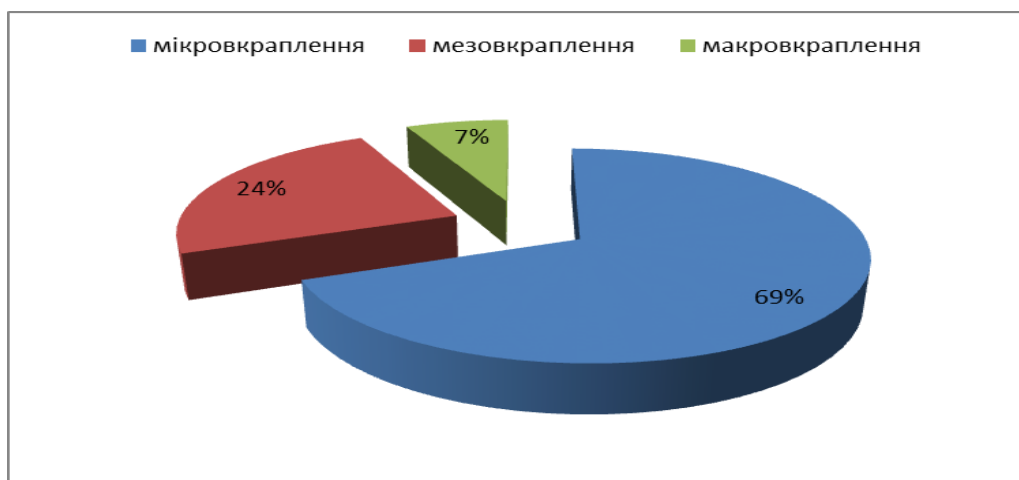

Рис. 1. Актуалізація мультимодальних засобів контамінованої референції

7. Висновки з проведеного дослідження.

Отже, ідентифікація теми у структурі змісту надфразових єдностей АМЛК уможливило виокремлення антецедента та постцедента, необхідних для визначення особової, вказівної, порівняльної лінгвальної та контамінованої референції. Визначення сегментних одиниць ВС у риторичній структурі надфразових єдностей АМЛК передбачало виокремлення анафори або катафори і детальний опис ВС, ІС та наявності ПС для встановлення характерної для них кореляції – переважно паралельної. Анафоричний та катафоричний дейктичний зв'язок між ВС та ІС може не збігатися з анафорою чи катафорою лінгвальної референції. Розташування ВС та ІС не є закономірним у структурі макету надфразових єдностей АМЛК. У лінгвістичній структурі надфразових єдностей АМЛК аналіз лінгвальної референції підтвердив наявність контамінованої когезії, актуалізованої за допомогою використання переважно повторювальних, адитивних та виокремлювальних ілюстрацій, а також супраграфеміки ПС. З огляду на те, що в тексті АМЛК послідовно пронумеровано сторінки, немає потреби в додатковому аналізі навігаційної структури, яка слугує системою, що передбачає нумерацію *числом* структурних одиниць у наростаючій послідовності від початку до завершення основної частини видання.

Перспективою подальшого дослідження вважаємо залучення запропонованої семіотико-нарративної інтерпретації контамінованих засобів когезії АМЛК Філіпа Арда із використанням *GeM model* у подальші текстолінгвістичні розвідки, які доцільно здійснювати на матеріалі інших категорій текстів різножанрової типології у вимірах новітніх лінгвостилістичних, лінгвокогнітивних та дискурсних студій.

Список умовних скорочень:

- АМЛК – англійська мультимодальна літературна казка
- МХПТ – мультимодальний художній прозовий текст
- ВС – вербальний складник
- НС – невербальний складник
- ІС – іконічний складник
- ПС – параграфемний складник
- ГС – графічний складник

Література:

1. Abbot B. Reference. New York : Oxford University Press, 2010. 324 p.
2. Anderson E.R. A Grammar of Iconism. Madison ; New Jersey : Fairleigh Dickinson University Press, 1998. 399 p.
3. Baldry A., Thibault P.J. Multimodal Transcription and Text Analysis: A Multimedia Toolkit and Coursebook. Equinox Textbooks and Surveys in Linguistics. London ; Oakville : Equinox, 2006. 270 p.
4. Bateman J. Text and Image: A Critical Introduction to the Visual. Verbal Divide. London ; New York : Routledge, 2014. 292 p.
5. Delin J., Bateman J. Describing and critiquing multimodal documents. *Document Design*. 2002. № 3 (2). P. 140–155.
6. Engelkamp J., Zimmer H.D. Dynamic Aspects of Language Processing: Focus and Presupposition. Springer Series in Language and Communication. Springer Science & Business Media, 2013. Vol. 16. 102 p.
7. Halliday M.A.K., Hasan R. Cohesion in English. London ; New York : Routledge, Taylor and Francis Group, 2013. 374 p.
8. Iedema R. Multimodality, resemiotization: extending the analysis of discourse as multi-semiotic practice. *Visual Communication*. 2003. Vol. 2 (10), № 1. P. 29–57.
9. Jewitt C. What is multimodality? In *The Routledge Handbook of Multimodal Analysis*. London ; New York : Routledge, 2009. 368 p.
10. Kress G.R., Leeuwen Van T. Reading Images. The Grammar of Visual Design. Great Britain : Edmondsbury Press Limited, 1996. 288 p.
11. Kress G. R. Multimodality: A social semiotic approach to contemporary Communication. London ; New York : Routledge, 2009. 232 p.
12. Leeuwen Van T. Introducing social semiotics. London ; New York : Routledge, 2004. 320 p.
13. Lemke J.L. Metamedia Literacy: Transforming Meanings and Media / ed. by Jay L. Lemke, David Reinking, Linda D. Labbo, Michael C. McKenna, Ronald D. Kieffer. Handbook of Literacy and Technology: Transformations in a Post-Typographic World. Hillsdale ; New Jersey : Erlbaum, 1998. P. 283–301.
14. Multimodal Semiotics: Functional Analysis in Contexts of Education / ed. by Len Unsworth. Bloomsbury Academic, 2011. 270 p.

15. Multimodal Studies: Exploring Issues and Domains / ed. by Kay L. O'Halloran, Bradley A. Smith. London ; New York : Routledge, 2011. 267 p.
16. New Directions in the Analysis of Multimodal Discourse / ed. by Terry D. Royce, Wendy Bowcher. London ; New York : Routledge, 2013. 416 p.
17. New Perspectives on Narrative and Multimodality / ed. by Ruth Page. London ; New York : Routledge, 2010. 229 p. (Series in Routledge Studies in Multimodality; first edition).
18. Perspectives on Multimodality / ed. by Eija Ventola, Cassily Charles, Martin Kaltenbacher. Document Design Companion Series. Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins Publishing, 2004. 249 p.
19. Sauerbier S.D. Wörter bildlich. Bilder wörtlich. Schrift und Bild als Text: Probleme der Wort. Bild – Korrelation. *Die Einheit der semiotischen Demisionen*. Tübingen, 1978. № 98. S. 27–93.
20. Unsworth L. Explicating Inter-Modal Meaning-Making in Media and Literary Texts: Towards a Metalanguage of Image. Language Relations. Media Teaching: Language, Audience, Production. Kent Town, South Australia : Wakefield Press and AATE-NATE, 2008. P. 48–80.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

21. Ardagh Ph. Grubtown Tales. Book One. Stinking Rich and Just Plain Stinky or A Diamond As Big As His Head / illustrated by Jim Paillot. London : Faber and Faber Ltd., 2009. 150 p. (SRPS).
22. Ardagh Ph. Grubtown Tales. Book Four. The Wrong End of the Dog or The Pedal-Bin Pelican / illustrated by Jim Paillot. London : Faber and Faber Ltd., 2010. 134 p. (WED).
23. Ardagh Ph., Cartney Mc.P. High in the Clouds / illustrated by Geoff Dunbar. New York : Dutton Children's Books, 2005. 100 p. (HiC).

References:

1. Abbot B. Reference. New York : Oxford University Press, 2010. 324 p.
2. Anderson E.R. A Grammar of Iconism. Madison ; New Jersey : Fairleigh Dickinson University Press, 1998. 399 p.
3. Baldry A., Thibault P.J. Multimodal Transcription and Text Analysis: A Multimedia Toolkit and Coursebook. Equinox Textbooks and Surveys in Linguistics. London ; Oakville : Equinox, 2006. 270 p.
4. Bateman J. Text and Image: A Critical Introduction to the Visual. Verbal Divide. London ; New York : Routledge, 2014. 292 p.
5. Delin J., Bateman J. Describing and critiquing multimodal documents. *Document Design*. 2002. № 3 (2). P. 140–155.
6. Engelkamp J., Zimmer H.D. Dynamic Aspects of Language Processing: Focus and Presupposition. Springer Series in Language and Communication. Springer Science & Business Media, 2013. Vol. 16. 102 p.
7. Halliday M.A.K., Hasan R. Cohesion in English. London ; New York : Routledge, Taylor and Francis Group, 2013. 374 p.
8. Iedema R. Multimodality, resemiotization: extending the analysis of discourse as multi-semiotic practice. *Visual Communication*. 2003. Vol. 2 (10), № 1. P. 29–57.
9. Jewitt C. What is multimodality? In *The Routledge Handbook of Multimodal Analysis*. London ; New York : Routledge, 2009. 368 p.
10. Kress G.R., Leeuwen Van T. Reading Images. The Grammar of Visual Design. Great Britain : Edmondsbury Press Limited, 1996. 288 p.
11. Kress G. R. Multimodality: A social semiotic approach to contemporary Communication. London ; New York : Routledge, 2009. 232 p.
12. Leeuwen Van T. Introducing social semiotics. London ; New York : Routledge, 2004. 320 p.
13. Lemke J.L. Metamedia Literacy: Transforming Meanings and Media / ed. by Jay L. Lemke, David Reinking, Linda D. Labbo, Michael C. McKenna, Ronald D. Kieffer. Handbook of Literacy and Technology: Transformations in a Post-Typographic World. Hillsdale ; New Jersey : Erlbaum, 1998. P. 283–301.
14. Multimodal Semiotics: Functional Analysis in Contexts of Education / ed. by Len Unsworth. Bloomsbury Academic, 2011. 270 p.
15. Multimodal Studies: Exploring Issues and Domains / ed. by Kay L. O'Halloran, Bradley A. Smith. London ; New York : Routledge, 2011. 267 p.
16. New Directions in the Analysis of Multimodal Discourse / ed. by Terry D. Royce, Wendy Bowcher. London ; New York : Routledge, 2013. 416 p.
17. New Perspectives on Narrative and Multimodality / ed. by Ruth Page. London ; New York : Routledge, 2010. 229 p. (Series in Routledge Studies in Multimodality; first edition).

18. Perspectives on Multimodality / ed. by Eija Ventola, Cassily Charles, Martin Kaltenbacher. Document Design Companion Series. Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins Publishing, 2004. 249 p.
19. Sauerbier S.D. Wörter bildlich. Bilder wörtlich. Schrift und Bild als Text: Probleme der Wort. Bild – Korrelation. *Die Einheit der semiotischen Demisionen*. Tübingen, 1978. № 98. S. 27–93.
20. Unsworth L. Explicating Inter-Modal Meaning-Making in Media and Literary Texts: Towards a Metalanguage of Image. *Language Relations. Media Teaching: Language, Audience, Production*. Kent Town, South Australia : Wakefield Press and AATE-NATE, 2008. P. 48–80.

List of Illustrative Materials:

21. Ardagh Ph. Grubtown Tales. Book One. Stinking Rich and Just Plain Stinky or A Diamond As Big As His Head / illustrated by Jim Paillot. London : Faber and Faber Ltd., 2009. 150 p. (SRPS).
22. Ardagh Ph. Grubtown Tales. Book Four. The Wrong End of the Dog or The Pedal-Bin Pelican / illustrated by Jim Paillot. London : Faber and Faber Ltd., 2010. 134 p. (WED).
23. Ardagh Ph., Cartney Mc.P. High in the Clouds / illustrated by Geoff Dunbar. New York : Dutton Children's Books, 2005. 100 p. (HiC).

Стаття надійшла до редакції 21.07.2022

The article was received 21 July 2022

УДК 8.11.133.1(003.22+003.32)«08/20»
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2022-90-6>

МОРФОГРАФІЯ У СИСТЕМІ ФРАНЦУЗЬКОГО ПИСЬМА ІХ–ХVІІІ СТОЛІТЬ

Сидельникова Лариса Вікторівна,
*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри іспанської
та французької філології
Київського національного
лінгвістичного університету
larisa.sydelnykova@knlu.edu.ua
orcid.org/0000-0001-7975-7935*

Мета. У статті встановлено особливості морфологічних написань в історії розвитку французької графіки. Мета розвідки – окреслити основні принципи письма, на яких базується сучасна французька графічна традиція, вивчити графічні комплекси, які фіксують морфологічні написання в різні епохи, розкрити особливості еволюції морфографії.

Методи. У роботі використано діахронічний підхід, що передбачив порівняльно-історичний та описовий методи. Для встановлення основних функцій морфологічних написань застосовано функціональний та етимологічний підходи, а також елементи статистичного аналізу.

Результати. У роботі обґрунтовано, що графічна система французької мови мультисистемна та являє собою варіативність використання різних принципів письма фонографічного і семіографічного. Графічна структура французької мови характеризується наявністю системної семіографії, яка наочно фіксує морфологічні й лексико-семантичні зв'язки мови. У статті запропоновано нову інтерпретацію поняття «морфографія» як семіографічний вид письма, який має у своєму арсеналі графічні знаки, що мають на меті передавати певні граматичні особливості мови. Аналіз графічного інвентаря встановив, що морфографізм притаманний як однолітерним, так і багатолітерним графемам: диграфам та триграфам. Серед основних семіографічних комплексів для відтворення морфологічних написань слід вказати на діакритичні знаки (акут, трема, циркумфлекс, седій) та подвоєння літер. Представлені засоби графічної фіксації морфографів були дуже популярними у середньофранцузький період розвитку французької мови, які закріпилися й набули свого подальшого розвитку і в наступних епохах (Відродження та Просвітництва).

Висновки. Отже, морфологічні написання зазнають свого бурхливого розвитку із середньофранцузького періоду у зв'язку з інтенсивним розвитком словотвірних та граматичних процесів французької мови XIV–XV ст. Досліджуваний корпус графем чітко продемонстрував загальну тенденція до спрощення фонографічного принципу письма та зростання морфологічного принципу протягом історії становлення графічної системи французької мови.

Ключові слова: графема, семіографічний принцип, морфографія, морфограф, морфологічні написання, графічна система, французька мова.

MORPHOGRAPHY IN THE FRENCH WRITING SYSTEM OF IX–XVIII CENTURIES

Sydelnykova Larisa Viktorivna,
*Doctor of Philological Sciences, Professor,
Professor at the Department of Spanish
and French Philology
Kyiv National Linguistic University
larisa.sydelnykova@knlu.edu.ua
orcid.org/0000-0001-7975-7935*

Purpose. The article identifies the peculiarities of morphological writing in the history of the development of French graphics. The purpose of the exploration was to outline the basic principles of writing on which

the modern French graphic tradition is based, to study the graphic complexes that record morphological writing in different eras, to reveal the peculiarities of the evolution of morphography.

Methods. The work uses a diachronic approach that includes comparative-historical and descriptive methods. Functional and etymological approaches, as well as elements of statistical analysis, were used to establish the main functions of morphological writing.

Results. The article substantiates that the graphic system of the French language is multisystemic and represents the variability of the use of different principles of phonographic and semiographic writing. The graphic structure of the French language is characterized by the presence of systematic semiography, which visually records the morphological and lexical-semantic connections of the language. The article offers a new interpretation of the concept of morphography, as a semiographic type of writing, which has in its arsenal graphic signs intended to convey certain grammatical features of the language. Analysis of the graphic inventory established that morphographism is inherent in both single-letter and multi-letter graphemes: digraphs and trigraphs. Among the main semiographic complexes for the reproduction of morphological writings, diacritical marks (acute, trema, circumflex, sedium) and doubling of letters should be noted. The presented means of graphic fixation of morphographs was very popular in the Middle French period of the development of the French language, which took hold and acquired its further development in the following eras (Renaissance and Enlightenment).

Conclusions. Therefore, morphological writings undergo their rapid development from the Middle French period in connection with the intensive development of word-forming and grammatical processes of the French language in the 14th–15th centuries. The studied corpus of graphemes clearly demonstrated the general tendency to simplify the phonographic principle of writing and the growth of the morphological principle during the history of the formation of the graphic system of the French language.

Key words: grapheme, semiographic principle, morphography, morphograph, morphological writing, graphic system, French language.

1. Вступ

З лінгвістичної точки зору дослідження системи письма – це розкриття зв'язку між звуковою формою мови та графічними засобами, які її фіксують, тобто вивчення особливостей встановлення відповідностей між графемою та фонемою. Графічна структура французької мови характеризується певним порушенням стабільного зв'язку між графемою та звуком та наявністю системної семіографії, яку тлумачать як плюрисистему (N. Catach, 2011), в якій одночасно функціонують декілька підсистем. Це пояснює, чому нині більшість лінгвістичних досліджень сходяться на вивченні різноманітності системи письма, тобто на співіснуванні двох вимірів – виміру значення (семіографія) та виміру звуку (фонографія).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній романській філології є довготривала історія становлення теорії графіки та орфографії французького письма, які описали співвідношення фонетичної будови з графічною або орфографічною системами (Крючков, 2009; Кромбет, 2014; Сидельникова, 2019). Проте основний дослідницький вектор був зосереджений на фонографічному письмі. Нині у франкомовному науковому доробку сформувався новий семіографічний підхід до обґрунтування основних принципів письма французької мови (Renée, 1995 ; Jaffré, 2000; Duchesne, Piron, 2015; Cazal, Parussa, 2022). Отже, **актуальність** представленого дослідження полягає у вирішенні питань розвитку графіки французької писемної мови з позицій семіографіки, зокрема, визначення морфографічного навантаження літерних знаків у еволюції системи письма. **Мета роботи** – виявити особливості становлення шляхів розвитку морфографії в історії французької мови. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: 1) висвітлити основні принципи письма з позиції графічної лінгвістики; 2) встановити конструктивний корпус літерних знаків, що відображали морфологічні написання; 3) представити особливості еволюції морфографізму в різні періоди розвитку французької мови.

Методи та методологія проведеного дослідження. У роботі застосовано *метод лінгвістичного опису та спостереження*, який дав змогу провести планомірну інвентаризацію, систематизацію, класифікацію та інтерпретацію графічних комплексів окремих періодів розвитку французької графічної системи, пояснити особливості їхньої будови, визначити морфологічні властивості графічних одиниць у певному історичному відрізку, встановити корпус аналізованих літерних знаків французького письма. *Порівняльно-історичний метод* дав змогу здійснити реконструкцію зафіксованих писемністю наявних у минулому графічних явищ, виявити спільне та відмінне у їх використанні, визначити динаміку

їх безпосереднього розвитку у французькому мовному континуумі. Елементи *статистичного аналізу* ми використали, досліджуючи еволюцію морфологічного принципу письма.

2. Основні принципи письма у системі графічної лінгвістики

Графічна система будь-якої мови є багаторівневою, у якій співіснують два принципи письма: фонографічний, який полягає у відображенні звукової будови мови, та семіографічний, завдяки якому графічна одиниця письма посиляється на інші мовні значення, зокрема, морфологічні й лексичні. Фонографічний принцип забезпечує своїм чітко сформованим графічним інвентарем повне відображення регулярних звукових змін у фонетичній будові мови. Це, як правило, постійні графічні комплекси, що здатні до варіювання у межах алфавітної системи. Семіографічна структура письма має значно ширший вибір у графічних засобах (нуклеографи, супраграфи, субграфи тощо) та становить так би мовити «образну» частину письма, що дозволяє фіксувати як конкретні мовні явища інших систем мови, так і абстрактні та символічні поняття. Разом із тим семіографія не відривається від розмовної форми мови, оскільки безпосередньо спирається на фонографію незалежно від складності відношень між ними. Таким чином, графічна система є гарантом просторово-часової незмінності мови, яка повністю може реалізуватися у семіографічному принципі письма, що поєднала у собі фонограми, морфограми та логограми.

Морфограми – це нефонологічні функціональні графеми, що відображають граматичні категорії або лексико-семантичні уточнення значення слів. Такі графічні маркери морфологічних відносин часто називають «маркованими графемами», оскільки вони мають подвійну особливість – виконувати декілька функцій (фонографічну, морфологічну, іноді розрізнявальну) і являють собою розрив між нейтральною формою та відповідною графемою. У представленому дослідженні під *морфографією* ми розуміємо семіографічний вид письма, який має у своєму арсеналі графічні знаки, у нашому випадку літерні та діакритичні, що можуть передавати певні граматичні особливості мови.

Діахронічний аналіз графічного морфогенезу різних етапів розвитку французької графіки (старофранцузький XI–XIII ст., середньофранцузький XIV–XV ст., ранньофранцузький XVI ст., новофранцузький XVII–XVIII ст. періоди) дав змогу встановити історичні передумови коливання між фонографією та ідеографією графічної системи французької мови й виділити основний графічний корпус морфологічних написань. Розглянемо детальніше еволюцію морфографії у системі письма французької мови.

3. Графічний інвентар для передачі морфологічних написань

Насамперед зауважимо, що використання діакритичних знаків розширяє парадигму морфограм в історії французької графіки. Так, наприклад, *трема* над графемою *ë* у ранньофранцузькій та новофранцузькій мовах своїм незвичним графічним образом підкреслювала форму жіночого роду, отже, набувала функції морфограми: *la revuë, l'etenduë*.

Акут зі середньофранцузької мови у графемі *é* використовувався для графічної фіксації дієприкметників минулого часу, наприклад: *J'ay trouvé, j'ay esté si hurtée*. Зазначений літерний знак також використовувався у разі створення відмінкової форми другої особи множини: *Vous devriés, seigneurs vuilliés*. У словах з книжними суфіксами *-dé* та *-ré* графема *é* виступала складником лексичної морфограми, оскільки брала участь у формуванні нових слів: *réduire sa décision, défendre les casuistes*.

Циркумфлекс над графемою *î* в історії французької графіки фіксував дієслівні флексії інфінітива та імперфекта (минулого часу недоконаного виду), які прочитувалися як [ɛ]: *paroître, paroît, ce qu'il congnoît*. Також він виступав маркером відмінкових форм доконаного минулого часу (*passé simple*) та субжонктиву в імперфекті: *Que vous fîtes, ... en cas que le pape vînt à mourir, qu'on instruisît le public, ...vous naquîtes*. Монограф *ô* з XVII–XVIII ст. слугував розрізненню граматичних форм, зокрема присвійного прикметника та прислівника першої та другої особи множини: *vôtre – votre, nôtre – notre*. Графема *û* у текстах новофранцузької мови виступала як морфограма. Вона фіксувала форми дієприкметників минулого часу: *...qu'il n'avoit pas lûë, ...j'ai vû hier un jeune Disciple, ...ce qui auroit dû*; графічну форму субжонктиву в імперфекті (Subjonctif imparfait): *... qu'il crût que ..., dans le cas qu'on voulût revenir*; а також форму субжонктиву плюсквамперфекту (Subjonctif Plus-que-parfait) допоміжного дієслова *avoir*: *...que si le feu eût été dans l'Hôtel, ... qu'il eût porté*.

Монограф *ù* із середньофранцузького періоду був маркером дієприкметникової форми минулого часу дієслів *voir, pouvoir, savoir, avoir*. Наприклад: *vù, pù, sù, ù*.

Написання із субграфемним знаком *cediù* у монографі *ç* були властиві старофранцузьким дієсловам для позначення доконаного минулого часу (*passé simple*) дійсного способу у третій особі однини, наприклад:

s'aperçut, deçut, dreça, conmença. У текстах XVI ст., а особливо XVII–XVIII ст. нами були віднайдені приклади, де графема *ç* брала участь у створенні особливої дієслівної форми суб'юнктива в імперфекті (*subjonctif imparfait*), наприклад: *Et bien que, mon père me tançast, mes chansons menaçast, ...qu'il examinât, et prononçât un jugement juridique, pourveu qu'ils renonçassent à la protection*. Також з новофранцузького періоду монограф *ç* використовується у формах дієприкметників теперішнього часу, наприклад: *qu'en renonçant à une confiance, ... en prononçant sur le système, exerçant à prefent la charge, en fe lançant comme l'ours du cofté*.

Серед однолітерних монографів, які фіксували нові граматичні форми виокремимо графему *s*. Вона фіксувала флексії прямого (*cas sujet*) та непрямого відмінків (*cas régime*) старофранцузьких іменників, прикметників та займенників: *li quens, li cristals, dous halbers et dous helmes, se chascuns endroit, li reis, dous halbers et dous helmes*, а отже, була маркером множини різних частин мови, зокрема іменників, прикметників, займенників тощо та другої особи однини дієслів теперішнього часу дійсного способу, наприклад: *les testes, les mals, les suffraites, sages, ses pers, purpenses, repentés*. У французькій графіці XIV–XV ст. відбувається усталення морфологічного принципу написань. Ця теза зумовлена тим явищем, що монограф *s* почав також використовуватися у формі першої особи однини теперішнього часу дійсного способу дієслів II–IV дієвідмін, здебільшого за аналогією відмінювання типу *je finis*, де воно було етимологічно виправданим, наприклад: *Je viens, je vis, je fus, je me mis*.

У ході аналізу було з'ясовано, що монограф *t* у сполученні з монографом *e* був графічною ознакою третьої особи однини дієслів минулого часу дійсного способу: *aimet, desirret, vivet, serviet*, а також старофранцузьких прикметників: *claret, richetet*. Під час середньофранцузького періоду застосування графеми *t* мало передусім морфологічний характер, оскільки вона почала вживатися у формі третьої особи однини дієслів II–IV дієвідмін, наприклад: *Si qu'il met, Car il t'a fait, Espoir le garit, Et tint la souveraine, Qu'on doit ses euvres conseilier*.

Монограф *x* у старофранцузькій мові виступав графічним маркером множини іменників, зокрема: *ciex (ciel), vasax (vasal), noiax (noiel), maux (mal), iax (oeil), osiax (oisel)*, а також прикметників, наприклад: *barbiaux (barbel), biaux (bel), gentix (gentil), quex (quel)* та інших частин мови, а саме: прислівників, займенників, артикля: *mieux (miels, mels), tiex (tel), aux (al)*.

Як свідчать наведені вище приклади, представлена графема виникла у результаті вокалізації I – найхарактернішої особливості фонетичної системи старофранцузької мови. Так само й у наступних періодах розвитку французької мови графема *x* виступала графічним показником множини іменників, числівників, прикметників, злитого означеного артикля тощо: *des chevaux, tes maulx, amoureux, biaux, gracieux, ceulx, aux, six*.

У фінальній позиції літера *z* фіксувала флексії прямого та непрямих відмінків старофранцузьких іменників, прикметників та займенників: *forz, fenduz, caiuz, forz, venz, bruianz, oilz, paï sanz, granz tenemenz*. Репрезентоване явище спричинило той факт, що монограф *z* став показником множини різних частин мови, зокрема іменників, наприклад: *anz, braz, enfanz, nuytz, piez*; прикметників, займенників, прислівників тощо: *granz, melz, cez*. У сполученні з монографом *e* він слугував графічним маркером відмінкової форми дієслів другої особи множини теперішнього часу дійсного способу, яка стало закріпилася у французькій графіці, наприклад: *Dunt bien purrez voz soldeiers, en cest païs avez, li vaslez*. У французькій мові XIV–XVIII ст. літера *z* продовжувала фіксувати форму множини майже всіх самостійних частин мови: *ses blez, car bien le sçay, Dieu a les braz ouvers, trois petiz mos, s'ilz me maintent, noz voisines, de touz assaulz*. Наведені приклади засвідчили той факт, що графеми *z* та *s* виконували протягом розвитку французької мови ідентичні функції (виступали у ролі морфографа, позначаючи відмінкові флексії та множину різних частин мови), а отже, були графічними синонімами.

Окрему групу становлять слова XIV–XVI ст., у яких використовувалося подвійне написання літер, наприклад, диграф *ee* застосовувався з метою графічної передачі граматичної форми жіночої особи однини, наприклад: *donnee, amee, entree, animee*. Отже, згідно з представленими прикладами, диграф *ee* виконував на письмі такі функції: морфографічну (маркування жіночої особи однини), а також експресивну функцію, оскільки надавав слову особливого наочного образу. Графема *ll* із середньофранцузького періоду почала виступати маркером жіночого роду займенників та прикметників: *celle, temporelle, telle, intellectuelles, loyalle, mortelle*. Дволітерний комплекс *rr* із середньофранцузького періоду починає виконувати морфографічну функцію, а саме фіксує дієслівні форми майбутнього часу дійсного способу,

а також дієслівні флексії умовного способу: *mourray, verront, pourroit*. Під час вивчення функціональних ознак диграфа **nn** виявлено, що з XIV–XV ст. він починає фіксувати на письмі різні граматичні явища, зокрема жіночий рід прикметників та закінчення третьої особи множини певних дієслів (*tenir, venir, prendre* тощо): *seinne, humeinne, viennent, tiennent, prennent*. Зауважимо, що у XIV–XV ст. парадигма написань з графемою **ss** збільшилася, по-перше, за рахунок еволюції латинського суфікса *-ece*, який розвинувся у французькій мові у відповідний суфікс *-esse*. Наведемо декілька прикладів: *forteresse* > від нар. лат. *fortaricea, noblesse* > від лат. *nobilece*. А по-друге, цей процес тривав у зв'язку з появою нових дієслівних форм, зокрема умовного способу. Таким чином, диграф **ss** ставав складовою частиною майбутньої морфограми: *Que je ne la fasse doloir, y tenisse, puisse avenir, n'en parlasse*. Відзначимо, що кількість прикладів із використанням диграфа **tt** значно зросла у французькій графіці XIV–XV ст. через словотвірні зміни, які відбулися у мові, зокрема поява зменшувального суфікса *-ette*: *bouchette, vermillette, grossette, charrette, amourette, fleurettes*, а також за рахунок появи у середньофранцузькій мові особливої форми другої особи множини дієслова *faire* теперішнього часу дійсного способу: *vous faittes*.

4. Багатолітерні комплекси у морфографії IX–XVIII ст.

До системи морфограм увійшли й інші дволітерні комплекси, зокрема диграфи **au, ay, oi, eu, ey, ez, oy, un, uy**. Сполучення літер **au** використовувалося у разі творення множини іменників, які в однині мали закінчення *-al*. Наприклад: *chevaus*; від лат. *cabbalum* > *cheval (aus)* > *chevaux*. У середньофранцузькій період диграф **au** слугує маркером для позначення графічної форми злитого означеного артикля в однині та множині, наприклад: *Au savetier, au freppier, aux empereux, aux pecheurs*.

Протягом XIV–XVIII ст. диграф **ay** передавав різні граматичні категорії: по-перше, відмінкову форму першої особи однини дієслова *avoir*: *l'ay dit, ... je vous ay choisie, n'ay-je*. По-друге, закінчення першої особи однини минулого часу дійсного способу (*passé simple*), наприклад: *je te diray, trouvoy, je regarday et demanday*. По-третє, відмінкове закінчення першої особи однини майбутнього часу дійсного способу (*futur simple*): *Je passeray, je pourray, je seray vieux, mettray, je porteray*.

Диграф **eu** у ранньофранцузькій мові мав властивості морфограми, оскільки відображав дієслівні флексії дієприкметника минулого часу, наприклад: *repceues, deue, leue, sçeu*.

Диграф **ey** у XVI ст. виступав синонімом диграфа **ai** і виконував функції графічного маркера флексій дієслівних форм першої особи однини теперішнього та майбутнього часів дійсного способу. Наведемо декілька прикладів: *Qu'un jour vers luy te vey venir. Prirey la Mort noircir*.

У новофранцузькій мові диграф **ez** являв собою морфограму, оскільки був маркером дієслівних флексій другої особи множини дієслів теперішнього, майбутнього часів та імперфекта дійсного способу, наприклад: *desbauchez, observez, n'ignorez pas, vous vouliez, vous suivrez*.

У ранньофранцузькій та новофранцузькій графіці диграф **oi** відображав дієслівні флексії імперфекта дійсного способу та теперішнього часу умовного способу: *La tolérance étoit, Il falloit, il feroit, il auroit*.

У значній кількості випадків у середньофранцузькій мові диграф **oy** передавав відмінкові закінчення однини дієслів *devoir, voir, croire* у теперішньому часі дійсного способу, наприклад: *doy, voye, croy*. Варто відзначити, що більшість проілюстрованих прикладів засвідчила, що сучасна французька графіка зберігала написання з диграфом **oy**, які не були етимологічними, а скоріш традиційними, оскільки літери **y** та **i** у середньофранцузькій мові були взаємозамінними та синонімічними у фіксації однакових звуків. Функціональне навантаження диграфа **oy** у французькій графіці XVI ст. також розширилося. Він фіксує тонічні форми особових прислівників однини, наприклад: *moy, toy, soy*. Представлена графема у XVI ст. передавала дієслівні флексії імперфекта (*imparfait*), а також форми майбутнього часу дійсного способу та теперішнього часу умовного способу: *ilz demandoyent, qu'il en devenoyt, lors j'auroy*. Необхідно відзначити, що диграф **oy** маркував й особливі графічні флексійні форми дієслова *avoir* у теперішньому часі дійсного та умовного способів: *qui oyt tout, j'oy sa lyre*. Зауважимо, що диграф **oy** у французькій мові XVII–XVIII ст. виступав характерною ознакою певних графічних форм багатьох французьких дієслів, наприклад: *je les croyois nés bons, l'envoye chercher, ne ou employé, mes pleurs ont noyé ma poitrine, bienqu'il voye que...*

Наприкінці XVI ст. диграф **un** фіксує графічну форму неозначеного артикля чоловічого роду однини: *...joindre un ouvrage qui u a quelque rapport* або виступав складовою частиною у творенні прикметників та прислівників, зокрема: *aucun, quelqu'un, chacun*. Деякі автори XVII–XVIII ст. замість літери **u** для передачі неозначеного артикля використовували літеру **v**, ймовірно для того, щоб розрізнити на письмі

форму артикля з формою числівника – *один*, які збігалися: *vn air pur, vn extrême désir, vne partie, vne feinte humilité, vn discours préparé*.

Диграф **uy** у XIV–XV ст. фіксував відмінкові закінчення першої особи однини дієслова *être* теперішнього часу дійсного способу: *je suys amant, je suy vie! J'en suy contant*. У XVI ст. графема відображає графічну форму особового прислівника третьої особи однини: *luy*.

Серед трилітерних графічних комплексів, які у французькій графічній системі відповідали морфологічним написанням, відзначимо триграфи **eue, iau, ien, ung, ngn**.

Так, наприклад у середньофранцузькій мові написання з триграфом **eue** фіксували фонетичні особливості відмінкових форм деяких дієслів. Представимо декілька подібних написань: *veuet tenir chier, l'en se jeue outre mesure*. Триграф **iau**, як результат вокалізації **I**, виконував функції морфограми, оскільки передавав на письмі множину іменників, які мали у старофранцузькій мові закінчення – **el**, наприклад: *chastel / chastiaus* > від лат. *castellum*, *barbel / barbiaux* > від лат. *barbellus*, *oisel / oisiaus* > від нар. лат. *aucellus*, *isnel / isniaus* > від германського *snell*, *dansel / dansiaus* > від прован. *donsela*. Представлений диграф у середньофранцузькій мові продовжував фіксувати множину деяких іменників, наприклад: *chalemiaux, ruissiaux, bourrioux, drapiaux, rondiaux*, а також множину таких прикметників, як: *nouviaux, bestiau*. Графема **ien** зі старофранцузького періоду траплялася у третій відміні однини дієслів *venir, tenir* та інших. Наприклад: *Mon quer angoisse e pres le tient. E tel amer de la mer vient*. Триграф **ung** використовувався лише у формі неозначеного артикля однини, отже, представлена графема виконувала функції морфограми. Триграф **ngn** з епохи Відродження передає дієслівну форму третьої особи однини умовного способу, наприклад: *tiengne, se plaingnent, preingne, souviengne, apprengne*.

5. Висновки

Таким чином, у старофранцузький період незначна кількість графем набувала якостей морфограм, функція яких полягала у точному графічному відтворенні певних граматичних форм. Морфограмами виступали 10 графем (що становить 11%), зокрема монографи **ë, é, ç, s, t, x, z**, диграф **ee**, а також триграфи **eau** та **iau**. Проте морфологічні написання зазнають свого бурхливого розвитку із середньофранцузького періоду у зв'язку з інтенсивним розвитком словотвірних та граматичних процесів французької мови XIV–XV ст.

Отже, значна кількість графем (32%) набуває якості морфограми. Морфограмами у представлений вище період виступали монографи **ë, é, ç, l, s, t, x, z**, диграфи **ee, au, ay, oy, uy, ll, nn, rr, ss, tt**, а також триграфи **eau, iau** та **ngn**. Загалом 21 графічний комплекс, що становить 21% від загальної кількості графем. В епоху Відродження спостерігалася тенденція до розширення парадигми морфологічних написань. Окрім вказаних вище морфограм, властивих середньофранцузькій мові, що зберігалися у представлену добу, необхідно додати й графем **é, ù, y, ç, z, eu**, диграфи **eu, oi, oy** та літеру **z** (разом 25 графічних комплекси, що становить 25%). До системи морфограм у новофранцузький період увійшли такі монографи **ë, î, û, y**, диграфи **oi, un** та триграф **eue** (разом 30 графічних комплексів).

Згідно з представленими даними, чітко прослідковується загальна тенденція до спрощення фонетичного принципу, який був провідним у старофранцузькій та середньофранцузькій періоди, до безумовного зростання морфологічного (від 11% до 30%) принципу протягом історії становлення графічної системи французької мови.

На перспективу пропонуємо простежити розвиток окремих видів логограм у французькому письмі IX–XVIII ст., а саме *семаграм* – графічних літерних знаків, що є носіями лексико-семантичної інформації.

Література:

1. Кромбет О.В. Особливості фонографічної адаптації латинських й італійських лексичних запозичень у французькій мові доби Відродження. *Романські студії початку XXI століття: когнітивна поетика, історіографія, синтаксис* : колективна монографія. Вип. 2. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2014. С. 248–283.
2. Крючков Г.Г. Графеміка французької мови. *Вісник КНЛУ*, Т. 12. Вип. 1. 2009. С. 121–127.
3. Сидельникова Л.В. Еволюція графем із діакретичними знаками у французькій мові IX–XVIII століть. *Наукові записки. Випуск 175. Серія «Філологічні науки»*. Кропивницький : Видавництво «КОД», 2019. С. 241–246.
4. Catach N. *L'orthographe*. Paris : Presses Universitaires de France, 2011. 128 p.
5. Cazal Y., Parussa G. *Introduction à l'histoire de l'orthographe*. Paris : Armand Colin, 2022. 266 p.

6. Duchesne J., Piron S. Écrits universitaires et orthographe grammaticale. *Former à l'écrit universitaires, un terrain pour la linguistique*, 2015. № 72. P. 95–110.
7. Fayol M., Jaffré J.-P. L'orthographe: des systèmes aux usages. *Pratiques. Linguistiques, littérature, didactiques*, 2016. P. 169–170.
8. Jaffré J.-P. Écriture et sémiographie. *Linguistique de l'écrit, linguistique du texte*, 2000. № 43. P. 15–28.
9. Renée H. Statut linguistique et gestion de la variation graphique. *Langue Française*, 1995. № 108. P. 10–17.

References:

1. Krombet, O.V. (2014). Osoblyvosti fonohrafichnoi adaptatsii latyns'kykh j italijs'kykh leksychnykh zapozychen' u frantsuz'kij movi doby Vidrozhennia [Peculiarities of phonographic adaptation of Latin and Italian lexical borrowings in Renaissance French]. *Romans 'ki studii pochatku XXI stolittia: kohnityvna poetyka, istoriohrafia, syntaksys. Kolektyvna monohrafia. Vyp. 2*. Kyiv: Vyd. tsestr KNLU. S. 248–283 [in Ukrainian].
2. Kriuchkov, H.H. (2009). Hrafemika frantsuz'koi movy [Graphemics of the French language]. *Visnyk KNLU*. Tom. 12. S. 121–127 [in Ukrainian].
3. Sydelykova, L.V. (2019). Evoliutsiia hrafem iz diakretychnymy znkamy u frantsuzkii movi IX–XVIII stolit [Evolution of graphemes with diacretic signs in the French language of the 9th–18th centuries]. *Naukovi zapysky. Vypusk 175. Serii: Filolohichni nauky*. Kropivnytskyi: Vydavnytstvo “KOD”. 2019. S. 241–246 [in Ukrainian].
4. Catach, N. (2011). *L'orthographe*. Paris: Presses Universitaires de France, 128 p.
5. Cazal, Y., Parussa, G. (2022). *Introduction à l'histoire de l'orthographe*. Paris: Armand Colin, 266 p.
6. Duchesne, J., Piron, S. (2015). Écrits universitaires et orthographe grammaticale. *Former à l'écrit universitaires, un terrain pour la linguistique*. № 72. P. 95–110.
7. Fayol, M., Jaffré, J.-P. (2016). L'orthographe: des systèmes aux usages. *Pratiques. Linguistiques, littérature, didactiques*. P. 169–170.
8. Jaffré, J.-P. (2000). Écriture et sémiographie. *Linguistique de l'écrit, linguistique du texte*. № 43. P. 15–28.
9. Renée, H. (1995). Statut linguistique et gestion de la variation graphique. *Langue Française*. № 108. P. 10–17.

Стаття надійшла до редакції 28.07.2022
The article was received 28 July 2022

2. Перекладознавство

2. Translation studies

(RE)COGNIZING AND COMPUTERIZING THE MEANING: APPLICATION PERSPECTIVE

Hrytsiv Nataliia Mykolayivna,

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Applied Linguistics
Institute of Computer Sciences
and Information Technologies
of Lviv Polytechnic National University
nhrytsiv@yahoo.com; nataliia.m.hrytsiv@lpnu.ua
orcid.org/0000-0001-6660-7161*

Melnychuk Oksana Dmytrivna,

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Social
and Humanitarian Disciplines
Municipal Institution of Higher Education
“Rivne Medical Academy”
melnychuk_oksanadm@ukr.net
orcid.org/0000-0003-4619-363X*

Purpose of the study – to outline the theoretical and methodological canvas as a way of understanding the *meaning (sense)* of a literary text from the perspective of cognitive translation studies with regard to the possibilities of computerization of the relevant meaning.

Methods. It is emphasized that the attention of cognitive translation studies is focused on various methodological developments that seek to solve the problem in two prevailing ways: 1) learning translational language as a means of research and cognition of mental processes (mind); 2) extrapolation of observations on the behavior of the body and mind / brain activity (body or brain). What these approaches have in common is the involvement of the mental processes of the author, the translator and the reader, who have their own interpretation of meaning and sense, respectively; each of them (author, translator, and reader) also has peculiar cognitive environment that shapes their cognition.

Results. It is stressed that the main achievement of the interpretive theory of translation, which gave impetus to cognitive translation studies, is the use and distinction of the terms meaning of texts or their parts and the significance of words. The current argument is that consciousness perceives meaning not by a sequential transition directed down-top, i. e. from understanding the meaning of individual words to putting them together, but rather top-down trajectory, thus expressing the interaction of language and thinking. In this sense, we do not regard translation as a linear transcoding operation, but rather as a dynamic process of comprehension and re-expression of ideas. Understanding of the meaning as a process in relation to mental operations and contexts leads us to believe that translation is not the prerogative of language, but rather the question (perception, comprehension, creation, addition) of meaning and communication through this meaning. Successful translation will require creative efforts to represent meaning. From a cognitive point of view, meaning cannot be exhaustively represented in language or any other representative system (for example, computerized). Instead, through recontextualization, the translator strives for an interpretive resemblance of the content of the original text.

Conclusions. It has been established that, despite the limitations, computer capabilities make it possible to process the original and translated literary text with attention to the meaning expressed in the text.

Key words: translation, cognitive translation studies, artistic prose text, computational translatology, sense.

(РОЗ)ПІЗНАННЯ ТА КОМП'ЮТЕРИЗУВАННЯ СМISЛУ: ПЕРСПЕКТИВА ЗАСТОСУНКУ

Гриців Наталія Миколаївна,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Інституту комп'ютерних наук
та інформаційних технологій
Національного університету «Львівська політехніка»
nhrytsiv@yahoo.com; nataliia.m.hrytsiv@lpnu.ua
orcid.org/0000-0001-6660-7161

Мельничук Оксана Дмитрівна,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін
Комунального закладу вищої освіти
«Рівненська медична академія»
melnychuk_oksanaadm@ukr.net
orcid.org/0000-0003-4619-363X

Мета дослідження – окреслити теоретико-методологічні орієнтири для збагнення *сміслу* (значення) художнього тексту з перспективи когнітивного перекладознавства з увагою до можливостей комп'ютеризації відповідного значення.

Методи. Наголошено на тому, що увагу когнітивного перекладознавства прикуто до різних методологічних напрацювань, які прагнуть розв'язати проблему у двох найяскравіших виявах: 1) вивчення мови перекладу (translational language) як засобу дослідження й пізнання розумових процесів (mind); 2) екстраполяція спостережень за поведінкою тіла та розуму / мозкової діяльності (body or brain). Спільним у цих підходах є задіяння ментальних процесів автора, перекладача та читача. Їм притаманне своє трактування *значення* (meaning) та *сміслу* (sense), відповідно, і когнітивного середовища (cognitive environment), яке їх творить.

Результати. Акцентовано, що основним здобутком інтерпретативної теорії перекладу, яка дала поштовх когнітивному перекладознавству, стало вживання та розрізнення *сміслу* (sense) текстів або їхніх частин та *вагомості* (signification) слів. Актуальним є міркування, що свідомість сприймає смисл не шляхом послідовного переходу знизу нагору, тобто від розуміння значення окремих слів до складання їх разом, а, радше, навпаки – згори донизу, у такий спосіб увиразнюючи взаємодію мови й мислення. У цьому ключі переклад розцінюємо не як лінійну операцію транскодування, а як динамічний процес сприйняття (comprehension) та перевираження (re-expression) ідей. Розуміння *сміслу* (значення) як процесу у зв'язності з ментальними операціями й контекстами підводить нас до думки, що перекладання – це не прерогатива мови, а більше питання (сприйняття, збагнення, творення, доповнення) значення та спілкування посередництвом цього значення. Успішний переклад потребуватиме творчих зусиль репрезентації значення. З когнітивного погляду значення (смысл) неможливо вичерпно репрезентувати в мові чи будь-якій іншій репрезентативній системі (наприклад, комп'ютеризованій). Натомість через реконтекстуалізацію перекладач прагне до інтерпретативної схожості змісту оригінального тексту.

Висновки. Встановлено, що, попри обмеження, комп'ютерні можливості дають змогу опрацювати оригінальний та перекладений художній текст з увагою до оприявленого в тексті смислу.

Ключові слова: переклад, когнітивне перекладознавство, художній прозовий текст, комп'ютерна транслатологія, значення.

1. Introduction

Scholarly awareness of the multifaceted phenomenon of the cognition of the literary text, especially its meaning, is most fully revealed at the turn of the twentieth and twenty-first centuries. The achievements of researchers have made significant changes in the scientific paradigm of translation studies, which has led to a shift in established research priorities. We trace the shift of emphasis

from linguistically-oriented translation analysis to the attempt to understand the cognitive process and the accumulation of information and knowledge that we gain by learning and experiencing. Such an understanding makes the current study *novel* and *topical*. The searches deepen the reformatting of approaches to the study of image generating of certain conditions and trajectories beyond and outside of direct perceptual (perceptual) experience and conceptual inferences. Translation analysis is now not about finding typological equivalents (of syntactic and semantic nature) to the source text, but is based on “mind theory”, the most obvious manifestation of which concerns interpretative resemblance. The process of reading, or rather, comprehending a work of art is gaining new features. Accordingly, it is not the reproduction (or reading) of literary strategies used by the author, but their understanding. An important question is how these cognitive strategies work in the translation process. So far, such mechanisms remain quite elusive, particularly in terms of possible computerization.

2. Theoretical briefcase

Researches and attempts to *parameterize* cognitive translation studies (cognitive translatology) occurred at the beginning of the XXI century (Alves, Lykke Jakobsen, 2020). Which means it is at its fetus stage, very promising though. If to put it in one sentence, Cognitive Translation Studies is used as a general term to denote the research tradition in the field of translation studies, which focuses on explaining the *cognitive foundations* of translation and other tasks of language mediation.

Logically, cognitive translatology pays close attention to 4E (embodied, embedded, enacted, extended) cognition, cognitive shift, cognitive resources of a human translator, etc. Following Marianne Lederer, we trace here the consequence of interpretative approach to Translation Studies of French school of Danica Seleskovitch and Relevance theory in terms of Ernst-August Gutt.

New vistas of modern cognitology open up space for novel understanding of a meaning (sense) which is no longer trapped in a word or little below the word level (Bruner, 1990). Cognitive translatology sees mental processes of the author, the translator and the reader. All of them have their own interpretation of meaning and sense, according to the cognitive environment that creates or shapes them. Successful translation will require a *creative* meaning-representation effort. Such a revolutionary understanding of *meaning as a process* in connection to mental operations and contexts leads us to believe that translating is not the prerogative of language, but rather the matter of cognition, perception, comprehension, creation, addition of meaning and communication of its value and relevance. From a cognitive point of view, meaning cannot be exhaustively represented in language or any other representative system (for example, computerized). Instead, it is logical to strive for interpretative resemblance as embedded within the content of the original text through recontextualization. At the core we have the cognitive principle of relevance and meaning re-making. These aspects will be determined by the cognitive strategy of the translator and his/her shared cognition with the author: this is exactly where the biggest challenge rests.

3. Prior approbation

The paradox is that cognitive shift, we would call it, appeared as a response to computer sciences revolution back in the middle of 20th century. It was originally meant to satisfy the needs of software creation (Winograd, Flores, 1986). Much has been done in this respect in Interpreting Studies (think aloud protocols, eye-tracking, etc.) and written translation error correction (mostly by modern German school of translation that focuses on cognitive semantics approach). It is also earning its space in Ukrainian philological studies (Levchenko, Dilai, 2019; Khomytska et al., 2021).

Our interest now is the possibility of researching and processing artistic pros text (original and translated) from two prevailing paradigms: cognitive translatology and computational translatology. As a starting point to try out such a possibility we have done certain work, which is so far pure *instrumental*. Thus to check if any of our tasks will work, within a group of different scholars involved at different stages, we tried something smaller (Bekhta, Hrytsiv, 2021; Hrytsiv et al., 2021a; Hrytsiv et al., 2021b; Hrytsiv et al., 2020).

We focused on:

- creating of parallel translation corpus of Donna Tartt’s “The Goldfinch”;
- compiling of bilingual electronic dictionary of neologisms of Douglas Coupland;
- creating a bilingual concordance of Erich Fromm’s “The Art of Loving”;
- creating a database and dictionary of Interpreting Studies terminology;
- applying TEI to artistic text processing in relation to marking up meaningful unit of alienation and emotional dislocation of Sylvia Plath;
- ratio and coefficient deciphering in respect to original and translated text contrast, to mention here drama of “7 Stories” by Morris Panych.

This one helps to find out stylistic peculiarities of the original and check if they are preserved in translation.

Why would we need that? Because this is the future (Hertz et al., 1991; Noh, 1998; Popović, Ljubešić, 2014). If properly digitalized, we would be able to receive a global multi-accessible data at one click. To give you an example: it is well known that in movie translation dubbing there is a limit of 40 characters per line. Let us imagine having a ready-made paradigm of choices of same meaning, – be it for practice of translation or translation studies analysis. We also need to stress here the translation studies oriented data for analysis, because multilingual corpora and database are of different nature. Our current ambition is to go further and elaborate a “negotiable platform”, so to say, within the realm of a non-dialogic system, i. e. computer software. It bears no compromise; if it is well pre-processed and coded, it will work; if the data is wrongly chosen and coded, it will fail.

4. A practical perspective

What we desperately intend is to try to cognize posthuman phenomena being verbalized in a prose text and find the preliminary algorithm of the possibility to instrumentalize it via digitalization. Printed text is framed. It is easily analyzed via Natural Language Processing elaborations. It is now possible to trace various features of a text via already existing tools, say Sketchengine and N-grams possibilities. Since any text or narrative is contextually framed we move from cognitive translatology to cognitive semantics. We initially base our elaboration on the Vauquois triangle. It is well known that the Vauquois triangle is a classical hierarchically organized model for depicting different machine translation approaches.

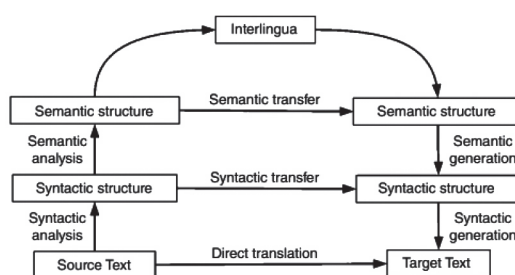

Figure 3.1 The Vauquois triangle of translation based on Vauquois (1968).

Figure 1. The Vauquois triangle

Figure 1 depicts three main approaches: *direct*, *transfer*, and *interlingua*.

The direct translation approach makes use of available bilingual dictionary with the intention to translate any (phrases or utterance) word by word resulting in word-for-word product of translation, where every word of a source language is matched to and substituted by a specific target word correspondence.

Transfer approach is much more complicated and consists of a number of operations: *parsing* the sentence of a source language to ascribe the sentence structure; *applying a set of rules to transfer*

the subsequent structure to the parse structure of the target language based on the knowledge of divergent and convergent features between the languages; *generating* the target language sentence from the obtained transformed structure.

Depending upon the context, this approach may combine syntactic transfer and semantic transfer or use them separately. Complicated translation tasks will call for a *semantic transfer*, where the source text structure must be transferred in accordance with the *meaning* and semantic roles it performs in the target sentence. It is a must for artistic translation. The next level interlingual approach begins with analyzing the SL sentence, then it represents it as an interlingua, afterwards it generates the TL sentence as based on this interlingua, being a language independent representation; any representation scheme can serve as a basis for it.

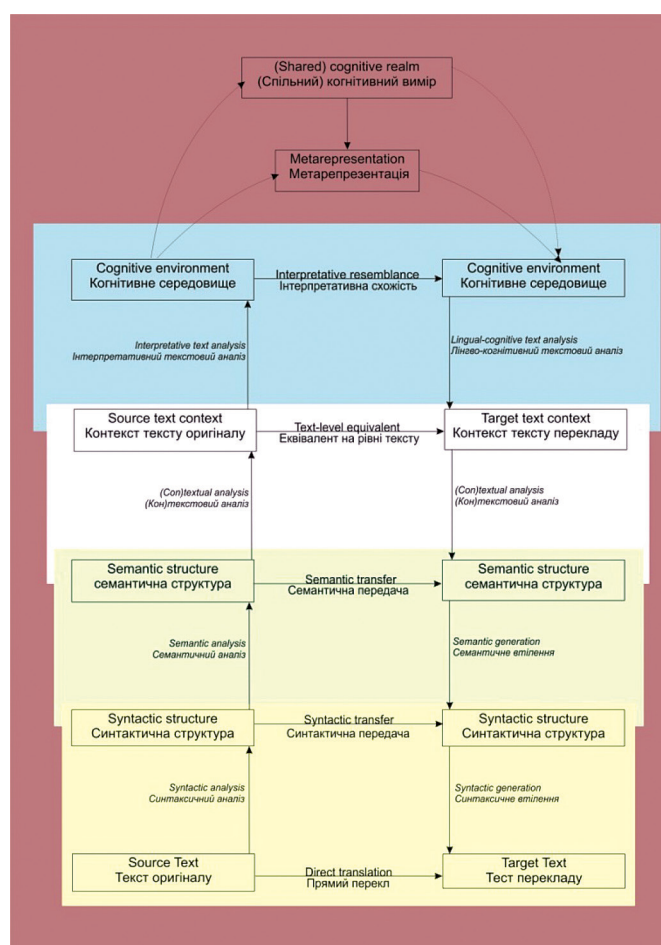

Figure 2. Cognitive metarepresentation hierarchical process

Thus, backing on the Vauquois triangle, we come up with the algorithm, which considers cognitive metarepresentation. The algorithm is being tried on the experimental novel “Lincoln in the Bardo”, written in 2017 by George Saunders and its vigorous Ukrainian translation done by Andriy Maslykh. Some results of the research are very satisfying, others – need further considerations. The results and findings of the practical application of the proposed algorithm are to be presented in the following publications of the authors.

5. Conclusions

Modern computer possibilities facilitate processing the original and translated literary text from the perspective of capturing the meaning expressed in the text via syntactic and semantic transfer and extending its realm to interpretative resemblance of a source and target texts. The current paper

presents modern understanding of meaning as being of non-linear and dynamic processual phenomenon. Based on the Vauquois triangle model, introduced for the first time is Cognitive metarepresentation hierarchical process to be further incorporated for processing original and translated texts of fiction.

Bibliography:

1. Bekhta I., Hrytsiv N. Computational Linguistics Tools in Mapping Emotional Dislocation of Translated Fiction. *COLINS-2021* : Proceedings of the 5th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems, Kharkiv (Ukraine), April 22–23, 2021. URL: <http://ceur-ws.org/Vol-2870/paper51.pdf> (date of access: 10.07.2022).
2. Bruner J. Acts of meaning. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1990. 181 p.
3. Hertz J., Krogh A., Palmer R. Introduction to the Theory of Neural Computation. Redwood City, CA : Addison-Wesley, 1991. 350 p.
4. Hrytsiv N., Kulchytsky I., Rohach O. Quantitative Comparative Analysis in Parallel Translation Corpus: building author's and translator's statistical profiles (a case study of Lucy Maud Montgomery). *CSIT-2020* : 2020 IEEE 15th International Conference on Computer Sciences and Information Technologies, Zbarazh (Ukraine), September 23–26, 2020. Zbarazh, 2020. P. 255–258.
5. Hrytsiv N., Kulyna O., Zakala C. English-Ukrainian aviation terminology: compiling bilingual digital dictionary. *CSIT-2021* : 2021 IEEE 16th International Conference on Computer Sciences and Information Technologies, Lviv (Ukraine), September 22–25, 2021. Lviv, 2021. P. 5–8.
6. Hrytsiv N., Shestakevych T., Shyyka J. Corpus technologies in translation studies: fiction as document. *MoMLet&DS-2021* : 3rd International Workshop on Modern Machine Learning Technologies and Data Science, Lviv, Shatsk (Ukraine), June 5–6, 2021. URL: <http://ceur-ws.org/Vol-2917/paper28.pdf> (date of access: 10.07.2022).
7. Levchenko O., Dilai M. Attitudes Toward Feminism in Ukraine: A Sentiment Analysis of Tweets. *Advances in Intelligent Systems and Computing III* : Selected papers from the International Conference on Computer Science and Information Technologies “CSIT-2018”, Lviv (Ukraine), September 11–14, 2018 / N. Shakhovska, M. Medykovskyy (eds.). Cham, Switzerland : Springer Nature, 2019. P. 119–131.
8. Muñoz Martín M. On paradigms and cognitive translatology. *Translation and cognition* / G. Shreve, E. Angelone (eds.). Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins, 2010. P. 169–187.
9. Noh Eun-Ju. The Semantics and Pragmatics of Metarepresentation in English: A Relevance-Theoretic Approach. London, 1998. 314 p. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/1882973.pdf> (date of access: 10.07.2022).
10. Popović M., Ljubešić N. Exploring cross-language statistical machine translation for closely related South Slavic languages. *Proceedings of the EMNLP'2014 Workshop on Language Technology for Closely Related Languages and Language Variants*, Doha (Qatar), October 2014. Doha, 2014. P. 76–84.
11. The Lehmann-Rosenblatt test applied for determination of statistical parameters of Charles Dickens's authorial style / I. Khomytska, V. Teslyuk, K. Prysyzhnyk, N. Hrytsiv. *CSIT-2021* : 2021 IEEE 16th International Conference on Computer Sciences and Information Technologies, Lviv (Ukraine), September 22–25, 2021. Lviv, 2021. P. 64–67.
12. *The Routledge Handbook of Translation and Cognition* / F. Alves, A. Lykke Jakobsen (eds.). London, 2020. 584 p.
13. Winograd T., Flores F. *Understanding Computers and Cognition*. Norwood, N.J. : Ablex Publishers, 1986. 207 p.

References:

1. Bekhta, I., Hrytsiv, N. (2021). Computational Linguistics Tools in Mapping Emotional Dislocation of Translated Fiction. *Proceedings of the 5th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems “COLINS-2021”* (Kharkiv (Ukraine), April 22–23, 2021). Retrieved from: <http://ceur-ws.org/Vol-2870/paper51.pdf> [in English].
2. Bruner, J. (1990). Acts of meaning. Cambridge, MA: Harvard University Press, 181 p. [in English].
3. Hertz, J., Krogh, A., Palmer, R. (1991). Introduction to the Theory of Neural Computation. Redwood City, CA: Addison-Wesley, 350 p. [in English].
4. Hrytsiv, N., Kulchytsky, I., Rohach, O. (2020). Quantitative Comparative Analysis in Parallel Translation Corpus: building author's and translator's statistical profiles (a case study of Lucy Maud Montgomery). 2020 IEEE 15th International Conference on Computer Sciences and Information Technologies “CSIT-2020” (Zbarazh, Ukraine, September 23–26, 2020). Zbarazh, pp. 255–258 [in English].

5. Hrytsiv, N., Kulyna, O., Zakala, C. (2021a). English-Ukrainian aviation terminology: compiling bilingual digital dictionary. 2021 IEEE 16th International Conference on Computer Sciences and Information Technologies “CSIT-2021” (Lviv, Ukraine, September 22–25, 2021). Lviv, pp. 5–8 [in English].
6. Hrytsiv, N., Shestakevych, T., Shyyka, J. (2021b). Corpus technologies in translation studies: fiction as document. *MoML&T&DS-2021: 3rd International Workshop on Modern Machine Learning Technologies and Data Science* (Lviv, Shatsk, Ukraine, June 5–6, 2021). Retrieved from: <http://ceur-ws.org/Vol-2917/paper28.pdf> [in English].
7. Levchenko, O., Dilai, M. (2019). Attitudes Toward Feminism in Ukraine: A Sentiment Analysis of Tweets. *Advances in Intelligent Systems and Computing III: Selected papers from the International Conference on Computer Science and Information Technologies “CSIT-2018”* (Lviv, Ukraine, September 11–14, 2018) / N. Shakhovska, M. Medykovsky (eds.). Cham, Switzerland: Springer Nature, pp. 119–131 [in English].
8. Muñoz Martín, M. (2010). On paradigms and cognitive translatology. *Translation and cognition* / G. Shreve, E. Angelone (eds.). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, pp. 169–187 [in English].
9. Noh, Eun-Ju (1998). The Semantics and Pragmatics of Metarepresentation in English: A Relevance-Theoretic Approach. London, 314 p. Retrieved from: <https://core.ac.uk/download/pdf/1882973.pdf> [in English].
10. Popović, M., Ljubešić, N. (2014). Exploring cross-language statistical machine translation for closely related South Slavic languages. *Proceedings of the EMNLP’2014 Workshop on Language Technology for Closely Related Languages and Language Variants* (Doha, Qatar, October 2014). Doha, pp. 76–84 [in English].
11. Khomytska, I., Teslyuk, V., Prysyzhnyk, K., Hrytsiv, N. (2021). The Lehmann-Rosenblatt test applied for determination of statistical parameters of Charles Dickens’s authorial style. 2021 IEEE 16th International Conference on Computer Sciences and Information Technologies “CSIT-2021” (Lviv, Ukraine, September 22–25, 2021). Lviv, pp. 64–67 [in English].
12. Alves, F., Lykke Jakobsen, A. (eds.) (2020). *The Routledge Handbook of Translation and Cognition*. London, 584 p. [in English].
13. Winograd, T., Flores, F. (1986). *Understanding Computers and Cognition*. Norwood, N.J.: Ablex Publishers, 207 p. [in English].

Стаття надійшла до редакції 12.07.2022
The article was received 12 July 2022

UDC 811.111+811.161.2'25

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2022-90-8>

PECULIARITIES OF APOSIOPESIS AND PARCELLING TRANSLATION IN S. KING'S NOVELS

Ivanchenko Maria Yuriyivna,

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Foreign Languages and Translation Studies
Lviv State University of Life Safety
ivanchenkomaria05@gmail.com
orcid.org/0000-0001-7363-4600*

Barnych Ivanna Ivanivna

*Lecturer at the Department of Foreign Languages
and Translation Studies
Lviv State University of Life Safety
bariwa@i.ua
orcid.org/0000-0002-0747-7202*

Purpose. The purpose of the article is to analyze the ways of reproducing in the Ukrainian language such figures of expressive syntax as apposition and parcelling in S. King's novels "Dreamcatcher" and "The Dead Zone".

Methods. The scientific article used methods of comparative, translational and contextual analysis. Stylistic units to be analyzed were selected by the whole selection.

Results. In his work, S. King often takes up to such figures of expressive syntax as apposition, which often consists in the omitting the last part of the sentence. The writer, thus, allows the reader to find the answer to the question, to guess the omitted information. Apposition helps the author to convey the character's thoughts, warnings and insecurities much better. With the help of this stylistic device, the feelings and emotions of the characters are accurately conveyed. The usage of silence in the context of the studied novels conveys an atmosphere of uncertainty and tension. Moreover, the apposition helps to set the right emphasis, point out the key points of the story, and thus realize the author's idea. Most often, the translator uses the method of literal translation to preserve the pragmatic effect on the reader and to convey both informational and emotional aspects of meaning without any loss. Deliberate division of the connected text into several intonation and punctuation independent segments is called parcelling. In S. King's works, parcelling is used to create an atmosphere of fear and tension. It allows the reader to focus on the characters' emotions, their thoughts, doubts and fears. The use of this syntactic tool helps to form in the reader's mind a vivid image of the novel's hero. Parcelling is often used to imitate the living language of a character. It is the most successful way to express the thoughts and emotions of the hero. The translator took up to such techniques as combining the two components of parcelling into one complex sentence, omitting the word with its subsequent compensation, addition and literal translation.

Conclusions. The analysis showed that in most cases the reproduction of these figures of expressive syntax is carried out by literal translation (63%). In addition, the translator used such transformations as omission (19%), addition (12%) and compensation (6%).

Key words: expressive syntax, pragmatic effect, image, recipient, author's idea.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АПОЗИОПЕЗИ ТА ПАРЦЕЛЯЦІЇ У ТВОРАХ С. КІНГА

Іванченко Марія Юріївна,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов та перекладознавства
Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності
ivanchenkomaria05@gmail.com
orcid.org/0000-0001-7363-4600

Барнич Іванна Іванівна,

викладач кафедри іноземних мов
та перекладознавства
Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності
bariwa@i.ua
orcid.org/0000-0002-0747-7202

Мета. Метою статті є аналіз способів відтворення українською мовою таких фігур стилістичного синтаксису, як апозиопеза та парцеляція, у творах С. Кінга «Ловець снів» та «Мертва зона».

Методи дослідження. У науковій статті використовувалися методи порівняльного, транслатологічного та контекстуального аналізу. Шляхом суцільної вибірки виділені стилістичні одиниці, що підлягали аналізу.

Результати. У своїй творчості С. Кінг досить часто вдається до таких фігур експресивного синтаксису, як апозиопеза, що найчастіше полягає в замовчуванні останньої частина речення. Письменник, таким чином, дозволяє читачеві самому знайти відповідь на питання, домислити опущену інформацію. Апозиопеза допомагає автору краще передати хід думок персонажа, його застороги та невпевненість. За допомогою цього стилістичного прийому точно передаються почуття та емоції персонажів. Прийом замовчування у контексті досліджуваних романів передає атмосферу невизначеності та напруги. Більше того, апозиопеза допомагає поставити правильний акцент, вказати на ключові моменти розповіді і таким чином реалізувати авторський задум. Найчастіше перекладач використовує метод дослівного перекладу для збереження прагматичного ефекту на читача та задля передачі як інформаційного, так і емоційного аспектів значення без будь-яких втрат. Навмисне розчленування пов'язаного тексту на кілька інтонаційно та пунктуаційно самостійних відрізків має назву «парцеляція». У творчості С. Кінга парцеляція використовується для створення атмосфери страху та напруги. Вона дозволяє акцентувати увагу читача на емоціях персонажів, їхніх думках, сумнівах та пересторогах. Використання цього синтаксичного засобу допомагає формувати у свідомості читача яскравий образ героя роману. Часто парцеляція використовується для імітації живої мови персонажа. Вона є найбільш вдалим способом вираження думок та емоцій героя. Перекладач вдається до таких прийомів, як об'єднання двох компонентів парцеляції в одне складносурядне речення, опущення слова з його подальшою компенсацією, додавання та дослівний переклад.

Висновки. Проведений аналіз показав, що в більшості випадків відтворення згаданих фігур експресивного синтаксису здійснюється шляхом дослівного перекладу (63%). Крім того, перекладачем використовувалися такі трансформації, як опущення (19%), додавання (12%) та компенсація (6%).

Ключові слова: експресивний синтаксис, прагматичний ефект, образ, реципієнт, авторський задум.

Introduction. Today, an important task of modern linguistics is the study of linguistic aspects of different languages speakers' social interaction, which is called "translation". Recently, the role of literary texts translation has increased, which, in its turn, requires the accumulation of the scientific knowledge potential to ensure high-quality reproduction of the original source.

Artistic translation is in the focus of many modern scholars. Various aspects have attracted the attention of researchers, in particular the grammatical level translation transformations

are analyzed by A.V. Shyshko and G.A. Lukanska based on Somerset Maugham's novel "The Painted Veil" (Шишко, Луканська, 2019), S. A. Ostapenko and K. O. Sherstyuk in Ukrainian translations of G. Wells' novel "The time Machine" (Остапенко, Шерстюк, 2018), A.V. Krasulya and V.P. Miklashuk on the material of S. Collins' trilogy "The Hunger Games" (Красуля, Миклашук, 2020). The regularities and peculiarities of the grammatical transformations application in the process of translating the S. King's novel "Insomnia" are analyzed in A. Yarovenko and A. Boldyreva scientific research (Яровенко, Болдирева, 2021). The linguo-communicative potential of grammatical translation transformations on the example of the Ukrainian interpretation of S. King's novel "Under the Dome" is determined by N.V. Romanenko and T.M. Golovatyuk (Романенко, Головатюк, 2018).

The relevance of the study is that the translation of fiction involves not only overcoming the differences in the grammatical structure of two unrelated languages – Ukrainian and English, but also adequate reproduction of the author's style.

The purpose of scientific research is to identify the peculiarities of expressive syntax grammatical constructions reproduction in the translating process of an English fiction into Ukrainian on the material of Stephen King's novels "Dreamcatcher" and "The Dead Zone".

To achieve this goal, the following types of analysis were applied: comparative, translational and contextual. The actual material is pointed out by complete selection.

Translation of aposiopesis in S. King's novels.

One of the most common figures of expressive syntax is aposiopesis or silence. A.S. Popovich defines it as a conscious incomplete sentence, unspoken. The last part of a sentence is often rejected or omitted. This is done in order to exert emotional influence on the recipient to force him to guess the missing information (Попович, 2017: 145). S. King uses this method of expressive syntax quite often.

But love! Love is like...is like... like a scream! (The Dead Zone, 2016: 57).

Але ж кохання це як... як крик! (Мертва зона, 2017: 59).

The use of the silence technique in the proposed example is due to the context. The character is in a state of great excitement and was immediately able to choose the right words to express his thoughts and feelings. Aposiopesis helps to make the story closer to reality. Therefore, the task of the translator is to preserve both the informative component of this passage and the very means of expression. However, we can observe an incomplete transfer of the available syntactic means in the translated text. Omitting the phrase *is like* significantly reduced the emotional potential of the expression. The recipient of the translated text has less influence, which inevitably leads to the loss of the pragmatic aspect of the author's intention.

She was suddenly frightened. The clothes he wore were clean and his hair was neatly combed, but there was something in his face, something... (The Dead Zone, 2016: 87).

Раптом їй стало страшно. Його одяг був чистим, волосся акуратно причесане, але з обличчям його було щось не так, щось... (Мертва зона, 2017: 93).

In this case the author intentionally uses the silence technique. With the help of this stylistic device, the girl's feelings and emotions are accurately conveyed. She is embarrassed, does not understand what scared her so much? What trait of the interlocutor caused a sharp and incomprehensible horror in her soul? The writer allows the reader to find the answer to this question. In translation, the aposiopesis is preserved unchanged (literal translation), which, in our opinion, is quite relevant in the context. In the translated version, the atmosphere is tense, the reader has a feeling of anxiety and fear. Accordingly, the pragmatic task is realized without losses.

But the wind doesn't scratch at doors...and whine to be let in (Dreamcatcher, 2011: 13).

Але вітер не шкребеться в двері і не скавулить, щоб його впустили. (Ловець снів, 2016: 11).

In this case, the method of silence was used by S. King to emphasize the main hero's thoughts. He tries to calm himself down, believing that the sounds coming from outside are just the wind. But then he hears a whimper and realizes that a wild wolf is roaming near his house, a dangerous animal that is quite

capable of killing him. Aposiopesis helps the writer to better convey the character's thoughts, doubts and fears (Сар, 2017: 35). In the translated text, however, this figure of stylistic syntax is omitted, which we consider a disadvantage of the proposed version of the translation, as it neutralizes the desired effect. The emphasis on the word *whine* is lost. Accordingly, the pragmatic effect is not fully realized.

Then the clouds grow thicker, and the moon disappears ... yet it is there; the tides twenty miles out of Tarker's Mills feel its pull and so, closer to home, does the beast (Dreamcatcher, 2011: 88).

Потім хмари густішають, і місяць зникає... Але він є; припливи за 20 миль від млинів Таркера відчують її тягу так само, як і звір поруч із будинком (Ловець снів, 2016: 87).

The silence method in this example conveys an atmosphere of fear and tension. Although the danger seems to disappear with the moon, it is still close. In the translated text, this technique is preserved literally, which, in our opinion, is due to the context. Literal translation helps to preserve the author's intention, realize the pragmatic effect and avoid losses in the translated text.

He waits, waits... and as the wolf lunges again, he fires (Dreamcatcher, 2011: 126).

Він чекає, чекає... І коли вовк знову кидається в атаку, він стріляє. (Ловець снів, 2016: 124).

The silence this time is due to the context. This figure of expressive syntax conveys a sharp change of action from static expectation to a sharp shot. Thus, a vivid picture is created in the reader's imagination. The recipient feels a sense of excitement and tension. Aposiopesis helps to put the right emphasis, to indicate the moment of a sharp change in the situation. This is the author's idea. We believe that the literal translation of this expressive tool in the context is the most appropriate, as it allows you to convey both informational and emotional aspects of meaning without any loss. In addition, the proposed version of the translation implements the original pragmatic task.

Translation of parcelling in S. King's novels.

Next, we turn to the technique of parcelling, which is also often used in S. King's novels "The Dead Zone" and "Dreamcatcher". Parcelling is a special construction of expressive syntax, the use of which supposes the deliberate division of the connected text into several intonation and punctuation independent segments (Попович, 2017: 149). In S. King's novels, parcelling is used to create an atmosphere of fear and tension. It allows the reader to focus on the characters' emotions, their thoughts, doubts and fears (Сазонова, 2014: 263).

Stupendous, of course. But impersonal. Merciless. Untouchable (Dreamcatcher, 2011: 213).

Дивний, звісно. Але неупереджений. Безжальний. Недоторканий (Ловець снів, 2016: 213).

The presented passage is a striking example of the parcelling use as a means of expressive syntax. The author deliberately separates homogeneous members from each other. In this context, it is a characteristic of the character. Parcelling allows reader to emphasize each of these qualities. A vivid image of the hero appears in the reader's mind. At the same time, it is emphasized that these qualities are equally important (Сар, 2017: 40). In this case, the translator saved the technique used by the author in the text of the translation unchanged. We believe that in the current context, the literal translation is the best, because it allows you to save the author's idea and most accurately reflect them in the translated text.

Many of them would never see the dawn. Or the sun (The Dead Zone, 2016: 187).

Багато хто вже не побачив би світанку. Або сонце (Мертва зона, 2017: 185).

In this example, the use of parcelling is contextual. The speaker highlights the word *sun* with this technique. So he shows how important it is for him to see the sun, live under its rays, meet the dawn. At the same time, the plot conveys the feelings of fear and anxiety of the hero, because he describes a situation in which many people could die. In the text of the translation, the parcelling is preserved in its entirety, which we consider to be the most acceptable option in the context. The text of the translation retains all the accents, the pragmatic task is fully implemented.

Gracie. Stop it from happening again. It mustn't. Go on forever. Time after time. The blood. The murder (The Dead Zone, 2016: 203).

Грейс, прошу. Зупиніть це. Це не має тривати. Вічно. Раз за разом. Кров. Вбивство (Мертва зона, 2017: 193).

Here the parcelling is used to imitate the living language of the character. It is the most successful way to express the hero's thoughts and emotions. He is clearly in a state of confusion and fear, his thoughts are intricately and interrupted. It is the parcelling as a figure of stylistic syntax this time that reflects the described state of the speaker (Попович, 2017: 149). The translator tried to preserve this expressive means of language in the translated text. However, some transformations need to be noted. First of all, addition of a word *прошу* in Ukrainian variant. In our opinion, the reception was determined by the context. The addition made the expression even more emotional. In addition, the translator combined the parts *it mustn't* and *go on*. Thus, the word *forever* (*вічно*) is emphasized in the translated text more. We believe that all the transformations used were appropriate and helped to realize the pragmatic task without losses.

It rang again. And again. Trembling, she got up. Went to the phone. And lifted the receiver (Dreamcatcher, 2011: 254).

Дзвінок, а потім ще один. Вона встала. Підійшла до телефону. І тремтячими руками підняла слухавку (Ловець снів, 2016: 253).

In this example, the method of parcelling was also used. This figure reflects the emotional state of the hero. She is in a state of fear, so the ringing, beeps and her own actions she perceives only separately, intermittently. It should be noted that the translator kept the parcelling to create the necessary action on the reader, but made some changes. First of all, it is the combination of the first two components of parcelling into one complex sentence. Also the omitting the word *trembling* in the second sentence with its subsequent compensation in the last part. We believe that the transformations used were relevant and made the translation text adequate to the original text.

Conclusions. Thus, in his novels “Dreamcatcher” and “EpyDead Zone” S. King uses such figures of expressive syntax as aposiopesis and parcelling. The mentioned syntactic figures are used in order to exert the necessary influence on the recipient, to cause him feelings of fear and anxiety. In addition, these techniques express the thoughts, feelings and emotional state of the characters, as well as simulate living language. The main task of the translator under such conditions is not only adequate reproduction of the author's style but also the achievement of a pragmatic effect on the Ukrainian-speaking recipient. The analysis showed that in most cases the reproduction of these figures of expressive syntax is carried out by literal translation (63%). The translator used such transformations as omission (19%), addition (12%) and compensation (6%) as well.

Література:

1. Кінг С. Ловець снів. Клуб сімейного дозвілля, 2016. 672 с.
2. Кінг С. Мертва зона. Клуб сімейного дозвілля, 2017. 544 с.
3. Красуля А.В., Миклашук В.П. Лексичні та граматичні трансформації у процесі перекладу художніх творів з англійської мови українською (на матеріалі трилогії Сюзанни Коллінз «Голодні ігри») : зб. наукових праць «Нова філологія». № 80, том 1. 2020. С. 299–305.
4. Остапенко С.А., Шерстюк К.О., Застосування граматичних трансформацій в українських перекладах роману Г. Веллса «Машина часу». *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство.* № 10. 2018. С. 82–85.
5. Романенко Н.В., Головатюк Т.М. Лінгвокомунікативний потенціал граматичних перекладацьких трансформацій (на прикладі української інтерпретації роману С. Кінга «Під куполом»). *Наукові записки національного університету «Острозька академія», серія «Філологія».* Вип. 4. 2018. С. 37–40.
6. Сазонова Я.Ю. Лінгвістичні схеми ініціації читача в англійських текстах оповідань жахів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна».* № 44. 2014. С. 261–265.
7. Стилїстика української мови : навчально-методичний посібник / упоряд. : А.С. Попович, Л.М. Марчук ; за ред. А.С. Попович. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. 172 с.

8. Шишко А.В., Луканська Г.А. Граматичні трансформації в художньому перекладі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. № 43, том 4. 2019. С. 125–128.
9. Яровенко Я., Болдирева А. Граматичні трансформації в процесі перекладу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 35, том 6. 2021. С. 193–2021.
10. King S. *The Dead Zone*. Random House, 2016. 530 p.
11. King S. *Dreamcatcher*. Hodder & Stoughton Publishing Division, 2011. 704 p.
12. Cap P. *The Language of Fear: Communicating Threat in Public Discourse*, Palgrave, Basingstoke. 2017. 217 p.

References:

1. KINH, S. (2016). *Lovets' sniv*. Klub simeynoho dozvillya, 672 p. [in Ukrainian].
2. KINH, S. (2017). *Mertva zona*. Klub simeynoho dozvillya, 544 p. [in Ukrainian].
3. Krasulya, A. V., Myklashchuk V.P. (2020). Leksychni ta hramatychni transformatsiyi u protsesi perekladu khudozhnikh tvoriv z anhliys'koyi movy ukrayins'koyu (na materialy trylohiyi Syuzanny Kollinz “Holodni ihry”) [Lexical and grammatical transformations in the process of translating fiction from English into Ukrainian (based on Suzanne Collins’ trilogy “The Hunger Games”)] : *zb. naukovykh prats “Nova filolohiya”*, № 80, том 1, 299-305. [in Ukrainian].
4. Ostapenko, S. A., Sherstyuk K. O., (2018). Zastosuvannya hramatychnykh transformatsiy v ukrayins'kykh perekladakh romanu H. Vellsa “Mashyna chasu” [Application of grammatical transformations in Ukrainian translations of G. Wells’ novel “The Time Machine”]. *Naukovyy visnyk Drohobys'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu im. I. Franka. Seriya “Filolohichni nauky”*. Movoznavstvo, № 10, 82-85. [in Ukrainian].
5. Popovych, A. S. (Ed.). (2017). *Stylistyka ukrayins'koyi movy: navchal'no-metodychnyy posibnyk*. Kam'yanets'-Podil's'kyy: Kamyanets'-Podil's'kyy natsional'nyy universytet imeni Ivana Ohiyenka, 2017. [in Ukrainian].
6. Romanenko, N. V., Holovatyuk T. M. (2018). Lihvokomunikatyvnyy potentsial hramatychnykh perekladats'kykh transformatsiy (na prykladi ukrayins'koyi interpretatsiyi romanu S. Kinga “Pid kupolom”) [Linguistic and communicative potential of grammatical translation transformations (on the example of the Ukrainian interpretation of S. King’s novel “Under the Dome”).] *Naukovi zapysky natsional'noho universytetu “Ostroz'ka akademiya”, seriya “Filolohiya”*, vyp. 4, 37-40. [in Ukrainian].
7. Sazonova, YA. YU. (2014). Lihvistychni skhemy initsiatsiyi chytacha v anhlovovnykh tekstakh opovidan' zhakhiv [Linguistic schemes of reader initiation in English-language horror stories texts]. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu “Ostroz'ka akademiya”*. Seriya “Filolohichna”, №44, 2014, 261-265. [in Ukrainian].
8. Shishko, A.V., Lukanskaya, G.A. (2019). Grammatical transformations in literary translation [Grammatical transformations in literary translation.]. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiya*, № 43, Volume 4, 125-128. [in Ukrainian].
9. Yarovenko, Y., Boldyreva, A. (2021). Hramatychni transformatsiyi v protsesi perekladu [Grammatical transformations in the translation process]. *Aktual'ni pytannya humanitarnykh nauk*. Vyp. 35, том 6, 2021. 193-2021. [in Ukrainian].
10. King, S. (2016). *The Dead Zone*. Random House, 530 p.
11. King, S. (2011). *Dreamcatcher*. Hodder & Stoughton Publishing Division, 704 p.
12. Cap, P. (2017). *The Language of Fear: Communicating Threat in Public Discourse*, Palgrave, Basingstoke, 2017 p.

Стаття надійшла до редакції 27.06.2022
The article was received 27 June 2022

3. Мова і засоби масової комунікації

3. Language and mass media

МЕДІАМАНІПУЛЯЦІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ ЛОКАЛЬНИХ ЗМІ)

Шульська Наталія Миколаївна,

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри соціальних комунікацій
Волинського національного університету
імені Лесі Українки
nat_sh@ukr.net
orcid.org/0000-0003-4703-1798*

Зінчук Руслана Степанівна,

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови
Волинського національного університету
імені Лесі Українки
zinchuk_@ukr.net
orcid.org/0000-0002-5432-7346*

Мета статті. Стаття присвячена дослідженню маніпулятивного контенту в медіа під час російсько-української війни на прикладі волинського інформаційного простору.

Методи дослідження. У статті використано такі наукові методи, як: *опрацювання джерел* (пошук інформації на тему маніпуляцій, фейковості у ЗМІ, а також інформаційних воєн); *описовий* (опис типових ознак фейкових новин, їхньої специфіки та структури); *аналіз* (проектний аналіз українського інформаційного простору на наявність маніпулятивних вкидів).

Результати. У розвідці докладно проаналізовано найбільш популярні фейкові новини пропагандистського характеру, що з'явилися у волинських медіа із початком повномасштабного вторгнення Росії (від 24 лютого 2022 р.). Фактичний медійний матеріал дібрано способом суцільного обстеження локального, зокрема волинського, інфопростору в умовах війни, а також використано маніпулятивний контент, який спростовують такі сайти й антифейкові проекти, як «StopFake», «Брехунець», «Нота-Єнота», «Детектор медіа», «Інститут масової інформації» тощо. Указано на стильові, текстові і формальні особливості фальшивих повідомлень, а також основні способи їхнього спростування.

Висновки. У представленій розвідці запропоновано покрокові рекомендації для боротьби з неправдивими новинами у ЗМІ, а також зацентровано увагу, якими базовими знаннями необхідно володіти, аби протидіяти фейкам та бути інформаційно грамотним в умовах воєнного стану в Україні.

Ключові слова: фейк, дезінформація, спростування.

MEDIA MANIPULATIONS IN THE CONDITIONS OF RUSSIAN-UKRAINIAN WAR (CASE STUDY OF LOCAL MASS MEDIA)

Shulska Nataliia Mykolaivna,

PhD in Philology,

*Associate Professor at the Department
of Social Communications*

Lesya Ukrainka Volyn National University

nat_sh@ukr.net

orcid.org/0000-0003-4703-1798

Zinchuk Ruslana Stepanivna,

PhD in Philology,

*Associate Professor at the Department
of Ukrainian Language*

Lesya Ukrainka Volyn National University

zinchuk_@ukr.net

orcid.org/0000-0002-5432-7346

Purpose. The article deals with the study of manipulative content in the media in the conditions of the Russian-Ukrainian war using the example of the Volyn information space. It has been observed that the main purpose of Russian propaganda is to put us in a state of panic, to make us scared and disoriented and think of running away or surrendering to the enemy as soon as possible, wasting time sending such messages instead of actually helping the army and our country. It was noted that nowadays the main source of spreading manipulative content is primarily social networks, in particular various groups, chats, communities, unofficial Telegram channels, etc. Today, in the conditions of a full-scale Russian-Ukrainian war, it is important to be able to detect and refute all kinds of manipulations, because being armed on the information front means knowing fakes by sight. It is important to define the main markers of disinformation, typical signs of hostile fakes, to be able to think critically and be media literate. Among the main signs of manipulative messages, the following are differentiated: incomplete / inaccurate information; coverage of the event is one-sided; there are not enough arguments, but a lot of clichés, labels, stereotyped judgments; excessive emotionality and lack of references to sources; intimidation; unknown or biased experts; presentation of facts together with assessments or lack of the former.

Methods: processing of sources, descriptive analysis.

Results. The research analyzed in detail the most popular fake news of a propaganda nature that appeared in the Volyn media with the beginning of the full-scale invasion of Russia (from February 24, 2022). Stylistic, textual and formal features of false messages are indicated, as well as the main ways of refuting them. The actual media material was selected by means of a continuous survey of the local, in particular, Volyn information space in the conditions of war, and manipulative content was also used, which is refuted by such sites and anti-fake projects as “StopFake”, “Brekhunets/Fibber”, “NotaYenota”, “Detector Media”, “Institute of Mass Information” etc.

Conclusions. The presented article offers step-by-step recommendations for combating fake news in the mass media, and also tells about basic knowledge you need to have in order to counter fakes and be information literate in the conditions of martial law in Ukraine.

Key words: fake, misinformation, rebuttal.

1. Вступ

Відомо, що ХХІ століття – рушій розвитку активної комунікації між людьми. Ми живемо в еру «швидких повідомлень», коли обмін будь-якими даними між комунікантами займає всього декілька секунд. Нині людям не потрібно чекати цілий тиждень, щоб отримати актуальну інформацію: досить лише розблокувати смартфон або увімкнути комп'ютер. Такі зміни значно вплинули на сферу засобів масової комунікації, адже тепер новини продукують і поширюють із колосальною швидкістю. Це дає змогу працівникам медіасфери швидко створювати й поширювати інформацію, забезпечувати оперативними повідомленнями окрему групу

людей або ж населення цілої країни. Швидкий обмін інформацією – дуже корисна річ у наш час, проте її використовують також і з негативною метою, адже інколи буває важко визначити якість та правдивість таких новин. Також не всі вміють це робити, а контролювати обмін інформацією просто неможливо.

ЗМІ як важливий соціальний інститут істотно впливають на політичні процеси у суспільстві. Конституційно закріплена свобода слова, скасування цензури дають можливість журналістам всебічно висвітлювати важливі події та явища. Однак свобода слова у засобах масової інформації не означає всездозволеність та безвідповідальність. Надто вільна поведінка з інформацією може мати негативні соціальні наслідки, деформувати політичну, соціальну, економічну, культурну орієнтацію як суспільства, так і окремого громадянина.

Новим способом ведення протистояння без зброї нині є інформаційна війна. Її головне завдання – знищення людей не як фізичної сили, а як соціуму. Так, переваги прогресу людство почало використовувати з негативною ціллю – веденням інформаційних воєн, тобто поданням інформації для громадськості з метою подальшого формування в неї потрібних думок, настроїв та вичерпної системи поглядів щодо окремих питань, подій чи людей на користь організатора конкретної інформаційної чи пропагандистської кампанії. Головне завдання цього – маніпулювання масами, тобто внесення у ворожу свідомість потрібних ідей та поглядів, дезорієнтація та дезінформація читацької аудиторії, залякування власного народу образом ворога та створення страху супротивника своєю могутністю.

Оперативність проведення інформаційної кампанії – запорука успішності інформаційної війни, оскільки вона вплине на здатність ворога швидко та оперативно ухвалювати рішення, реагувати на ситуації та вести війну на реальному полі бою. Правильна інформаційна кампанія проти ворога призведе до ухвалення ним хибних рішень і забезпечить недосягнення запланованих завдань. Серед різновидів ведення інформаційних воєн виокремлюємо такі, як поширення маніпулятивної пропаганди або фейкової інформації задля деморалізації населення чи військових. На нашу думку, це найефективніший метод досягнення поставленої мети, адже основні цілі під час інформаційних кампаній – саме населення та військові групування ворога.

Зрозуміло, що коли ворогу не вдається виконати бажане, то він починає «воювати» на інформаційному фронті фальшивими «вкидами» – фейками й маніпуляціями. Це основна мета російської пропаганди, що спрямована на те, щоб увести українців у стан паніки, зробити так, аби ми були налякані й дезорієнтовані та думали про те, щоб швидше втекти або здатися, витрачали час на пересилання подібних повідомлень замість реальної допомоги війську та своїй країні. Нині в умовах повномасштабної російсько-української війни важливо вміти виявляти і спростовувати медіаманіпуляції, адже бути озброєним на інформаційному фронті – це знати фейки в обличчя.

У цьому вбачаємо актуальність теми нашого дослідження. Важливість наукової розвідки підтверджена ще й тим, що у зв'язку із сучасними подіями гостро постає необхідність аналізу локального медіапростору на наявність фейкових повідомлень і неправдивих новин, які продують засоби російської пропаганди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різного роду маніпуляції у засобах масової інформації, а також фейкові новини як важливий інструмент інформаційної війни спорадично ставали об'єктом аналізу передовсім медіаекспертів, зрідка – науковців і практиків. Зокрема, Р. Герасименко досліджує фактчекінг для журналістів і специфіку перевіряння інформаційних «вкидів» на професійність (Герасименко, 2016); верифікацію роботи із соцмережами вивчає О. Голуб (Голуб, 2016); В. Ейсмут радить, як професійно відрізнити брехню від правди (Ейсмут, 2016); про важливість дотримання професійних стандартів журналістики зауважує І. Куляс (Куляс, 2014) тощо. Окремо темі фейків як різновиду маніпуляцій у ЗМІ присвячені журналістикознавчі праці таких дослідників: Н. Горбань (Горбань, 2015), І. Мудрої (Мудра, 2016),

М. Прокопенко (Прокопенко, 2014), О. Саприкіна (Саприкін, 2016), І. Пуцяти (Пуцята, 2020) та ін., а також наша публікація про фейк як елемент інформаційної війни (Шульська, Возняк, 2022). У парадигмі деструктивного впливу РФ на свідомість молоді розглядає соціальні мережі Р. Черниш (Черниш, 2015).

Після повномасштабного вторгнення країни-агресора з'явилися поради від Міністерства цифрової трансформації про те, як боротися з російською пропагандою в Інтернеті; наприклад, 10 порад, як не стати жертвою дезінформації в умовах війни від Державної служби надзвичайних ситуацій. Про те, як ідентифікувати неправдиву інформацію й не поширювати її, інформує також Центр протидії дезінформації при РНБО України. Упродовж воєнного часу, який уже п'ятий місяць діє в Україні, негативний маніпулятивний контент, який вкидає у вітчизняний простір російська сторона, виявляють і спростовують такі медійні сайти й антифейкові проекти, як «StopFake», «Брехунець», «НотаЄнота», «Детектор медіа» та «Інститут масової інформації». Локальний антифейковий проєкт «Брехунець» покликаний боротися з дезінформацією у Волинській та Рівненській областях. Із початком війни на сайті «Детектор медіа» стартував подкаст зі специфічною назвою «Русский фейк, іді на...». Творці цього інформаційного ресурсу не лише готують підбірки спростувань фейків, а й розповідають про те, як самостійно навчитися розрізняти маніпулювання, шахрайство, дезінформацію. Проте дотепер відсутні комплексні окремі наукові розвідки, у яких би розглядали детально маніпулятивний контент у локальних, зокрема волинських медіа.

Мета статті – дослідити медіаманіпуляції в умовах російсько-української війни на прикладі волинського інформаційного простору, зокрема указати на мовностилістичні особливості фейкових повідомлень пропагандистського характеру, що з'явилися у волинських ЗМІ із початком повномасштабного вторгнення Росії; з'ясувати їхню текстову структуру й емоційний компонент, виявити основні способи спростування неправдивої інформації; запропонувати покрокові рекомендації для боротьби з фальшивими новинами у ЗМІ, а також вказати на фактчекінгові знання, якими необхідно володіти, аби протидіяти фейкам та бути інформаційно грамотним в умовах воєнного стану.

2. Фейкові новини як засіб медіаманіпуляцій в умовах російсько-української війни

Із запровадженням в Україні воєнного стану вітчизняний інформаційний простір заповнили фейкові новини пропагандистського характеру, які намагаються сіяти дезінформацію серед населення. Неправдиву інформацію здебільшого видають за реальну новину. Часто фейки поширюють не лише у соціальних мережах, але і в традиційних ЗМІ.

Російські засоби пропаганди дуже активно поширюють маніпулятивні новини на різні теми, але здебільшого вони стосуються українських військових та наших переселенців із територій, де ведуться активні бойові дії. Кремлівські ЗМІ у своїх текстах намагаються виставити Збройні сили України в негативному світлі та дискредитувати їх в очах громадськості. Якщо ж сприймати інформацію критично й перевіряти дані в офіційних джерелах, то абсолютно нескладно зрозуміти, що ці текстові матеріали неправдиві й виявляють риси російської пропаганди.

2.1. Типові ознаки маніпулятивних повідомлень ворога

Медіаманіпуляція – вид психологічного впливу, що здійснюють через пресу (газети, журнали, книги), радіо, телебачення, Інтернет, кінематограф, рекламні щити тощо, та призводить до пробудження в об'єкта впливу намірів, які змінюють його бажання, настрої, поведінку й погляди. Нині основне джерело поширення маніпулятивного контенту – це передовсім соціальні мережі, зокрема різні групи, чати, спільноти, телеграм-канали та ін. Фейком називають брехливу інформацію, яку намагаються видати за реальну правдиву новину.

Серед типових формальних ознак ворожих фейків фіксуємо передовсім такі як: простота та зрозумілість (зазвичай інформація максимально проста); апеляція до емоцій реципієнтів через лексеми-маркери «увага», «шок», «сенсація», «важлива інформація», «дуже важливо»

тощо. У такого роду повідомленнях зовсім відсутня інформація на джерела їхньої появи. Основна мета фейкових новин рашистів – сіяти паніку серед українського населення, нагнітати, залякувати. Такі текстівки зазвичай мають нетипову форму, істеричний та емоційний тон висловлення. Джерело подібної інформації – так званий «ексклюзив від друзів, родичів у прокуратурі, поліції, військкоматі, «джерело у вищих колах» тощо. Канал поширення переважно теж невідомий, зазвичай це «сарафанне радіо». Перш ніж розмістити будь-яку інформацію у соціальних мережах або переслати її в приватних повідомленнях, варто спробувати зрозуміти, якого результату ми цим досягнемо. Повинні завжди насторожувати ті повідомлення, що містять заклики на зразок: «це нікому не кажуть», «нас зрадили», «це точно правда» і подібні.

2.2. Фейки, пов'язані з війною, в інформаційному просторі Волині

Крім загальнонаціональних фейків, орієнтованих на масового читача, що намагаються дезінформувати населення всієї країни, багато неправдивих «вкидів» є й у регіональному медіапросторі. Так, за невеликий проміжок часу можна відшукати чималу кількість таких новин у різних засобах масової комунікації: фейсбуці, телеграмі та навіть на новинних сайтах. Здебільшого вони стосуються теми повномасштабної війни, яка розпочалася 24 лютого 2022 року.

У перші тижні війни з різних джерел у вайберівські групи, чати, телеграм-канали почали надходити повідомлення про нібито літаки з «російським десантом», «ДРГ», «зброю в релігійних спорудах». Проте, як виявилось згодом, ця інформація не підтвердилася, але все ж вона встигла поширитися між населенням Волині, а декого навіть увести в панічний стан. Популярним також став відомий фейк про кров, що нібито поранених хлопців із Києва привезли до військового шпиталю в Луцьку. У фальшивому повідомленні закликали, що «*потрібно багато крові, особливо групи IV Rh*

(-)». Згодом у пресслужбі поліції Волині цю інформацію спростували, як і у станції переливання крові, куди телефонували небайдужі лучани, аби допомогти.

Застосовуючи аспекти критичного мислення, вказуємо на виразні ознаки фейковості в популярному повідомленні, яке поширювали з великою активністю. По-перше, це звернення до емоцій через вербальні маркери «*увага*», «*це важливо*», «*крові потрібно багато*». Присутній уже відомий заклик для новин такого типу «*киньте це всім, в усі можливі групи*». Свідченням маніпуляцій є низька мовна культура подібного роду повідомлень: відсутність елементарних правил орфографії, порушення мовностилістичних норм тощо. Специфіка ворожих фейків, як уже зазначали вище, – це псевдоконкретика й нетипова форма представлення текстового складника. Зокрема, у фейкових новинах часто бачимо різномірний шрифт, нагромодження знаків оклику чи запитань, їхнє неправильне використання.

Фейк про кров став чи не найпопулярнішим, бо його поширювали щоразу по-новому, не лише на Волині, але і в інших регіонах України. Мета такої ворожої пропаганди зрозуміла – не лише посіяти паніку про те, що є багато поранених з української сторони, але й дезорієнтувати роботу відповідних служб. Корисним із цього приводу є пояснення фахівців, адже звернення до експертів повинне бути одним із першочергових завдань під час перевіряння такої інформації: «Термінові і гострої потреби крові у зв'язку із нестачею певної групи та резусу не буває ніколи».

У перші дні повномасштабного вторгнення поширювали фейк про нібито «*волонтерські дрони*» над Волинською областю, хоча в поліції стверджували, що на Волині в умовах воєнного часу заборонили всі приватні літальні апарати. Прикладом неправдивої інформації також були повідомлення про так звані «*навчальні сирени*», хоча дуже швидко цю інформацію теж спростували. Користувачі соціальних мереж поширювали фейкову новину про те, що потрібно негайно демонтувати всі супутникові антени, встановлені на дахах будинків, адже нібито через них російські загарбники незаконним шляхом отримують інформацію, а в Києві ширилася новина, що такі антени слугували цілевказівниками для літаків. Пресслужба СБУ у Волинській області знову ж спростувала цю інформацію.

Неправдивим стало і повідомлення про «крилату ракету», яка начебто летить у напрямку Волинської області. Цей меседж ширився у різних телеграм-каналах, які публікують непереверені та непідтверджені в офіційних джерелах дані, дотримуючись у такий спосіб принципу оперативності в медійних текстах, водночас забуваючи про один із найважливіших професійних стандартів журналіста під час війни – достовірність. Інформація з'явилася під час повітряної тривоги, проте коли вона закінчилася, ці повідомлення видалили, але свою «місію» вони встигли виконати: привернути увагу читачів до телеграм-каналу і створити в ньому активність.

Найактуальнішою темою фейкових новин на регіональному рівні є залучення Білорусі у війну та її напад на Захід України. Велику загрозу становлять постійні військові навчання, які проводить країна-сусідка біля кордону з Волинською та Рівненською областями. Особливо ситуація загострюється під час повітряних тривог, а телеграм-канал «Беларускі гаюн» публікує інформацію про вильоти винищувачів і переміщення військової техніки. Автори новинного контенту намагаються отримати максимум користі для себе із ситуації з Білоруссю, тому створили навіть телеграм-канал «Чи Білорусь напала на Україну?».

На початку березня вся Волинь була наполохана тим, що нібито в Україну в західному напрямку рухається група білоруських диверсантів. Текстове оформлення цього фейку мало аналогічні мовностильові маркери «увага», «оперативна інформація», «терміново», «поширте в усі групи», «звертайтесь у поліцію», нагромадження окличних конструкцій тощо. А далі був поданий список нібито всіх «диверсантів». Згодом СБУ повідомила, що інформація не відповідає дійсності, оскільки більшість затриманих диверсантів – це громадяни України, лише один серед них із Білорусі.

У полі зору користувачів соцмереж перебував також фейк про 45 дітей, батьків яких убито і яких просили всиновити, хоча розуміємо, що юридично в умовах воєнного стану цей процес неможливий. Масово ділилися неправдивою інформацією про нібито прослуховування телефонів, вимикання геолокації, про підозрілі автомобілі, пасажири яких розпитують про військові частини; про масові ракетні обстріли зі сторони Білорусі тощо. Таких фейкових новин у перші тижні війни було безліч, не поменшало їх і тепер – через кілька місяців воєнного стану в Україні.

Також темою для дезінформативних повідомлень у волинських групах фейсбуку та телеграму стали «вкиди» про державні чи банківські виплати українцям, так званий фішинг. У них ідеться, що держава виплачує громадянам України по три тисячі гривень: людям лише необхідно вибрати свій регіон проживання, і їм нараховують виплату. Дуже часто після таких фальшивих повідомлень іде посилання, за яким потрібно перейти. Воно веде на телеграм-канал, який у такий спосіб накопичує собі читачів, адже тема для людей є злободенною і велика кількість аудиторії соціальних мереж на це «ведеться».

Однак насправді всю правдиву інформацію про соціальні та одноразові виплати можна знайти на порталі «Дія». Часто такі грошові шахрайські схеми передбачають пройти опитування, як було із відомим фейком про нібито грошову допомогу громадянам України в рамках соціальної допомоги від ООН (для правдивості новини і привернення уваги був використаний навіть логотип «ТСН»). Подібні опитування мають від кількох до кількох десятків запитань, але в результаті питання стосуватимуться персональної інформації, де ви живете, з ким, який маєте дохід, який телефон тощо. Наприкінці нараховують відповідну суму (від 10 до 50 тис. грн) і просять ввести дані своєї картки: номер, CVV-код та термін дії. Людина навіть не усвідомлює, що, повністю надавши ці дані, дозволяє шахраям мати вільний доступ до своїх коштів.

Поширена тема маніпулятивних текстових новин – інформація про непідтверджені вибухи на певній території. Наприклад, наприкінці червня у соцмережах (особливо телеграм-каналах) поширювали фальшиві повідомлення, що ніби на території Волині пролунали вибухи. Натомість, в офіційному джерелі – Волинській військовій адміністрації – зауважили, що чутки про звуки вибухів на Волині не мають підтвердження.

3. Рекомендації щодо виявлення і спростування провокативних маніпуляцій і фейків у ЗМІ

Оскільки інформаційна війна між Україною та Російською Федерацією у самому розпалі, аудиторія потребує якісного інформаційного контенту. Це навіть не забаганка, а необхідність. Однак у будь-якому випадку необхідно бути пильним, критично мислити й перевіряти інформацію самотужки лише в офіційних і надійних джерелах. Саме тому Центр протидії дезінформації при Раді національної безпеки та оборони порекомендував українцям спеціальний фактчекінговий бот у телеграмі, що має назву «ПЕРЕВІРКА». Він допоможе перевірити на істинність будь-яку інформацію із соціальних мереж та електронних ресурсів (зокрема, й новинних, адже навіть журналісти подекуди помиляються). Працює чат-бот дуже просто: досить лише надіслати посилання на новину або, наприклад, пост у соціальній мережі, і команда спеціалістів одразу перевірить достовірність фактів, викладених у тексті. Відповідь надійде протягом декількох хвилин, і ви дізнаєтеся про те, правдива інформація чи така фейкова. Головне – дочекатися результату і лише після того ділитися інформацією. У період війни нехтувати цією порадою не варто, адже ворог чатує на вашу помилку й на інформаційному фронті.

Нині особливо важливо дотримуватися покрокових рекомендацій, як не стати учасником поширення російської пропаганди й намагатися спростовувати фальшиву інформацію. Журналісти-практики насамперед радять не поширювати нічого, що не має достовірних джерел; не перепощувати ті повідомлення, у яких хоча б на хвилину засумнівалися. Важливо пам'ятати, що всі повідомлення щодо їхньої правдивості чи фейковості насамперед потрібно перевіряти в офіційних джерелах. Необхідно завжди зберігати самоконтроль і не ставати носієм неперевіреної інформації з надто емоційними лексемами, що містять виразний конотативний контекст, особливо із соцмереж і сумнівних каналів. Сумніви повинні викликати заголовки журналістських матеріалів, які оформлені запитаннями або ж починаються із запитань. Новина повинна носити нейтральний характер, адже якщо в тексті автор розставив «потрібні» акценти, застосовуючи різні епітети з негативною оцінкою («хунта», «ватники», «бандерівці», «терористи», «фашисти»), варто задуматися над правдивістю подібних повідомлень. Наявність оціночних суджень – виразна ознака пропаганди. Якщо у тексті відсутні покликання на перевірені та офіційні джерела інформації, або ж присутні узагальнені вказівки, наприклад, «повідомляють ЗМІ» тощо, то така інформація, очевидно, фейкова або маніпулятивна.

4. Висновки і перспективи подальших досліджень

Отже, можна підсумувати, що місія кожного українця на інформаційному фронті нині важлива, як ніколи. Адже в умовах війни необхідно вміти бути медіаграмотним, критично мислити, протистояти поширенню фейкових новин, спростовувати ворожі маніпуляції й активно боротися з ними. Важливо зберігати самоконтроль, усілякими засобами допомагати інформаційно боротися з ворогом. Перспективними в цьому напрямі можуть бути студії, що розширюватимуть дослідження про медіаманіпуляції, їхні різновиди, вплив на реципієнтів тощо. Важливими стануть наукові праці, пов'язані з медіаграмотністю й навчанням критичного мислення в умовах війни в Україні.

Література:

1. Герасименко Р. Фактчекінг для журналіста: соцмережі та «вкиди» як перевірка на професійність. 2016. URL: https://ua.ejo-online.eu/2065/журналістасоцмережі?print=print&fbclid=IwAR2NOChyGbh0z_Ov7dUMaK82QpG6xBRWQIE98tmYKruu14osAV-TzuzqDCs (дата звернення: 15.06.2022).
2. Голуб О. Медіакомпас: путівник професійного журналіста : практичний посібник. Інститут масової інформації. Київ : ТОВ «Софія-А», 2016. 184 с.
3. Горбань Н. Інформаційна війна триває. Топ-5 фейків про Львів. *Твоє місто*. 28 січня 2015. URL: https://tvoemisto.tv/news/informatsiyna_viyua (дата звернення: 15.11.2021).
4. Ейсмунт В. Інструменти фактчекінгу: як професійно відрізнити брехню від правди. *Інститут масової інформації*: сайт. 13 жовтня 2016 рік. URL: <https://web.archive.org/web/20210425002841/https://imi.org.ua/articles/instrumenti-faktcheking-u-yak-profesiyno-vidriznyati-brehyu-vid-pravdi-i407> (дата звернення: 15.06.2022).

5. Куляс І. Стандарти й етика журналістики в умовах неоголошеної війни. *Media Sapiens*: сайт, 2014. URL: <https://ms.detector.media/profstandarti/post/11691/2014-10-30-standarty-y-etyka-zhurnalistyky-v-umovakh-neogoloshenoiviyny/> (дата звернення: 15.06.2022).
6. Мудра І. Поняття «фейк» та його види у ЗМІ. *Теле- та радіожурналістика*. 2016. Вип. 15. С. 184–188. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/collections> (дата звернення: 15.06.2022).
7. Прокопенко М. Фейк як інструмент війни. День: щоденна всеукраїнська газета: сайт. URL: <http://m.day.kiev.ua/uk/?fbclid=IwAR08AvncjRgPuPVyKT> (дата звернення: 15.06.2022).
8. Пуцята І. Фейк як метод маніпуляції у ЗМІ: український досвід. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*: зб. наук. пр. Серія «Журналістські науки». 2020. Вип. 4. С. 170–175. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/sjs/vsi-vypusky/vypusk-4-nomer-2020/feyk-yak-metod-manipulyaciyi-u-zmi-ukrayinskyu-dosvid?fbclid=IwAR28Pj6593QhTPW5lZOUk> (дата звернення: 15.06.2022).
9. Саприкін О.А. Фейк як інструмент інформаційної війни проти України. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2016. № 1. С. 87–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2016_1_15 (дата звернення: 15.06.2022).
10. Черниш Р.Ф. Соціальні мережі як спосіб деструктивного впливу спецслужбами Російської Федерації на свідомість молоді. *Сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі*: зб. наук. ст. за матеріалами III Міжнар. наук.-практ. конф. Мін-во освіти і науки України; Житомир. нац. агрокол. ун-т. Житомир: Євенок О.О., 2015. С. 402–406.
11. Шулська Н.М., Возняк О.О. Фейкові новини як елемент інформаційної війни. *Modern research in world science*: proceedings of the 2nd International scientific and practical conference. SPC “Sci-conf.com.ua”. Lviv, Ukraine. 2022. Pp. 1015–1021. URL: <https://sci-conf.com.ua/ii-mezhduarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-modern-research-in-world-science-15-17-maya-2022-goda-lvov-ukraina-arhiv/> (дата звернення: 15.06.2022).

References:

1. Herasymenko, R. (2016). Faktchekinh dlia zhurnalista: sotsmerezhi ta “vkydy” yak perevirka na profesiinist [Fact-checking for a journalist: social networks and “dumps” as a check for professionalism]. Retrieved from: https://ua.ejo-online.eu/2065/zhurnalistasotsmerezhi?print=print&fbclid=IwAR2NOchyGbh0z_Ov7dUMaK82QpG6xBRWQIE98tmYKruu14osAV-TzuzqDCs (Last accessed: 15.06.2022) [in Ukrainian].
2. Holub, O. (2016). Mediakompas: putivnyk profesiinoho zhurnalista [Mediacompass: a professional journalist’s guide]: Praktychnyi posibnyk. Instytut masovoi informatsii. Kyiv: TOV “Sofia-A”. 184 s. [in Ukrainian].
3. Horban, N. (2015). Informatsiina viina tryvaie. Top-5 feikiv pro Lviv [The information war continues. Top 5 fakes about Lviv]. *Tvoie misto*. Retrieved from: https://tvoemisto.tv/news/informatsiyna_viyina (Last accessed: 15.11.2021) [in Ukrainian].
4. Eismunt, V. (2016). Instrumenty faktchekingu: yak profesiino vidrizniaty brekhniu vid pravdy [Fact-checking tools: how to professionally distinguish lies from the truth]. *Instytut masovoi informatsii*: сайт. Retrieved from: <https://web.archive.org/web/20210425002841/https://imi.org.ua/articles/instrumenti-faktchekingu-yak-profesiyno-vidriznyati-brekhniu-vid-pravdy-i407> (Last accessed: 15.06.2022) [in Ukrainian].
5. Kulas, I. (2014). Standarty y etyka zhurnalistyky v umovakh neogoloshenoiviyny [Standards and ethics of journalism in conditions of undeclared war]. *Media Sapiens*: сайт. Retrieved from: <https://ms.detector.media/profstandarti/post/11691/2014-10-30-standarty-y-etyka-zhurnalistyky-v-umovakh-neogoloshenoiviyny/> (Last accessed: 15.06.2022) [in Ukrainian].
6. Mudra, I. (2016). Poniattia “feik” ta yoho vydy u ZMI [The concept of “fake” and its types in mass media]. *Теле- та радіожурналістика*. Vyp. 15. S. 184–188. Retrieved from: <http://publications.lnu.edu.ua/collections> (Last accessed: 15.06.2022) [in Ukrainian].
7. Prokopenko, M. (2014). Feik yak instrument viiny [Fake as a tool of war]. *Den*: shchodenna vseukrainska hazeta: сайт. Retrieved from: <http://m.day.kiev.ua/uk/?fbclid=IwAR08AvncjRgPuPVyKT> (Last accessed: 15.06.2022) [in Ukrainian].
8. Putsiata, I. (2020). Feik yak metod manipuliatsii u ZMI: ukrainskyi dosvid [Fake as a method of manipulation in mass media: Ukrainian experience]. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*: зб. наук. пр. Серія: Zhurnalistyky nauky. Vyp. 4. S. 170–175. Retrieved from: <https://science.lpnu.ua/uk/sjs/vsi-vypusky/vypusk-4-nomer-2020/feyk-yak-metod-manipulyaciyi-u-zmi-ukrayinskyu-dosvid?fbclid=IwAR28Pj6593QhTPW5lZOUk> (Last accessed: 15.06.2022) [in Ukrainian].
9. Saprykin, O.A. (2016). Feik yak instrument informatsiinoi viiny proty Ukrainy [Fake as a tool of information war against Ukraine]. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. № 1. S. 87–94. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2016_1_15 (Last accessed: 15.06.2022) [in Ukrainian].

10. Chernysh, R.F. (2015). Sotsialni merezhi yak sposib destruktyvnoho vplyvu spetssluzhbamy Rosiiskoi Federatsii na svidomist molodi [Social networks as a way of destructive influence of the special services of the Russian Federation on the consciousness of young people]. *Suchasni tendentsii rozbudovy pravovoi derzhavy v Ukraini ta sviti: zb. nauk. st. za materialamy III Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Min-vo osvity i nauky Ukrainy; Zhytomyr. nats. ahrokol. un-t. Zhytomyr: Yevenok O.O.* S. 402–406 [in Ukrainian].
11. Shulska, N.M., Vozniak, O.O. (2022). Feikovi novyny yak element informatsiinoi viiny [Fake news as an element of information war]. *Modern research in world science: proceedings of the 2nd International scientific and practical conference. SPC “Sci-conf.com.ua”*. Lviv, Ukraine. Pp. 1015–1021. Retrieved from: <https://sci-conf.com.ua/ii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-modern-research-in-world-science-15-17-maya-2022-goda-lvov-ukraina-arhiv/> (Last accessed: 15.06.2022) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 25.07.2022

The article was received 25 July 2022

УДК 811.111`42:613

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2022-90-10>

СТРУКТУРНО-КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРВ'Ю НА ВАЛЕОЛОГІЧНУ ТЕМАТИКУ В АНГЛОМОВНИХ ЖУРНАЛАХ

Яців Зоряна Степанівна,
*асистентка кафедри іноземних мов
для природничих факультетів
Львівського національного університету
імені Івана Франка
zyatsiv@gmail.com
orcid.org/0000-0002-1736-1705*

Мета. Цю розвідку проведено з метою комплексного аналізу жанру інтерв'ю на рівні його структурно-композиційної організації та виявлення його комунікативної мети у межах валеологічного дискурсу.

Методи. Поряд із домінантним методом цього дослідження – лінгвістичного спостереження – було застосовано методи аналізу та синтезу.

Результати. У статті проаналізовано поширений жанр професійно-непрофесійного валеологічного дискурсу – інтерв'ю, тексти якого було відібрано з електронних версій шести популярних англomовних журналів. З'ясовано, що комунікативна мета такого жанру полягає у висвітленні основних принципів здорового способу життя крізь призму власного досвіду знаменитості, відомої чи пересічної особистості, які своєю наполегливістю досягнули бажаного результату. Встановлено, що з метою привернення уваги потенційного читача та отримання останнім актуальної інформації, традиційний жанр інтерв'ю зазнає певних модифікацій, що сприяє утворенню його різновидів, зокрема інтерв'ю-монологу та інтерв'ю-продовження речення. В обох різновидах особа ініціатора інтерв'ю нівелюється, а я-повідомлення сприяють персоналізації викладу і висувають відому особистість на передній план. Особливу увагу приділено структурно-композиційному оформленню традиційного інтерв'ю (інтерв'ю-діалогу), інтерв'ю-монологу та інтерв'ю-продовження речення. Виявлено такі структурні елементи перелічених різновидів жанру інтерв'ю, як: заголовок, вріз, основна частина, висновок, фото респондента інтерв'ю; встановлено їхню роль в оформленні вербального та візуального складників дослідженого жанру.

Висновки. Жанр інтерв'ю та його виявлені різновиди – це дієві та переконливі засоби висвітлення провідних принципів ведення здорового способу життя. Структура та композиція, персоналізований стиль викладу, невимушений тон спілкування, оснащення інтерв'ю фото респондента сприяють завоюванню довіри з боку читача та ознайомленню з актуальною інформацією з метою її подальшого практичного застосування.

Ключові слова: професійно-непрофесійний валеологічний дискурс, жанр, інтерв'ю-діалог, інтерв'ю-монолог, інтерв'ю-продовження речення.

STRUCTURAL AND COMPOSITIONAL FEATURES OF INTERVIEWS ON VALEOLOGICAL TOPICS IN ENGLISH MAGAZINES

Yatsiv Zoriana Stepanivna,
*Assistant Professor at the Department
of Foreign Languages for Sciences
Ivan Franko National University of Lviv
zyatsiv@gmail.com
orcid.org/0000-0002-1736-1705*

Purpose. The research was carried out in order to conduct a complex analysis of the genre of interview on the level of its structural and compositional organization and to reveal its communicative aim in valeological discourse.

Methods. Along with the dominant method of this study – linguistic observation – methods of analysis and synthesis were used, which contributed to obtaining convincing results.

Results. The article analyzes a widely-spread genre of professional-non-professional valeological discourse – the genre of interview, whose texts were selected out of the electronic versions of six popular English magazines. It was found out that the communicative aim of the genre consists in highlighting the main healthy lifestyle principles through the prism of the celebrities', famous and average personalities' experience who achieved the desired result due to their persistence. It was found out that with the aim of attracting the potential reader's attention and obtaining up-to-date information from the recipient, the genre of interview has been modified and its types of interview-monologue and interview-sentence completion are singled out. In both types, the initiator of the interview is somewhat hidden while first-person messages contribute to the personalization of communication and help the famous person stand out from the text. Special attention is drawn to the structural and compositional features of traditional interview (interview-dialogue), interview-monologue and interview-sentence completion. The following structural components of the interview types were singled out: the title, lead, the main body, conclusions and the interviewee's photo; their role in the organization of the verbal and visual components of the studied genre was identified.

Conclusions. The genre of interview and its types are effective and convincing means of highlighting the main healthy lifestyle principles. Their structure and composition, personalized presentation style (the first-person narrative), relaxed communication tone, and the respondent's photo contribute to gaining the trust of the reader and providing relevant information for its further practical application.

Key words: professional-non-professional valeological discourse, genre, interview-dialogue, interview-monologue, interview-sentence completion.

1. Вступ

Сучасні друковані та електронні ЗМІ як потужний інструмент впливу на громадську думку, світогляд та формування ідеологічних уподобань ретельно добирають як контент журналістських текстів, так і їхню форму, в яких відчутна тенденція до персоналізації викладу. Один із провідних персоналізованих жанрів сучасних ЗМІ – *інтерв'ю* як «самостійний жанр, що становить суспільно важливу новинну інформацію у вигляді запитань кореспондента та відповідей інтерв'юваної особи» (Казімова, 2018: 60) – широко використовується у ЗМІ для дослідження різних сфер людської діяльності. Як зазначає С. Касьяненко у статті «Інтерв'ю як метод і як жанр» (2021), «людство не придумало кращого методу дослідити особистість, ніж інтерв'ю. Інтерв'ю як метод використовують психологи, соціологи та ейчари. І тільки в журналістиці процес бесіди між людьми сам собою являє унікальний жанр, <...> де наявність одного-єдиного джерела інформації припустима і безальтернативна». Тематика інтерв'ю надзвичайно різнопланова – від особистої, побутової до професійної: спортивної, політичної, зіркової тощо. У зразках такого жанру часто висвітлюються питання ведення та залучення до здорового способу життя (ЗСЖ) крізь призму особистого досвіду респондента інтерв'ю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що жанр інтерв'ю привертав і продовжує привертати увагу лінгвістів у різних аспектах його вивчення на прикладі низки мов. Властиво, інтерв'ю досліджували як жанр ЗМІ, так і як метод отримання інформації на матеріалі зразків українсько-, англо-, німецько-, французькомовної преси, теле- та радіопередач тощо. Залежно від способу спілкування і форми викладу кореспондентом розмови, яка відбулася, у межах різних дискурсів розглядалися, до прикладу, такі види інтерв'ю, як медіа-жанр інтерв'ю-монолог (Крижанівська, 2011), відеоінтерв'ю (Дяків, 2020), радіодіалог-інтерв'ю (Бибик, 2013). Численні наукові розвідки присвячені аспектним дослідженням інтерв'ю, а саме: структурно-семантичні та комунікативно-прагматичні аспекти інтерв'ю в передвиборчому американському дискурсі досліджувала А.В. Прокопенко (2013); структурні та жанрово-стилістичні особливості текстів інтерв'ю у сучасній французькій пресі стали об'єктом аналізу Н.С. Гапотченко (2005); гібридну природу функціонування інтерв'ю як методу отримання інформації та як жанру розглядала М.Л. Штельмах (2008).

Оскільки у контексті валеологічної тематики інтерв'ю ще не ставали предметом розгляду лінгвістів, то **актуальність** проведення відповідного дослідження визначається необхідністю виявлення особливостей оформлення і різновидів такого медіажанру крізь призму висвітлення актуальної та популярної нині теми ЗСЖ.

Мета статті – здійснити комплексний аналіз жанру інтерв'ю, у якому висвітлюється валеологічна тематика, головним складником якої є ЗСЖ. Мета статті передбачає виконання таких **завдань**: 1) визначити комунікативну мету інтерв'ю як жанру професійно-непрофесійного валеологічного дискурсу; 2) виокремити різновиди такого жанру; 3) встановити його структурно-композиційні компоненти.

Для реалізації мети дослідження було застосовано низку **методів**: лінгвістичного спостереження з метою фіксації мовного та візуального матеріалу в текстах інтерв'ю, аналізу – для поділу корпусу текстів на різновиди, встановлення особливостей їхнього структурно-композиційного оформлення, а метод синтезу дав змогу з'ясувати комунікативну мету інтерв'ю як жанру валеологічного дискурсу, закономірності структурної організації досліджених текстів та дійти висновків.

Матеріалом дослідження послуговували 150 текстів жанру інтерв'ю, відібраних методом суцільної вибірки з електронних версій шести популярних англomовних (британських та північноамериканських) глянцевиx журналів: *Health & Fitness*, *Natural Health*, *Prevention*, *Shape*, *Vegetarian Times* та *Whole Living* за 2010–2019 роки.

2. Жанр інтерв'ю у професійно-непрофесійному валеологічному дискурсі

У рамках цього дослідження, слідом за О.О. Саламатіною, жанр інтерв'ю трактуємо як «різновид актуального, опублікованого у засобах масової інформації тексту, як правило, діалогічної форми, що має чітко виражену комунікативну організацію і прагматичний потенціал, оскільки є результатом мовленнєвої взаємодії журналіста-інтерв'юера та респондента, спрямованої на передачу, одержання чи обмін інформацією, кінцевою метою якої є здійснення певного впливу на суспільного адресата» (Саламатіна, 2011: 4). Так, встановлено, що жанр інтерв'ю у професійно-непрофесійному валеологічному дискурсі (адресантом якого є фахівець, а адресатом – нефакхівець) має на меті познайомити аудиторію з історією особистості, яка ділиться власним досвідом залучення до ЗСЖ та основними валеологічними принципами, яких вона дотримується.

Науковці дійшли висновку, що тематична різноманітність жанру інтерв'ю визначається двома основними типами: 1) *інтерв'ю у зв'язку з чимось*; 2) *інтерв'ю ні про що* (Гарачковська, 2021: 89), де спілкування вибудовується за схемою «про природу і про погоду» (Шебеліст, 2010: 274). Тексти інтерв'ю на валеологічну тематику відносимо до першого типу – інтерв'ю у зв'язку з проблемою ведення ЗСЖ та дотримання його принципів, адже вони спрямовані на отримання корисної інформації від співрозмовника з метою ознайомлення та здійснення подальшого впливу на потенційного реципієнта тексту інтерв'ю.

Науковці констатують, що на сучасному етапі такий жанр, як інтерв'ю, перестав бути лише новиною з перших уст – на перший план вийшов безсумнівний інтерес до особистості співрозмовника (Назар, 2010). Як правило, у досліджених текстах представлені інтерв'ю зі знаменитостями та відомими особистостями (акторами, співаками, телеведучими, кулінарами, моделями, письменниками, активістами тощо), що видається тактичним ходом видання і сприяє завоюванню довіри з боку читачів та водночас підвищує інтерес до такого жанру, оскільки пересічному читачеві зазвичай цікаво дізнатися про подробиці життя відомих людей з перших уст, особливо якщо він може почерпнути для себе щось нове та корисне і застосувати отриману інформацію.

У ході дослідження виявлено три різновиди інтерв'ю у межах професійно-непрофесійного валеологічного дискурсу, який реалізується в англomовних журналах, а саме: *інтерв'ю-діалог*, *інтерв'ю-монолог*, *інтерв'ю-продовження речення*. Усі тексти таких різновидів інтерв'ю характеризуються чіткою структурною організацією: заголовок (інколи з підзаголовком), вріз,

основна частина, висновок. Роль та особливості оформлення перелічених структурних елементів пропонуємо розглянути на прикладі текстів кожного різновиду жанру інтерв'ю. Тому зразки інтерв'ю-діалогу або ж традиційного інтерв'ю, в якому запитання журналіста чергуються з відповідями респондента, знаходимо у рубриках *We're talking to ...* (Health & Fitness), *Get inspired naturally* (Natural Health), *Movers & Shapers* (Shape), *One on One* (Vegetarian Times). Кількість запитань здебільшого варіюється від 5–6 до 8, а кожне інтерв'ю розпочинається із запитання «для розігріву», за яким слідують уточнюючі питання, наприклад:

- *What's your advice about making the transition to veganism?*
- *How have you “greened” your lifestyle?*
- *Do you follow a strict diet?*

Відповіді зазвичай вичерпні та відверті, що викликає довіру до історії знаменитості, змушуючи замислитися над можливістю практичного застосування отриманої інформації на власному досвіді. Ось, наприклад, як виглядає відповідь на перше з наведених запитань:

*The biggest challenge when you become vegetarian or vegan is feeling isolated, like you're the only one out there. A book called *Vegan Freak* [by Bob Torres and Jenna Torres] helped me enormously* (Vegetarian Times, 2010 (2): 84).

Як видно, у відповіді інформацію подано досить лаконічно, що, своєю чергою, надає інтерв'ю певної жвавості (відбувається доволі швидко чергування запитань та відповідей), не перенасичує його зайвою інформацією та підтримує інтерес потенційного читача.

У виданні *Natural Health* інтерв'ю супроводжуються п'ятьма ключовими порадами відомої особистості для здорового життя. Ці поради слугують свого роду узагальнювальним висновком усього інтерв'ю, оскільки вони чітко висвітлюють принципи, згідно з якими живе респондент.

Серед усіх досліджених текстів інтерв'ю-діалогу, обсяг яких становив одну сторінку, варто згадати про тексти інтерв'ю у виданні *Prevention*. Ці зразки значно об'ємніші – від 6 до 10 сторінок. Вони оснащені серією фото респондента, детальнішими та, вочевидь, відвертішими відповідями, а також кулінарними рецептами, способами вирішення проблем зі здоров'ям, секретами та етапами тренувань для підтримання форми, піснями, які надихають, авторськими техніками тощо. На фото та серед текстового масиву наводяться надихаючі цитати з відповідей знаменитості, а самі інтерв'ю оформлено з урахуванням професійних атрибутів інтерв'ююваної особи. Цікавим прикладом видається використання нот, скрипкового ключа та нотного стану в оформленні інтерв'ю з американською співачкою та акторкою Крістін Ченовет, перед яким запропоновано таку римовану характеристику:

Рис. 1. Характеристика акторки Крістін Ченовет
(Prevention, 2012 (1): 60)

3. Особливості інтерв'ю-монологу як різновиду жанру інтерв'ю

У результаті пошуку оптимальних шляхів впливу на потенційного адресата з метою задоволення останнім потреби в актуальній інформації жанр інтерв'ю зазнає певних модифікацій, що сприяє утворенню його різновидів, зокрема *інтерв'ю-монологу*, в якому інтерв'юер ставить одне питання, на яке відома особистість дає розгорнуту відповідь, яку подано у формі прямої мови респондента. Приклади такого різновиду інтерв'ю зустрічаємо у рубриках *Diet diary* (Health & Fitness), *Success story* (Health & Fitness). У першому випадку всі інтерв'ю мають заголовок “*What I ate today*”, після якого наведено ім'я та прізвище героїні з короткими відомостями про те, чим вона збирається поділитися з читачами, наприклад:

“What I ate today”

KIRSTY GALLACHER

How healthy is the TV presenter's shopping basket?

(Health & Fitness, 2010 (11): 44)

У цьому різновиді інтерв'ю інтерв'юер ставить єдине питання про споживчий кошик, харчові вподобання або варіанти перекусу відомої особистості протягом дня, після чого наведено пряму мову інтерв'ююваної особи, якій передують слова *X says:*, де *X* – ім'я героїні. Поруч пропонують коментар дієтолога під заголовком *Dietician Fiona Hunter says:*, в якому запропоновано експертну оцінку раціону знаменитості і перераховано переваги вживання згаданих продуктів та їхні корисні властивості для організму. Текст інтерв'ю у поєднанні з коментарем дієтолога здійснює переконливий вплив на читача, адже експертна оцінка раціону знаменитості лише підсилює довіру до викладеного. Між текстом інтерв'ю-монологу та коментарем дієтолога розміщено фактичну інформацію про три ключові продукти раціону знаменитості, яку умовно назвемо *In X's cupboard*. Приміром (див. рис. 2), у раціоні співачки та актриси Мартіни Маккатчон переважають йогурти з пробіотиками, багатий на корисні для роботи серця омега-3 лосось та хумус, який славиться високим вмістом заліза, вітаміну С та фолієвої кислоти:

У досліджених зразках привертає увагу графічно-видільний прийом, який полягає у маркуванні яскравим зеленим кольором назв продуктів, напоїв та страв, які споживає героїня інтерв'ю. Функцію такого прийому вбачаємо в акцентуванні уваги читача на корисних уподобаннях особистості з метою швидкого пошуку адресатом потрібної інформації у разі повторного перегляду такого матеріалу.

У рубриці *Success story* увазі читачів пропонується пряма мова щирого зізнання героїні у тому, як їй вдалося досягнути теперішньої форми і чого це їй коштувало. Варто наголосити, що заголовки такого різновиду інтерв'ю досить мотивуючі, вселяють віру у те, що подібні зміни досяжні для будь-кого і заохочують ознайомитися із запропонованою історією:

– “*Shaping up has changed my life!*” (Health & Fitness, 2010 (12): 100).

– “*I lost five stone and ran the Virgin London Marathon*” (Health & Fitness, 2010 (11): 100).

– “*Fitness is now my career!*” (Health & Fitness, 2011 (6): 104.)

Рис. 2. Ключові продукти раціону
(Health & Fitness, 2011 (3): 40)

Після заголовку наведено вріз, в якому увазі читача пропонується короткий опис життєвої ситуації, в якій опинилася героїня такого інтерв'ю. Безпосередньо перед текстом інтерв'ю наведено інформацію про респондента, а саме ім'я та прізвище, вік, зріст, вага до і після зміни способу життя та кількість втрачених кілограмів для підсилення інтересу до такої історії успіху на шляху зі зміни самої себе. Часто тексти такого різновиду інтерв'ю супроводжуються фото героїні до та після змін, що суттєво мотивує та унаочнює отриманий результат.

Увазі читачів пропонуються кілька порад (від однієї до чотирьох), які допомогли героїні змінити себе і можуть допомогти читачам, а також посилання на корисні сайти, які, до прикладу, пропонують поради щодо оптимальних порцій їжі (див. рис. 3 ліворуч):

Рис. 3. Ключові поради
(Health & Fitness, 2010 (11): 100, 2011 (2): 104)

4. Інтерв'ю-продовження речення: загальна характеристика

Ще одним цікавим різновидом інтерв'ю є *інтерв'ю-продовження речення*, яке зустрічаємо на сторінках видання *Whole Living* у рубриці *The Whole Truth*. Замість звичних запитань респондентові пропонується початок речення, яке йому потрібно продовжити, демонструючи свої погляди, переконання та вподобання. Такий спосіб оформлення інтерв'ю нагадує блиц-опитування, коли респонденту доводиться швидко реагувати та давати чітку відповідь-продовження незавершеної репліки кореспондента. Нижче наведемо кілька прикладів:

– **WHOLE LIVING MEANS ...** *Understanding that each and every decision we make has consequences* (Whole living, 2010 (6): 132).

– **ONE GREEN THING I WISH EVERYONE WOULD DO ...** *Don't litter. And pick up trash from public spaces whenever you see it. Everyone deserves to live in a beautiful, unpolluted place. I believe beautiful places promote beautiful minds* (Whole living, 2011 (4): 136).

– **HOW I LIVE GREEN ...** *Beef just once a week. LED bulbs. Baths every four days. I don't allow the kids in the house with plastic bags. And I'd love to build a hemp or straw-bale house* (Whole living, 2010 (7/8): 136).

Як бачимо з наведених прикладів, пропоновані незавершені репліки інтерв'юера легко трансформуються адресатом у спеціальні запитання:

– *What does whole living mean to you?*

– *Which one green thing do you wish everyone would do?*

– *How do you live green?*

Цілком імовірно, що саме такі питання були адресовані респондентові під час інтерв'ю, а у друкованому варіанті їх подали у вигляді ініціальних реплік, які отримали своє продовження

завдяки одержаній інформації. Оформлення інтерв'ю у такий спосіб забезпечує свідоме усунення його ініціатора з діалогу та виведення респондента-знаменитості на передній план. Таке подання інформації нагадує сповідь-зізнання особистості, а я-повідомлення сприяють довірі читача, оскільки точка зору конкретної особи нині цікава сама по собі.

5. Облігаторні компоненти оформлення інтерв'ю

Фото виступає невід'ємним елементом оформлення інтерв'ю у ЗМІ, а публікація завжди супроводжується даними про фотографа, який влучно передав настрій та задав потрібної тональності для сприйняття інформації. Традиційно фото знаходиться у верхній частині сторінки ліворуч (у об'ємних інтерв'ю – довільно), що видається найоптимальнішим для заочного «знайомства» з особою респондента. Цей візуальний компонент інтерв'ю підсилює персоналізований характер такого жанру. Вербальний та візуальний складники інтерв'ю доповнюють один одний та утворюють єдине ціле, де роль останнього (фото) полягає у візуалізації результату, якого вдалося досягнути, дотримуючись висвітлених в інтерв'ю принципів ведення ЗСЖ. Завдяки фото реципієнти можуть уявляти процес спілкування між журналістом та інтерв'ююваною особою, припускати її реакції та емоції, які, до слова, професійні журналісти влучно відтворюють у фіксованому текстовому варіанті інтерв'ю, зокрема у підзаголовку або врізі. Як підсумовує Ю.Р. Казімова, «професійний журналіст-інтерв'юер має вміти дохідливо відтворити не тільки почуте, а й побачене, відчуте в жанрі інтерв'ю» (Казімова, 2018: 60). Наприклад, у підзаголовку інтерв'ю з актрисою Крістен Белл наведено враження журналіста про її веселу вдачу і любов до тварин, а адвоката Лізу Блум охарактеризовано як надзвичайно енергійну правозахисницю, чим вона завдячує веганським харчовим звичкам:

– *Kristen Bell This actress has a well-honed funny bone and a heart for animals* (Vegetarian Times, 2010 (1): 84).

– *Lisa Bloom Veg living powers this high-energy legal eagle* (Vegetarian Times, 2010 (10): 84).

Кожне інтерв'ю супроводжується даними про журналіста-ініціатора інтерв'ю, який у тріаді *журналіст – респондент – читач*, як і респондент, виконує подвійну функцію: первинного адресанта й адресата водночас; респондент виступає адресатом з боку журналіста і вторинним адресантом повідомлення, тоді як читач – вторинний масовий адресат. Роль кореспондента важко переоцінити, адже саме завдяки його професійності, належній підготовці до інтерв'ю, чіткості та ретельності читачі отримують цікавий матеріал, який у нашому випадку створювався з метою популяризації основних принципів ЗСЖ.

6. Висновки

Інтерв'ю видається доречним методом одержання інформації та висвітлення особистої позиції, ставлення до тої чи іншої проблеми крізь призму отриманого досвіду відомої особистості. Як інформаційно-аналітичний жанр, що характеризується діалогічністю, має завершений характер та тематичну спрямованість, інтерв'ю здійснює потужний вплив на читацькі маси завдяки авторитетності джерела інформації. Виявлені різновиди інтерв'ю як жанру професійно-непрофесійного валеологічного дискурсу вказують на гнучкий та творчий підхід до оформлення отриманої у ході спілкування інформації.

Структурно-композиційна організація інтерв'ю-діалогу, інтерв'ю-монологу та інтерв'ю-продовження речення охоплює такі складники, як: заголовок, вріз, основна частина, висновок. Роль заголовка полягає у приверненні уваги читача та ініціальній мотивації до дії на шляху до самовдосконалення. У врізі наведено короткі відомості про інтерв'ююваного, його життєву ситуацію, яка стала поштовхом для залучення до ЗСЖ. Основну частину інтерв'ю – чергування чітких запитань та вичерпних, відвертих відповідей особистості (інтерв'ю-діалог), пряма мова респондента як відповідь на одне питання (інтерв'ю-монолог), відповіді-продовження реплік кореспондента (інтерв'ю-продовження речення) – присвячено ключовим принципам ЗСЖ, які вибирає для себе та ділиться ними з масовим читачем відома особистість. В усіх перелічених різновидах

інтерв'ю наведено перевірені респондентом поради, які подано поряд з текстом інтерв'ю. Ці поради слугують своєрідним підсумком, який у такому контексті трактуємо як висновок. Інформація про кореспондента та фотографа – обов'язковий елемент організації такого жанру, а його візуальний складник – фото – це синкретичне доповнення публікації, яке часто візуалізує одержаний результат та мотивує до дії та практичного застосування здобутих знань.

У контексті подальших досліджень жанру інтерв'ю видається доцільним розглянути лексичне наповнення текстів цього жанру, зокрема оцінну лексику, з метою встановлення її комунікативно-прагматичного навантаження та класифікації.

Література:

1. Бирик С.П. Усна літературна мова в українській культурі повсякдення: комунікативно-прагматичний та нормативний аспекти : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01. Ін-т укр. мови НАН України. Київ, 2013. 41 с.
2. Гапотченко Н.Є. Структурні та жанрово-стилістичні особливості текстів інтерв'ю у сучасній французькій пресі (комунікативно-прагматичний аспект) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.05. Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2005. 19 с.
3. Гарачковська О. Жанрові особливості інтерв'ю у сучасному інформаційному просторі. *Український інформаційний простір*. 2021. № 1 (7). С. 86–93.
4. Дяків Х.Ю. Когнітивно-дискурсивна реконструкція комунікативних девіацій в українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.17. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2020. 495 с.
5. Казімова Ю. До питання формату жанру інтерв'ю у журналістиці. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Журналістські науки»*. 2018. № 896. С. 59–62.
6. Касьяненко С. Інтерв'ю як метод і як жанр. 2021. URL: https://academy.suspilne.media/articles/intervyu_yak_metod_i_yak_zhanr.
7. Крижанівська Г.Т. Комунікативно-прагматичні та семантико-стилістичні особливості медіажанру «інтерв'ю-монолог» (на матеріалі сучасних англійських жіночих журналів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2011. 19 с.
8. Назар Р.М. До питання типології жанрів мовлення в дискурсі публіцистичних текстів. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. Лінгвістичні науки*. 2010. № 11. С. 105–114.
9. Прокопенко А.В. Інтерв'ю в передвиборчому американському дискурсі: структурно-семантичний та комунікативно-прагматичний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Донец. нац. ун-т. Донецьк, 2013. 20 с.
10. Саламатіна О.О. Мовленнєвий жанр «інтерв'ю» у сучасній німецькомовній та україномовній пресі : функціональні та прагматичні ознаки : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15. ДЗ «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського». Одеса, 2011. 20 с.
11. Шебеліст С. Трансформаційні процеси у системі журналістських жанрів. *Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія «Теле- та радіожурналістика»*. 2010. Вип. 9. Ч. 1, С. 274–280.
12. Штельмах М.Л. Інтерв'ю у системі жанрів сучасної українськомовної комунікації : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2008. 18 с.

References:

1. Vybyk, S.P. (2013). *Usna literaturna mova v ukrainiskii kulturi povsiakdennia: komunikatyvno-prahmatychnyi ta normatyvnyi aspekty* [Oral literary language in the Ukrainian culture of everyday life: communicative-pragmatic and normative aspects]: Synopsis diss. Cand. of Phil. Sciences: 10.02.01. Institute for Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv, 41 p. [in Ukrainian].
2. Hapotchenko, N.Ye. (2005). *Strukturni ta zhanrovo-stylistychni osoblyvosti tekstiv interv'iu v suchasni frantsuzkii presi (komunikatyvno-prahmatychnyi aspekt)* [Structural and genre-stylistic features of interview texts in the modern French press (communicative-pragmatic aspect)]: Synopsis diss. Cand. of Phil. Sciences: 10.02.05. Kyiv National Linguistic University. Kyiv, 19 p. [in Ukrainian].
3. Harachkovska, O. (2021). *Zhanrovi osoblyvosti interv'iu v suchasnomu informatsiinomu prostori* [Genre features of interviews in the modern information space]. *Ukrainskyi informatsiinyi prostir*. № 1 (7). Pp. 86–93. [in Ukrainian].

4. Diakiv, Kh.Yu. (2020). Kohnityvno-dyskursyvna rekonstruktsiia komunikatyvnykh deviatsii v ukrainsko-i nimetskomovnykh videointerviu [Cognitive-discursive reconstruction of communicative deviations in Ukrainian and German video interviews]: Diss. Doc. of Phil. Sciences: 10.02.17. National Pedagogical Dragomanov University. Kyiv, 495 p. [in Ukrainian].
5. Kazimova, Yu. (2018). Do pytannia formatu zhanru intervui u zhurnalistytsi [On the format of the interview genre in journalism]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika"*. Serii: Zhurnalistytski nauky. № 896. Pp. 59–62 [in Ukrainian].
6. Kasianenko, S. (2021). Interviu yak metod i yak zhanr [Interview as a method and as a genre]. Retrieved from: https://academy.suspilne.media/articles/interviu_yak_metod_i_yak_zhanr [in Ukrainian].
7. Kryzhanivska, H.T. (2011). Komunikatyvno-prahmatychni ta semantyko-stylistychni osoblyvosti media-zhanru "interviu-monoloh" (na materialy suchasnykh anhlomovnykh zhinochykh zhurnaliv) [Communicative-pragmatic and semantic-stylistic features of the media genre "interview-monologue" (based on modern English women's magazines)]: Synopsis diss. Cand. of Phil. Sciences: 10.02.04. Ivan Franko National University of Lviv. Lviv, 19 p. [in Ukrainian].
8. Nazar, R.M. (2010). Do pytannia ty polohii zhanriv movlennia v dyskursi publitsystychnykh tekstiv [On the question of the typology of speech genres in the discourse of journalistic texts]. *Naukovyi visnyk Pivdennoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. K.D. Ushynskoho. Lihvistychni nauky*. № 11. Pp. 105–114 [in Ukrainian].
9. Prokopenko, A.V. (2013). Interviu v peredyborchomu amerykanskomu dyskursi: strukturno-semantychni ta komunikatyvno-prahmatychni aspekty [Interviews in American pre-election discourse: structural-semantic and communicative-pragmatic aspects]: Synopsis diss. Cand. of Phil. Sciences: 10.02.04. Donetsk National University. Donetsk, 20 p. [in Ukrainian].
10. Salamatina, O.O. (2011). Movlennievyyi zhanr "interviu" v suchasni nimetskomovni ta ukrainomovni presii: funktsionalni ta prahmatychni oznaky [Speech genre "interview" in the modern German and Ukrainian press: functional and pragmatic features]: Synopsis diss. Cand. of Phil. Sciences: 10.02.15. The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky". Odesa, 20 p. [in Ukrainian].
11. Shebelist, S. (2010). Transformatsiini protsesy v systemi zhurnalistykykh zhanriv [Transformational processes in the system of journalistic genres]. *Visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka*. Serii: Tele- ta radiozhurnalistyka. Vol. 9. Ch. 1, pp. 274–280 [in Ukrainian].
12. Shtelmakh, M.L. (2008). Interviu v systemi zhanriv suchasnoi ukrainskomovnoi komunikatsii [Interviews in the system of genres of modern Ukrainian communication]: Synopsis diss. Cand. of Phil. Sciences: 10.02.01. Taras Shevchenko National University of Kyiv. Kyiv, 18 p. [in Ukrainian].

Sources of illustrative material:

1. *Health & Fitness*. 2010. No. 11, 12. 2011. No. 2, 3, 5, 6. 2018. No. 9. 2019. No. 8, 12.
2. *Natural Health*. 2010. No. 12/1 (2011). 2011. No. 2–11, 12/1(2012). 2012. No. 2–6. 2015. No. 4. 2016. No. 4–6. 2017. No. 1–12. 2018. No. 4, 8–11. 2019. No. 1–7, 9, 10–12.
3. *Prevention*. 2010. No. 7, 9, 10. 2011. No. 1–12. 2012. No. 1–3. 2014. No. 12. 2015. No. 2–12. 2016. No. 2–8, 10. 2017. No. 1, 2, 7, 8, 10–12. 2018. No. 1, 4–12. 2019. No. 1–12.
4. *Shape*. 2010. No. 7–12. 2011. No. 2–12. 2012. No. 1, 2, 5, 6. 2015. No. 3, 6–8, 10–12. 2016. No. 2–6, 9–12. 2017. No. 1, 3, 4, 6, 9, 11, 12. 2018. No. 3–7, 9–12. 2019. No. 1, 3–7, 10–12.
5. *Vegetarian Times*. 2010. No. 1–5, 7–12. 2011. No. 1–12. 2012. No. 1–6. 2014. No. 12. 2015. No. 2, 10, 12. 2016. No. 2, 4, 9/10.
6. *Whole Living*. 2010. No. 3–7, 9–12. 2011. No. 1, 3–12. 2012. No. 2–6.

Стаття надійшла до редакції 29.06.2022
The article was received 29 June 2022

Наукове видання

ПІВДЕННИЙ АРХІВ
SOUTH ARCHIVE

(філологічні науки)
(Philological Sciences)

Випуск — ХС
Issue

Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 9,99. Замов. № 0822/338. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.